

V.GEDVILAS: „ŠIO SEIMO KOKYBĖ
NĖRA PRASTESNĖ NEI PRAĖJUSIO“ **12 p.**

VALSTYBĖS INVESTICIJŲ PROGRAMA
IR GĖDINGA, IR KORUMPUOTA **14 p.**

ANALIZĖ: KAIP TAMPAMA
TERORISTAIŠ **34 p.**

www.veidas.lt

4,99 Lt
2013 gegužės 6
Nr. 19

veidas

KODĖL LIETUVIAI NESIDRAUDŽIA TURTO

Lietuviai draudžiasi dešimt kartų mažiau nei vakariečiai.
Vilniaus gyventoja V.Bartoševičienė gaisro metu prarado visą
savo neapdraustą turtą

► **GEGUŽĖS 20 D.** ◄

veidas

**LIETUVOS
UNIVERSITETŲ
REITINGAS
2013**

► Prenumerata – www.veidas.lt ◄
Reklama „Veide“ – tel. (8 5) 264 9422

TURINYS NR. 19, 2013 M. GEGUŽĖS 6–12 D.

LIETUVA

EKSPRESAS LIETUVA	6
APKLAUSA: nuo Rusijos nutolome, prie Vakarų dar nepriartėjome	8
GYNYBA: ar NATO išsiplės į Skandinaviją?	10
SAVAITĖS INTERVIU: „Nesu skolingas V.Uspaskichui už Seimo pirmininko postą“, – tikina V.Gedvilas	12
TYRIMAS: Valstybės investicijų programos prioritetai bus finansuojami kada nors	14
POLITIKA: naujoji politikų karta nebus nei moralesnė, nei principingesnė	18

VERSLAS

KONFLIKTAI: kodėl „Lietuvos geležinkeliai“ trukdo kitoms svarbioms šalies įmonėms	20
NT: butų pirkėjų reikalavimai NT plėtotojams didėja ..	22
VIRŠELIO TEMA: Lietuvoje neapdrausta daugiau nei du trečdaliai turto	24

PASAULIS

TERORIZMAS: kaip tampama teroristais	34
GYVENIMO KOKYBĖ: europinis gerovės valstybės modelis patyrė bankrotą?	36
MOKSLAS: kada namie turėsime asmenines medicinos laboratorijas	38

VISUOMENĖ

ISTORIJA: ar prieškariu draudimo verslas buvo skaidresnis	32
TENDENCIJA: socialinė atsakomybė = viešieji ryšiai. Bet taip neturėtų būti	40
SVEIKATA: širdies nepakankamumas pavojingesnis už kai kurias onkologines ligas	42
KORORTAI: Lietuvos pajūris – nesikeičiantis, bet pasiilgtas	44
REGIONAL: septynios meno bangos prie Baltijos	46

KULTURA

PINIGAI: Lietuvos meno elitą maitina privatūs vakarėliai ir užsienis	48
INICIATYVOS: R.Karbauskis Naisių kaime kuria kultūros židinį	52
TEATRAS: pavasaris šykštus šilumos, bet dosnus muzikos – gegužę žiūrovų laukia dvi operos ir baletas	54
GEGUŽĖ KINE: riaumojantys, griauinantys, skrendantys, lėbaujantys tęsiniai užgožia originalumą ..	56

LAISVALAIKIS

PAVASARIO SKAITINIAI: siūlome ištrauką iš naujos L.Brizendine knygos „Moters smegenys“	58
KELIONĖS: Jungtiniai Arabų Emyratai – nenumaldomas siekis būti geriausiems pasaulyje	60

KOMENTARAI

REDAKTORIAUS LAIŠKAS	4
A.BAČIULIS: kam Lietuvai reikalingas nedirbantis Vyriausybės vadovas	9
R.KOVALIOVAS svarsto, kas stabdo įmonių socialinės atsakomybės plėtrą Lietuvoje	41
A.ŠINDEIKIS: PKrugmano ginčas su mūsų politikais dėl Lietuvos ekonomikos potencialo	62

Savaitės interviu

12 p.

„Nesu skolingas V.Uspaskichui už Seimo pirmininko postą“, –
tikina V.Gedvilas.

Nekilnojamasis
turtas

22 p.

Butų pirkėjų reikalavimai
nekilnojamojo turto
projektų plėtotojams
didėja

Kinas
56 p.

Gegužė kine:
riaumojantys,
griauinantys,
skrendantys,
lėbaujantys
tęsiniai užgožia
originalumą.

Kelionės
60 p.

Jungtiniai Arabų Emyratai –
nenumaldomas siekis būti
geriausiems pasaulyje

VIRŠELIS: S.ŽIŪROS, „DREAMTIME“ NUOTR.; „VEIDO“ FOTOMONTAŽAS

VIENO VEIKSMO DRAMOS SPEKTAKLIS SUAUGUSIEMS

REŽ. VYTAUTAS V. LANDSBERGIS

VILIS

GEGUŽĖS 18 D. 18.30 VAL.
VILNIAUS TEATRE „LĖLĖ“

TEATRAS LĖLĖ
WWW.TEATRASLELE.LT

REDAKTORIAUS LAIŠKAS

KARALIENĖ – ILGAI BESITĘSIANTI PROCEDŪRA

Mūsų šalyje jau tikrai daug visokių kontrolierių ir saugotojų, manančių, kad jie gelbėja Lietuvą, nors kartais gal geriau būtų, jei Lietuva išsigelbėtų nuo jų.

Gintaras Sarafinas

Mūsų valstybė, nors ir iš lėto, vis dėlto lipa pažangos laiptais. Tačiau kai kurios sritys ne tik nejuda į priekį, bet netgi regresuoja. Ir dažnai visokie stabdžiai būna kontroliuojančios ar leidimus išduoti turinčios institucijos, o kalbant dar tiesiau – visokiausios paveldosaugininkai, paminklosaugininkai, žemėtvarkininkai, archeologai, planuotojai ir inspektoriai, konsultantai, vertintojai ir neva viešojo intereso gynėjai, higienistai, priešgaisrininkai ir kitokie derintojai.

Vilniaus mero Artūro Zuoko teigimu, 2003 m. Karaliaus Mindaugo tiltas buvo pastatytas per metus, įskaitant visus leidimus, derinimus ir statybos darbus, bet dabar tokio paties tilto statyba užtruktų mažiausiai trejus metus. „Nes dabar viso ko karalienė yra procedūra. Ir, beje, ilgai besitęsianti procedūra. Todėl šiandien bet ką pastatyti užtrunka kur kas ilgiau nei prieš dešimtmetį“, – aiškina A.Zuokas.

Panašiai kalba ir nekilnojamojo turto plėtotojas Arvydas Avulis: „Nors politikai nuolat pabrėžia, kad visas procedūras mūsų šalyje stengiamasi supaprastinti, iš tiesų per 15 metų jokio paprastinimo aš nepastebėjau. Kaip tik viskas vyksta priešinga linkme. Tarkime, kai buvo apskritys, žemėtvarkininkai dirbo kur kas sparčiau, nei dirba dabar.“

Ir ši bėda kamuoja ne tik sostinę. Statybų verslininkai teigia, kad visokiausi derinimai ilgai užtrunka daugelyje regionų. O pajūryje ką nors pastatančius verslininkus apskritai galima laikyti stebukladariais. Tarkime, Neringoje pastatyti sanatoriją – tokia misija šios žemės gyventojams neįmanoma. Nors tai ne gamykla ir ne sąvartynas, nors tai padidintų Neringos patrauklumą ir sukurtų nemažai

naujų darbo vietų, Lietuvoje jos atsiradimas tiesiog neįmanomas. Lygiai taip pat neįmanoma ir gauti leidimo nukirsti kelis medžius šalia Nidos oro uosto. Geriau jau jis stovės nenaudojamas, bet šešios pušys ir toliau žaliuos. Normaliame krašte vietoj dešimties nukirstų medžių būtų galima išpareigoti, tarkime, už kilometro pasodinti šimtą ar penkis šimtus medžių, o pas mus negalima.

Formaliai aiškinama, kad visos tos procedūros ir visi tie kontrolieriai labai pasitarnauja kovoje su korupcija. Tačiau žvelgiant į Lietuvos realijas tuo patikėti labai sunku: įvairiausi statiniai kaip kilo, taip ir tebekyla neleistose vietose. O štai normaliems, nekorumpuotiems žmonėms ir verslo įmonėms bet ką pasistatyti vis sunkiau ir tai užtrunka vis ilgiau. Be to, tai leido suklestėti visokių konsultantų, žemėtvarkininkų ir vertintojų verslui. Jie dabartinė sistema tikrai patenkinti.

Ir dar. Kai vis dėlto kyla skandalų, rasti atsakingų ir kaltininkų Lietuvoje praktiškai nepavyksta. Atsakomybė paprasčiausiai išplaunama: kai tiek daug visokių vertintojų ir kontrolierių, tai padaryti visai nesunku.

Kai kurie politiniai ar visuomenės veikėjai iš neva Lietuvos saugojimo sugebėjo susikurti kovotojų įvaizdį, išpopuliarėti ir net patekti į Seimą ar miestų savivaldybių tarybas. Omenyje turiu tokius veikėjus, kaip Naglis Puteikis, Aurelija Stancikienė ar kiti panašūs rėksniai. Jie mano, kad gelbėja Lietuvą, nors kartais gal geriau būtų, jei Lietuva išsigelbėtų nuo jų. Minėtiems N.Puteikiui ir A.Stancikienei siūlyčiau visą mėnesį kasdien pavaikščioti po Vilniaus Šnipiškių rajoną, ir jeigu jiems patiks tai, ką ten pamatys, tada jie gali tęsti savo veiklą. ■

veidas

Savaitinis iliustruotas žurnalas

2013 m. gegužės 6 d.; Nr. 19 (1067)

Leidžia UAB „Veido“

periodikos leidykla

ISSN 1392-5156

Steigimo liudijimas Nr. 1452

Leidžiamas nuo 1992 m.

LEIDĖJAS

dr. Algimantas Šindeikis

DIREKTORIUS

Andrius Valacka

Vyriausiasis redaktorius

Gintaras Sarafinas

Vyr. redaktoriaus pavaduotoja

Giedrė Bolzanė, tel. 264 9433

Atsakingoji sekretorė

Sonata Bajoraitė, tel. 264 9415

SKYRIAI:

Vidaus politika – J.Kučinskaitė,

A.Lėka, tel. 264 9432

Verslas – J.Laurinaitė-Šimelevičienė,
V.Sapetkaitė, tel. 264 9418

Visuomenė – V.Stoškuvienė

Kultūra – R.Baltrušaitytė, tel. 264 9418

Užsienis – R.Januzytė, tel. 264 9423

Fotoredaktorė – L.Gušauskienė

Bendradarbiai – A.Bačiulis, V.Gaidys,

E.Jurgelionis, A.Maldeikienė,

R.Milašius, G.Mitkevičienė, V.Norkus,

E.Pukšta, D.Pušys, J.Rudokas, D.Urbienė

Kalbos redaktorė

V.Kundrotienė, tel. 264 9385

Vyr. dizainerė L.Beatričė Paukštė

Dizaineriai K.Katkus, F.Destandau

Reklama R.Lukšienė, A.Papievienė,

tel. 264 9422

Platinimas ir prenumerata

G.Strazdienė, tel. 264 9424

Administratore

M.Aleksandravičienė, tel. 262 6813

REDAKCIJOS ADRESAS:

A.Goštauto g. 8, (I a.),

LT-01108 Vilnius

Telefonas 262 6813, Faksas 262 2407

El. paštas mail@veidas.lt

Spausdino UAB „Spaudos kontūrai“,

Vakarinė g. 1, Vilnius

Tiražas
audituojamas

Visos teisės saugomos © 2013 UAB „Veido“

periodikos leidykla. Žurnalas

„Veidas“ paskelbtą informaciją galima plati-

rinti ar naudoti kitose žiniasklaidos prie-

monėse tik gavus rašytinį UAB „Veido“

periodikos leidyklos sutikimą. Rankraščiai

negražinami ir nerecenzuojami.

Už laišku, reklaminių bei PR

raidėmis pažymėtų straipsnių turinį

redakcija neatsako.

Prenumerata 2013 m. „Veido“ prenu-

merata internetu: www.veidas.lt, „Res-

publikos“ platinimo tarnybose; privačio-

se platinimo tarnybose ir redakcijoje –

kiekvieną darbo dieną; Lietuvos paštuose –

iki mėnesio 20 d. Lietuvos prenu-

meratoriams: 1 mėn. – 21 Lt, 3 mėn. – 63

Lt, 6 mėn. – 126 Lt, 12 mėn. – 252 Lt. ES

valstybių prenumeratoriams (su pristaty-

mu) apmokėjimas čekiais arba grynai-

siais redakcijoje: 1 mėn. – 55 Lt, 3 mėn.

– 165 Lt, 6 mėn. – 330 Lt, 12 mėn. – 660

Lt. Kitų valstybių prenumeratoriams: 1

mėn. – 85 Lt, 3 mėn. – 255 Lt, 6 mėn. –

510 Lt, 12 mėn. – 1020 Lt.

JAU TREČIĄ ŠIMTMETĮ
NUO 1784 GARSINA LIETUVĄ
SAVO ALUMI

„ŠVYTURYS“ - DIDŽIOS ŠALIES ALUS

DAUGIAU WWW.SVYTURYS.LT

MAMOS

1 MLN. 67 TUKST.

Maždaug tiek Lietuvoje gyvena mamų – tai sudaro 75,2 proc. visų penkiolikos metų ir vyresnių moterų.

2 MLN. 211 TUKST.

Tiek vaikų per savo gyvenimą pagimdė dabar gyvenančios mamos.

239 TUKST.

Tiek Lietuvoje gyvena daugiavaikų mamų (pagimdžiusių tris ir daugiau vaikų).

48,2 PROC.

Tiek moterų pagimdė du vaikus. Po vieną vaiką yra pagimdžiusios 29,4 proc. moterų.

20–24 METŲ

Dažniausiai būdamos tokio amžiaus Lietuvos moterys gimdo pirmą kartą.

27-ERI

Pastaraisiais metais vidutinis pirmą kartą pagimdžiusių moterų amžiaus vidurkis – 27 metai.

2,07

Toks yra vidutinis vienos moters pagimdytų vaikų skaičius Lietuvoje. 2001 m. jis buvo 2,13.

SILALĖS RAJONAS

Šiame rajone mamos susilaukia daugiausiai vaikų – vidutiniškai 2,79.

VILNIAUS MIESTAS

Žvelgiant į vidurkį matyti, kad sostinėje gyvenančios mamos pagimdė mažiausiai vaikų – vidutiniškai 1,73.

20,2 TUKST.

Maždaug tiek moterų kasmet gauna valstybinio socialinio draudimo motinystės (nėštumo ir gimdymo) pašalpas.

20 TUKST.

Maždaug tiek mamų kiekvienais metais gauna valstybinio socialinio draudimo motinystės pašalpas iki vaiku sukaks metai.

107 TUKST.

Toks yra išmokų šeimoms, auginančioms vaikus, gavėjų skaičius. Valstybė jiems per metus išmoka 87 mln. Lt.

Šaltinis: Statistikos departamentas

INFORMACINĖS TECHNOLOGIJOS

LIETUVA PIRMAUJA PAGAL IT NAUDOJIMĄ PAMOKOSE

Lietuva – pažangiausia Europos valstybė pagal tai, kaip dažnai per pamokas pradinio, pagrindinio ir vidurinio lavinimo mokyklose naudojami informacinėmis technologijomis. Pagal tai, kaip technologijomis praturtintos aštuntokų ir vienuoliktokų pamokos, Lietuva sugebėjo aplenkti net Norvegiją, likusią antroje vietoje. Beje, mažiausiai galimybių prisiliesti prie IT per pamokas turi Italijos ir Graikijos moksleiviai. Tokie duomenys paaiškėjo po Europos Komisijos užsakymu atlikto tyrimo. Lietuvos mokytojai yra tarp pažangiausių vertinant ir tai, kokią laiko dalį jų pamokose sudaro mokymasis naudojantis IT. Pasirodo, bent ketvirtadalį pamokų pasitelkiami IT veda daugiau nei trečdalis visų šalies mokytojų, o tai vienas geriausių rezultatų Europoje. Žinoma, viena yra mokytojų entuziazmas naudotis technologijomis, o visai kas

kita – jų gebėjimas tai daryti. Deja, pagal mokytojų, gebančių naudotis IT per pamokas, procentą nesiekiamo ES vidurkio, nors tokių mokytojų vis tiek ne taip jau mažai – nuo 56 iki 62 proc., nelygu kokio amžiaus vaikus jie moko.

Deja, nors technologijos Lietuvos mokyklose pritaikomos gana plačiai, šalies moksleiviai palyginti labai prastai parengiami galimiems interneto ir ypač socialinių tinklų keliams pavojams. Europos Komisijos tyrimas atskleidė, kad Lietuva yra paskutinė Europoje pagal tai, ar moksleiviai mokomi atsakingai naudotis internetu ir socialiniais tinklais, nes tiek tarp ketvirtokų, tiek

tarp aštuntokų ar vienuoliktokų Lietuvoje yra mažiausiai (atitinkamai 6, 9 ir 7 proc.) moksleivių, kurie mokykloje supažindinami su atsakingo naudojimosi socialiniais tinklais ir internetu principais. ●

GYVYBĖ

PAGAL NUSKENDUSIŲJŲ SKAIČIŲ ESAME ES LYDERIAI

„**Lietuvos sveikatos** programos 2020 m.“ projekto rengėjai skelbia, kad norint pailginti mūsų šalies gyventojų vidutinę gyvenimo trukmę gerų rezultatų ir gana greitai galima būtų pasiekti sumažinus atsitiktinių paskendimų skaičių. Pagal šį rodiklį esame ES „čempionai“: 2009 m. 100 tūkst. gyventojų teko 8,9 nuskendusiojo, 2011 m. – 7,9, 2012 m. – 7,8 (ES vidurkis – 1,58). Vaikų iki 19

„Tokioje didelėje šalyje, kaip Australija, per vasarą nuskęsta maždaug dešimt vaikų, o pas mus – dvigubai daugiau. Australija šią problemą sėkmingai išsprendė įvesdama privalomą plaukimo mokymą ir privalomas įskaitas. Kinijoje, Japonijoje taip pat beveik nėra žmonių, nemokančių plaukti“, – teigia Lietuvos plaukimo federacijos generalinis sekretorius Mindaugas Špokas. Jis

metų Lietuvoje taip pat nuskęsta daugiausiai, palyginti su kitomis Europos šalimis. Be to, tai viena pagrindinių vaikų išorinių mirčių priežasčių.

neabejoja, kad priemonių bei galimybių ir pas mus įvesti visuotinį plaukimo mokymą yra pakankamai – trūksta tik noro. Tiesa, Vyriausybės programo-

je įrašyta, kad visi vaikai iki devynerių metų būtų mokomi plaukti, tačiau konkrečių programų finansavimas kol kas nenumatytas. M.Špoko žodžiais, ši priemonė gerokai sumažintų beprasmių mirčių skaičių vandenyje. Mat 30 proc. tokių nelaimių įvyksta dėl to, kad žmonės nemoka plaukti, toks pats nuošimtis – dėl neatsargaus elgesio prie vandens, o likusios priežastys susijusios su alkoholio vartojimu. Vilniaus greitosios medicinos pagalbos stoties direktoriaus pavaduotoja Vanda Pumputienė pabrėžia, kad didžioji dalis skęstančiųjų, kuriuos gelbėja medikai, būna apsvaigę nuo alkoholio. Norint sumažinti paskendimų skaičių būtinos kompleksinės priemonės ir aiški visų ministerijų strategija, tačiau apie tai dar tik kalbama. Sveikatos apsaugos viceministras Gediminas Černiauskas apgailestauja, kad trūksta politinės valios imtis ryžtingų veiksmų. ●

FINANSAI

VILNIAUS VERTYBINIŲ POPIERIŲ BIRŽA ĮMONIŲ NEVILIOJA

Nuo 2010 m. į vertybinių popierių biržą „NASDAQ OMX Vilnius“ atėjo tik viena įmonė – „Linus Agro Group“, o joje neliko net penkių: bankrutavusių „Snoro“ ir Ūkio bankų, taip pat įmonių „ALT investicijos“, „Pamprojektas“, „Lifosa“. Netrukus pasitrauks dar viena – Kanados įmonės įsigytas „Sanitas“. Sulig kiekviena pasitraukiančia įmone Vilniaus birža vis menksta, o naujų įmonių neat-eina. Vienintelis judėjimas, kurio šiemet tikimasi, – „Grigiškių“ SPO antrinio viešo akcijų platinimo. Investicinio banko „Finasta“ finansų makleris Domas

Klimavičius šiemet nesitiki pamatyti naujų IPO, tačiau nenustebtų, jeigu daugiau įmonių nuspręstų pasitraukti: apie tai, kad veikla biržoje netenkina, yra pareiškęs „Aprangos“ savininkas

Darius Mockus, aktyviai įmonės akcijas supirkinėjęs „Teo LT“ savininkai, o reorganizuojamos „Invalidos“ kotiruojamas kapitalas sumažės perpus, nes įmonė skeliama pusiau ir vienos jos dalies nebeliks biržos sąrašė. Beje, net pusė iš biržos sąrašė esančių įmonių apskritai nesulaukia investuotojų susidomėjimo. „Iš 33 įmonių, esančių biržoje, yra tik apie penkiolika, kurių akcijomis aktyviai prekiaujama. Puse įmonių nesidomima, nes jos nenori dalytis pelnu su investuotojais, nepateikia pakankamai informacijos“, – aiškina D.Klimavičius. „NAS-

DAQ OMX Vilnius“ valdybos pirmininko pavaduotojas Saulius Malinauskas tvirtina, kad dėl finansų krizės bendrovės pristabdė savo atėjimą į biržą ne tik Lietuvoje, bet ir kitose rinkose: pagal PWC atliktą „IPO Wach Europe“ tyrimą, 2012 m. Europoje IPO sumažėjo beveik 40 proc., palyginti su 2011 m.

„Be efektyvios, skaidrios biržos, bendrovėms, kurios svarsto atėjimą į biržą, labai svarbu, kad rinkoje veiktų stiprūs investuotojai. Pvz., Lenkijoje, Švedijoje numatyta, kad pensijų fondai tam tikrą dalį turto investuotų savo šalyse. O Lietuvoje II pakopos pensijų fondai iš savo beveik 5 mlrd. Lt turto į šalies bendroves teinvestuoja keletą milijonų Lt. Labai didelė paskata augti šalies kapitalo rinkai būtų, jei Vyriausybė apsispręstų atvesti į biržą kai kurias valstybines įmones“, – kaip paskatinti prekybą, svarsto S.Malinauskas. ●

RENGINIAI

KVIEČIA GITAROS FIESTA

Trečiadienį 19 val. Šv. Kotrynos bažnyčioje vyks šiųmetė Gitaros fiesta, kurioje pasirodys įvairius muzikos stilius propaguojantys Lietuvos gitaristai. Dainuojamajai poezijai atstovaus Gediminas ir Ainis Storpisčiai, bliuzui Virgilijus Jutas, flamenko Marius Zableckas, Lotynų

Amerikos kompozicijoms Maksimas Cukeris, klasikai ir džiazui – Tadas Umbrasas, Valdemaras Mikuckis, Arturas Chalikovas ir Andrius Murencevas, ispanų ir lietuvių kompozitorių kūrinius atliks Algimantas Pauliukevičius ir Darius Gedvilas. Pasirodys ir aštuonmetis Andrius Kančys, jau spėjęs tapti tarptautinio gitaros konkurso Kijeve laureatu. ●

TAPYTOJOS FOTOGRAFIJOS

Sostinės „Mažojoje galerijoje“ veikia tapytojos, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatės Dalios Kasčiūnaitės fotografijų paroda. „Fotografija tiesiog susirgau. Žiūrėdama į objektyvą turiu matyti ne tik tiesioginį vaizdą, bet ir numanyti galutinį rezultatą, o man, kaip dailininkei improvizatorei, tai gana sudėtinga. Mane tai traukia ir disciplinuoja. Pro objektyvą žiūriu ne kaip profesionali fotografė, bet kaip profesionali tapytoja – aistringa, impulsyvi moteris. Parodą Žvėryne – rajone, kuriame užaugau, atidariau savo gimtadienio proga. O skaičius toks mistiškai gražus – 66“, – valiūkiškai pasakoja autorė. ●

PINIGAI

KAIP SKIRIASI MAISTO KAINOS MASKVOJE IR VILNIUJE

Maskva – vienas brangiausių pasaulio miestų, bet kai kurių maisto produktų kainos, palyginti su pigia sostine daugelyje pasaulinių tyrimų laikomu Vilniumi, ten visai nesiskandžioja. Lankydami Maskvoje užsukome į atsitiktinai pasirinkto prekybos tinklo parduotuvę ir užfiksavome kai kurių maisto produktų, kurių galima rasti kiekvieno pirkėjo pirkinių krepšelyje, kainas. Vėliau tą patį padarėme užsukę į vieno prekybos tinklo Vilniuje parduotuvę. Ir štai kas paaiškėjo.

Maskvoje visi mūsų pasirinkti produktai kainavo brangiau nei Vilniuje, tačiau reikia pripažinti, kad dažnai kainos skirtu-

mas viename brangiausių pasaulio miestų ir Lietuvos sostinėje buvo nedidelis. Pavyzdžiui, kilogramas bananų Maskvoje kainuoja 58 rublius (apie 4,9 Lt), Vilniuje – apie 4,49 Lt. Labai panašiai abiejose sostinėse kainavo ir tokie produktai, kaip cukrus ar druska. Na, o pieno produktai – pienas, sviestas, taip pat kiaušiniai Maskvoje buvo be maž dukart brangesni. Patys maskviečiai aiškina, kad Maskvoje yra įvairaus kainų lygio parduotuvių, kuriose galima apsipirkti ir brangiau, ir labai pigiai. ●

Kai kurių maisto produktų kainos Maskvoje ir Vilniuje (Lt)

	Maskvoje*	Vilniuje**
10 L dydžio kiaušinių	8,3	4,49
Cukraus kg	3,9	3,49
Druskos kg	1,6	1,25
Bananų kg (Ekvadoras)	4,9	4,49
Bulvių kg (Izraelis)	5	3,99
3,5 proc. riebi. litras pieno (tetrapake)	6,5	2,89
82 proc. riebumo sviestas, 200 g pakelis	8,3	4,35

*Kainos žiūrėtos visą parą dirbančiame prekybos tinkle „Azбука Vkusa“ Tverskaja-Jamskaja g.

**Kainos žiūrėtos visą parą dirbančioje „Maxima“ parduotuvėje Mindaugo g.

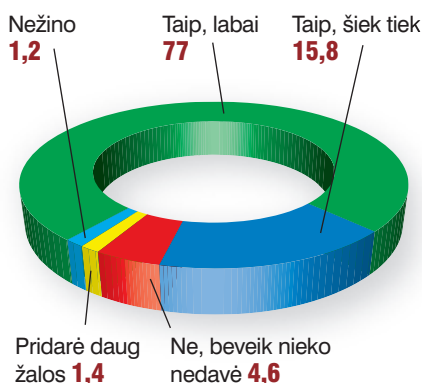
Pastaba: lentelėje pateikiamos mažiausios konkrečių produktų kainos, užfiksavus apsipirkimo metu. Akcinės kainos nebuvo fiksuojamos.

TYRIMAS

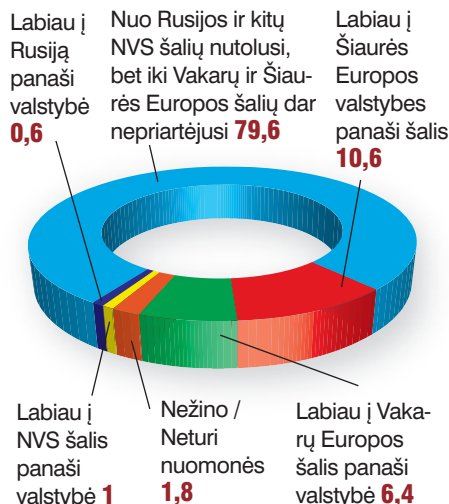
APKLAUSA: NUO RUSIJOS NUTOLOME, PRIE VAKARŲ DAR NEPRIARTĖJOME

Praėjusią savaitę sukako devyneri metai nuo tada, kai Lietuva įstojo į Europos Sąjungą. Nuo 2004 m. iki dabar mūsų valstybė iš ES jau gavo maždaug 30 mlrd. Lt finansinės paramos. Šalies gyventojai tą tikrai pajuto ir labai vertina. Iš „Veido“ užsakymu tyrimų bendrovės „Prime consulting“ atliktos naujausios sociologinės apklausos susidaro įspūdis, kad Lietuvos gyventojai yra didžiuliai eurooptimistai ir net ES gerbėjai, mat net 77 proc. respondentų mano, jog Lietuvai narystė ES davė labai daug naudos. Kad naudos nedavė ar net pridarė žalos, yra įsitikinę tik 6 proc. apklaustųjų. Kartu pasidomėjome, ką respondentai

NUO LIETUVOS ISTOJIMO Į ES PRAĖJO DEVYNERI METAI. JŪSŲ VERTINIMU, AR ŠI NARYSTĖ LIETUVAI DAVĖ DAUG NAUDOS? (PROC.)

JŪSŲ NUOMONE, LIETUVA ŠIUO METŲ... (PROC.)

mano apie mūsų valstybės judėjimo trajektoriją, kitaip tariant, į kurią pusę po nepriklausomybės atkūrimo juda mūsų valstybė ir kur šiandien esame atsidūrę. Net keturi penktadaliai apklaustųjų mano, kad Lietuva nuo Rusijos ir kitų NVS šalių jau stipriai nutolusi, bet iki Vakarų ir Šiaurės Europos šalių dar nepriartėjusi. Kad Lietuva ir šiuo metu panašesnė į Rusiją ar kitas NVS šalis, įsitikinę vos 1,6 proc. apklausos dalyvių, 17 proc. linkę manyti, kad Lietuva labiau panaši į Vakarų ar Šiaurės Europos valstybes. Taigi per 23-ejus metus pasiekta pažanga ne tokia ir maža. ●

Šaltinis: „Veido“ užsakymu tyrimų ir konsultacijų bendrovės „Prime consulting“ 2013 m. balandžio 25–29 d. atlikta Lietuvos didžiųjų miestų 500 gyventojų apklausa. Cituojant apklausą, nuoroda į „Veidą“ būtina.

INTERVIU

TRYŠ KLAUSIMAI SEB BANKO PREZIDENTO PATARĖJUI, FINANSŲ ANALITIKUI DR. GITANUI NAUSĖDAI

VEIDAS: Kaip vertinate Vyriausybei pateiktus mokesčių darbo grupės siūlymus apmokestinti indėlius ir vertybinius popierius? Juk pirmasis siūlymas neskaitins taupyti, o antrasis pakenks ir taip jau merdinti vertybinių popierių biržai.

G.N.: Mokesčių darbo grupei veikiausiai buvo duota užduotis visą reformų paketą išlaikyti neutralų, t.y. kad nebūtų didinamas biudžeto deficitas. Kadangi darbo mokesčių naštai lengvinti skirti siūlymai mažino ir biudžeto pajamas, nori nenori teko ieškoti kompensacinių priemonių. Deja, kad ir kur pirštu durtum, visos jos pasirodė esančios skaudžios, neskatinančios nei taupyti, nei investuoti. Kadangi pagal taupymo lygį Lietuva – viena paskutinių ES, abejoju, ar tai sveikintina. Na, bent jau nustatytas neapmokestinamasis dydis, 10 tūkst. Lt per metus, turėtų sušvelninti neigiamą poveikį taupytojų elgesiui. O žvelgiant iš bankų pusės kreditų ištekliai traktuojami kaip tam tikra gamybinė žaliava, iš kurios teikiami kreditai. Kadangi indėliai jau ir dabar savotiškai apmokestinami (0,45 proc. dydžio tarifas mokamas į Indėlių draudimo fondą, 3 proc. nuo indėlių, be palūkanų, būtinai laikyti kaip privalomąsias atsargas Lietuvos banke), dar nustačius ir palūkanų apmo-

kestinimą, labiausiai nukentėtų ir galutinių mokesčio mokėtojų taptų indėlininkas. Vargu ar po jo įsigaliojimo bankai didintų palūkanų normas, kadangi patys siektų kompensuoti atsiradusias papildomas sąnaudas.

VEIDAS: Darbo grupė taip pat pateikė siūlymą įvesti „Sodros“ lubas. Ką tai duotų šalies ekonomikai?

G.N.: Tarp valstybių vyksta konkurencija dėl jų patrauklumo investicijoms. Kadangi Lietuva nori pritraukti investicijų, kuriančių didesnę pridėtinę vertę, „Sodros“ lubų nebuvimas prilygo peiliui. Investuotojai ne šiaip sau skysda-

vosi, kad daugiau nei vidutinę algą uždirbančiams darbuotojams nebuvo galimybės sukaupti didesnę pensiją, nors mokesčiai skaičiuojami labai dideli.

Kaip ekonomistas, sveikinčiau tokį sprendimą, nes tai padidintų investicinį patrauklumą – ypač didesnės investicinės vertės verslo šakose. Antra vertus, žiūrint grynai iš biudžeto perspektyvos, dėl to, ką siūlo darbo grupė, biudžetas netektų apie 100 mln. Lt. Tą skylę reikės užkamšyti, tačiau nėra sprendimų, kurie niekam nekenktų.

VEIDAS: O ar realu per kitus finansavimo šaltinius surinkti reikalingą milijardą, kurio prireiktų nustačius „Sodros“ lubas ir padidinus neapmokestinamųjų pajamų dydį?

G.N.: Vertinant pagal tai, ką darbo grupė pateikė dabar, nerealų. Nei indėlių pajamų apmokestinimas, nei vertybinių popierių pajamų apmokestinimas nėra iš tolo neduotų panašių pajamų, kiek valstybei kainuotų neapmokestinamojo pajamų dydžio padidinimas ir „Sodros“ lubų nustatymas.

Vis dėlto tai tik pirmas darbo etapas. Paskui bus imtasi nekilnojamojo turto ir automobilių mokesčių, iš kurių būtų galima surinkti dalį pajamų. Kita vertus, dėl jų turėtų kilti nemažas visuomenės pasipriešinimas. ●

KAM LIETUVAI REIKALINGAS NEDIRBANTIS PREMJERAS?

Užuot priėmęs vienokį ar kitokį sprendimą dėl Visagino atominės elektrinės statybos, premjeras Algirdas Butkevičius iš visų jėgų stengiasi išsisukti nuo savo tiesioginės pareigos, sprendimo teisę permesdamas latviams ir estams.

Audrius Bačiulis

Ministro pirmininko pareiga – priimti politinius sprendimus ir prisiimti atsakomybę už jų įgyvendinimą. Jeigu Vyriausybės vadovas vengia ar bijo tai daryti, vadinasi, jis vengia atlikti savo darbą. O jeigu Vyriausybė vadovas vengia atlikti savo darbą, jam reikia keisti profesiją.

Matant, kaip Vyriausybė ir jos vadovas Algirdas Butkevičius visai kratosi priimti bet kokią sprendimą, reikalaujantį bent minimalaus ryžto ir valios, atrodo, kad atėjo laikas kelti klausimą: ar Lietuvai reikalingas toks nieko nedarantis, tik nerišliai šnekantis Vyriausybės vadovas, kaip A. Butkevičius? Žiūrėkime – jau eina šeštas mėnuo nuo naujosios Vyriausybės sudarymo, bet sprendimas dėl Visagino AE statybos Lietuvoje nepriimtas, o premjeras visą laiką skleidžia pačias prieštaringiausias žinias: lyg statom, lyg nestatom, lyg reikia geresnio projekto, lyg reikia latvių ir estų pritarimo. Bet aiški Lietuvos pozicija – ar A. Butkevičiaus Vyriausybė nori atominės elektrinės ir dėl visos pastangos, kad ji atsirastų, ar A. Butkevičiaus Vyriausybė nenori atominės elektrinės ir projektas laidojamas – taip ir nebuvo pasakyta.

Dar prieš du mėnesius „Veide“ rašiau, kad toks A. Butkevičiaus trypčiojimas, terminų nukėlinėjimas labiausiai naudingas estams, kurie nuo pernai vasarį Trakuose vykusio premjerų susitikimo VAE klausimu tapo pagrindiniu projekto stabdžiu. Jau tuomet Estijos prezidentas Toomas Hendrikas Ilvesas viešai piktinosi, kad Lietuva prieš septynerius metus suvedžiojo Estiją atominės elektrinės projektu, o dabar, pasikeitus Vyriausybėms, viską metė, palikdama estus ant ledo. Per praėjusius du mėnesius Estija savo vadovų lūpomis dar kelis kartus pakartojo norinti dalyvauti VAE statyboje.

Ką į tai premjeras A. Butkevičius? Jis vis žadėdavo, esą sprendimą dėl VAE statybos Vyriausybė priims gavusi ekspertų darbo grupės išvadą. Tie ekspertai parengė kelias dešimtis galimų variantų, kuriuos galima suprasti, kaip nori: nori statyti Visagino atominę – rasi variantą, pagrindžiantį statybas, nenori statyti atominės – rasi ir tai pagrindžiantį variantą. Lietuvos energetikos instituto (LEI) ekspertai nėra kvaili, mato, kaip trypčioja premjeras, tad

parengė savo išvadas remdamiesi principu: ko tik ponas nori. Kartu pastatydami A. Butkevičių į kampa, nes jis, akivaizdžiai tikėjęsis rasti vienareikšmišką atsakymą, kuriuo prisidengdamas visą atsakomybę už VAE projekto sužlugdymą galėtų suversti darbo grupei ir neva blogai skaičiavusiems konservatoriams, vėl susidūrė su būtinybe pasirinkti ir pačiam priimti sprendimą. Bet ryžtingų sprendimų A. Butkevičius priimti nesugeba, nes tam reikia užimti aiškia poziciją ir imtis už ją kovoti. Principingi sprendimai ir paskesnis jų gynimas, kaip kadaise pastebėjo Winstonas Churchillis, veda tiesiai link priešų išsigijimo.

Tiesa, legendinio Didžiosios Britanijos premjero požiūriu, priešų turėjimas yra gero politiko bruožas, bet A. Butkevičius, švelniai sakant, visiškai nepanašus į

Akivaizdi A. Butkevičiaus svajonė – kad tas Visagino AE projektas kaip nors išsispręstų savaime, be jo paties dalyvavimo, pavyzdžiui, iškeliant partneriams reikalavimus, kurių šie negalėtų išpildyti.

W. Churchillį, tad nori vienu metu būti geras visiems. Tiek Andriaus Kubiliaus konservatoriams, kadaise pradėjusiems plėtoti VAE projektą, tiek prezidentei Daliai Grybauskaitėi, ryžtingai remiančiai Lietuvos žingsnius energetinės nepriklausomybės link, tiek savo partiečiams, dalis kurių atvirai dirba „Rosatomo“ ir Kaliningrade statomos atominės elektrinės naudai, tiek koalicijos partneriams, kurie taip pat arba už „Rosatomo“ projektą, arba prieš „Hitachi“ reaktorių.

Akivaizdi A. Butkevičiaus svajonė – kad tas Visagino AE projektas kaip nors išsispręstų savaime, be jo paties dalyvavimo, pavyzdžiui, iškeliant partneriams reikalavimus, kurių šie negalėtų išpildyti. Kaip žinome, iš „Hitachi“ buvo pareikalauta didesnių investicijų, be to, ne vien į Visagino AE projektą. Gal manyta, kad japonai, kaip svarbiausias viso atominio projekto partneris, pasitrauks pirmieji. Neišdegė. Praėjusią savaitę atvykęs Masaji Matsuyama, vyresnysis parlamentinis Japonijos užsienio reikalų viceministras, atvirai pasakė, kad „Hitachi“ pasirengęs investuoti ne

tik į VAE, bet ir į kitas Lietuvos ekonomikos sritis.

Tada buvo prisiminti projekto regioniniai partneriai, tiksliau, latviai su estais, nes su lenkais, kurie dar pernai vasarą rodė aiškius signalus, kad nori grįžti į VAE projektą, niekas, kiek žinoma, rimtai nesikalba.

Kai LEI ekspertai pristatė Seimui išvadas dėl VAE projekto įgyvendinimo galimybių, A. Butkevičius, užuot priėmęs sprendimą, pareiškė, kad dabar su latviais ir estais bus kuriama projekto įgyvendinimo įmonė, kuri viską suskaičiuosianti ir nuspręšianti – statome atominę ar nestatome. Žinių radijo klausiamas, kam reikalinga kurti įmonę, jeigu galutinis sprendimas vis tiek priklauso Vyriausybėms, A. Butkevičius tik malė: „Mes manome, kad vis dėlto turi būti labai aiškiai pasakyta Latvijos ir Estijos pozicija dėl įmonės steigimo, kad ji galėtų toliau pratęsti šiuos pokalbius. Buvo tam tikri pokalbiai, kurie vyko anksčiau įmonių lygyje, sukėlė tam tikrų abejonių dėl galutinių sprendimų priėmimo. O kada bus sukurta atskira įmonė, tada bus savotiškas užtvirtinimas iš mūsų regioninių partnerių, kad jie yra tam rimtai pasirošę.“ Ir baksnojo pirštu į energetikos ministrą Jaroslavą Neverovičių, esą čia jis sugalvojęs.

Na, pirmiausia – kaip gali premjeras nežinoti, ką ir kodėl daro jam pavaldus ministras? Antra, čia ne J. Neverovičius sugalvojo steigti VAE projekto vykdymo bendrovę, bet dar A. Kubiliaus Vyriausybė. Trečia, projekto vykdymo bendrovė negali nuspręsti – statyti elektrinę ar ne, ji gali tik atlikti projekto lokalizaciją ir apskaičiuoti jo kainą, bet paskui sprendimo teisę perduodama akcininkams, ir čia jau nori nenori A. Butkevičiui teks spręsti pačiam. Ir ant estų suversti nepavyks, nes premjeras Andrusas Ansipas, matyt, sužinojęs, kad A. Butkevičius visą atsakomybę dėl VAE verčia ant steigiamos projekto vykdymo bendrovės, dūrė pirštu į Lietuvą: tegu lietuviai pirma referendumu priima sprendimą statyti, nes Estija nedalyvaus projekte, kuriam nepitaria visuomenė. O kas sugalvojo referendumą dėl atominės nestatymo? Socialdemokratai. Tad dabar A. Butkevičius gali suktis, kiek nori, – atsakomybės už VAE projekto sužlugdymą išvengti jam nepavyks. ■

SAUGUMAS

Švedijai ir Suomijai nerimaujant, NATO plėsis į Skandinaviją?

Kylančios Rusijos grėsmės akivaizdoje Švedija ir Suomija svarsto, ar joms nevertėtų įstoti į NATO, taip sukuriant bendrą Skandinavijos ir Baltijos gynybinę erdvę, kurios neatsiejama dalis būtų ir Lietuva.

Audrius Bačiulis

Pastarojo pusmečio įvykiai visiškai sugriovė ligšiolinį ramų ir saugų neutralios Švedijos gyvenimą. Jau du amžius su niekuo nekariavusi, šaltojo karo įtampas pamiršusi didžiausia Skandinavijos valstybė per pastarąjį dešimtmetį sumažino savo kariuomenę beveik keturis kartus – nuo 55 iki 15 tūkst. karių, o gynybos išlaidas – nuo 7,1 iki 5,9 mlrd. JAV dolerių. Sovietinė grėsmė, šaltojo karo pradžioje kainavusi Švedijai ne vieną karo lakūno gyvybę, o vėliau – daug nervų ir įtampas, po fiordus gainiojantis povandeninius laivus, atrodo, pražuvo kartu su Sovietų Sąjunga – visiems laikams. Be to, švedai dar nuo šaltojo karo laikų buvo linkę tikėti, kad, jei kas, NATO ateis į pagalbą, nes Švedijos puolimas būtų buvęs tolygus viso NATO šiaurės flango puolimui. Netgi Švedijos oro uostų kilimo ir leidimosi takai buvo tiesiami pagal NATO reikalavimus, kad prireikus būtų galima priimti paramą.

Pastarąjį dešimtmetį Švedija, be NATO, labai daug vilčių siejo su vis intensyvesnėmis penkių Šiaurės šalių kariniu bendradarbiavimu pagal NORDEFCO iniciatyvą, nors vadinamasis Stoltenbergo planas, 2009-aisiais pasiūlęs sukurti kažką panašaus į Šiaurės šalių karinį bloką, visų galimų dalyvių buvo draugiškai atmetas. Nepaisant to, bendros tiek NATP priklausančių Danijos ir Norvegijos, tiek neutralių Suomijos ir Švedijos aviacijos pratybos vyko nuolat, veikė bendra karinių transporto lėktuvų grupė. Tad Švedija jautėsi saugi kaip niekada, nors po 2008 m. rugpjūčio Rusijos agresijos Gruzijoje ir buvo šiek tiek sunerimusi.

Švedija atsibudo beginklė

Perkūnas iš giedro dangaus trenkė 2012-ųjų lapkritį, kai viešėdamas Švedijoje NATO generalinis sekretorius Andersas Foghas Rasmussenas pareiškė, kad „Aljansas nėra atsakingas už šalių, kurios nėra jo narės, saugumą“. Jau iš ko ko, bet iš kaimyno dano tokio pareiškimo švedai nesitikėjo.

Po mėnesio jau Švedijos kariuomenės vyriausiasis vadas generolas Sverkeris Goransonas pareiškė, kad netgi riboto karinio Rusijos užpuolimo atveju Švedija savarankiškai gebėtų kautis ne ilgiau kaip savaitę, o vėliau

turėtų prašyti bet kokios paramos iš šalies. „Iš ES karinės paramos mes nesitikime, nes tai nėra karinis aljansas, – sakė generolas. – Tačiau 2011 m. NATO vadovaujamų pratybų metu Švedija pasiuntė beveik visus savo kovos lėktuvus gelbėti pagal pratybų scenarijų prieš užpultas Norvegijos, tad tikimės iš jos sulaukti tokio paties solidarumo, jeigu būtų užpulta Švedija. Daug tikiuosi iš Šiaurės šalių karinio bendradarbiavimo. Nors mes neturime su jomis jokios karinės sutarties, tačiau vis dėlto esame sąjungininkai.“

Netrukus paaiškėjo, kad Švedijos kariuomenės vadas žiauriai klydo. 2013 m. vasarį Norvegijos gynybos ministrė Anne Grete Strom-Erichsen tokiu pačiu, jokių skandinaviskų sentimentų neturinčiu tonu, kaip keliais mėnesiais anksčiau NATO generalinis sekretorius, pareiškė, jog „mažai tikėtina, kad karinio konflikto atveju Švedija galėtų sulaukti Norvegijos karinės paramos“, nes Norvegija neturi daug karinių pajėgumų, tad

pirmiausia turėtų rūpintis savo teritorine gynyba, be to, karinių išpareigojimų ji turi tik NATO priklausančioms valstybėms. Savo triąšį iškilo ir Lietuva, krašto apsaugos viceministro Marijaus Veličkos lūpomis paraginama: „Švedijai būtų neblogai tapti NATO nare. Žinia, Aljansas gina tik savo narius.“

Danai ir norvegai atsiribojo

Švedija pasijuto išduota tiek brolių skandinavų, tiek NATO. Iš pradžių, po skandalingojo generolo S. Goransono interviu, buvo manančiųjų, kad kariškiai blefuoja, siekdami išvengti dar vieno karinių išlaidų mažinimo. Tačiau generolą parėmė Švedijos karališkoji

karo akademija, nurodyma, kad mechanizuoti daliniai pajėgtų kovoti vos kelias dienas. Kovo mėnesį diskusija dėl Švedijos gynybos ateities išliepsnojo ne juokais. Kaip pastebi Lenkijos Rytų tyrimų instituto ekspertė Justyna Gotkowska, „diskusijos įkarštį geriausiai iliustruoja pagrindinių Švedijos dienraščių antraštės, kurių viena, pasirodžiusi liberalios pakraipos leidinyje „Expressen“, skelbė: „Švedijai reikia karinio perversmo“.

Nors siūlymų, kaip ateityje reikėtų užtikrinti Švedijos gynybą, esama nemažai, vis dėlto aiškiai išsiskiria dvi pagrindinės linijos: tęsti neutralumo politiką, kartu smarkiai didinant išlaidas gynybai ir grįžtant prie visuotinės šauktinių armijos, nes nedideli profesionalų daliniai, labiau skirti tarptautinėms misijoms, nėra pakankami krašto gynybai; Atsisakyti neutraliteto ir stoti į NATO, kuri veikiausiai mielai priimtų tegu šiuo metu apsileidusią, tačiau vis dėlto moderniai ginkluotą, tvirtą nacionalinę ekonomiką paremtą Švedijos kariuomenę.

Bet tam reikia rimtos diskusijos visuomenėje, nes neutralumo politika per du amžius tapo neatsiejama švedų nacionalinio identiteto dalimi. Kita vertus, kaip pastebi leidinys „NATO Rewiew“, kai 2011-aisiais Aljansas paprašė Švedijos paremti operaciją Libijoje, Riksdagas be didelių diskusijų pritarė karo aviacijos siuntimui 240 balsų už, 15 prieš ir aštuoniems parlamentarams susilaikius.

Po nerimą pasėjusios Švedijos kariuomenės vado gen. S. Goranssono kalbos, prognozuojama, kad Švedijos narystės NATO klausimas taps viena svarbiausių artėjančių Švedijos parlamento rinkimų kampanijos temų

Švedai linksta į NATO

Švedų nuomonės apklausos rodo, kad pastarojo pusmečio įvykiai smarkiai padidino narystės NATO populiarumą visuomenėje. 2011 m. už neutralumo išsaugojimą ir prieš narystę NATO buvo 50 proc. švedų, po metų, 2012 m., kai švedai dar tikėjo skandinavišku solidarumu, už stojimą į NATO pasisakė 30 proc. švedų, 47 proc. buvo prieš, o šių metų sausį besipriešinančiųjų narystei Aljanse liko tik 32 proc.

Galima tik spėlioti, kaip švedų požiūrį į narystę NATO paveikė balandžio pabaigoje juos pasiekusi žinia, kad Velykų savaitgalį, kai visi švedai, įskaitant karo lakūnus, šventė su šeimomis, Rusijos karo aviacijos smogiamoji grupė, sudaryta iš dviejų branduolinių ginklų nešti galinčių sunkiųjų bombonešių Tu-22M3, lydima dviejų naikintuvų Su-27, priskridusi prie pat Švedijos oro erdvės pakraščio mokėsi smogti iš oro Stokholmui. Kadangi visoje Švedijoje nebuvo nė vieno karo lėktuvo, galinčio pakilti ir nubaidyti nekviestus svečius, švedams teko kreiptis pagalbos į NATO Baltijos šalių oro policiją, ir tą dieną Zoknių oro bazėje budėjusi Danijos oro pajėgų F-16 grandis nedelsdama pakilo ir apgynė Švedijos erdvę. Sukrėsti savo karinės aviacijos neįgalumo, švedai mėnesį tylėjo, nesiryždami pranešti apie tai visuomenei.

Kaip taikliai apie šią Rusijos karo aviacijos provokaciją savo apžvalgoje pasakė „The

Economist“ tarptautinis redaktorius Edi Lucas, „jeigu Rusija norėjo įbauginti ir pastūmėti Švediją į NATO, ji negalėjo pasirinkti tam geresnio būdo“. Skamba šiek tiek panašiai į sąmokslų teoriją, jei nežinotume, kaip Rusija reaguoja į bet kokią kaimynų silpnumo apraišką.

Taigi tiek Suomijoje, tiek Švedijoje narystės NATO klausimas, dar neseniai buvęs tabu, dabar, kaip teigia tiek vietos analitikai, tiek su švedais bendraujantys Lietuvos politikai, taps viena svarbiausių artėjančių parlamento rinkimų kampanijos temų.

Charly Salenius-Pasternako, Suomijos tarptautinių santykių instituto gynybos politikos eksperto, komentaras

Nors dar anksti daryti viena-reikšmiškas išvadas, kurį kelią rinksis Švedija, siekdama užsitikrinti karinį saugumą, Suomija turi būti pasiruošusi, kad pokyčių švedų karinėje ir saugumo politikoje gali įvykti labai staigiai. Artimiausi parlamento rinkimai vyks 2014-ųjų rugsėjo mėnesį, ir, turint omenyje numanomą būsimosios vyriausybės sudėtį, Švedija gali pasiprašyti tapti NATO nare jau 2015 ar 2016 m. Atsižvelgdami į pokyčius, kurie šiuo metu jau vyksta

ASMENINIO ARCHYVO NUOTRA

Švedijoje, diskusiją dėl Suomijos narystės NATO turime pradėti dar iki 2015-ųjų pavasarį vykšančių rinkimų.

Švedijoje vykstanti diskusija dėl krašto gynybos taip pat yra puikus pavyzdys, kaip sudėtinga ir brangu komplektuoti kariuomenę vien savanorišku pagrindu ir kaip politinė ideologija gali pakirsti šalies gynybinius pajėgumus. Šios diskusijos esmė yra ne siekis sugrįžti prie ankstesnės kariuomenės struktūros, bet – po to, kai aistros nurims – apsispręsti, kas ateityje bus Švedijos saugumo politikos pagrindas ir kokia bus būsimųjų ginkluotųjų pajėgų struktūra.

Šaltinis: www.fiia.fi

SAVAITĖS INTERVIU

Vydas Gedvilas: „Nesu skolingas V.Uspaskichui už šį postą“

Giedrė Bolzanė

Penkis mėnesius Seimo pirmininko pareigas einantis Darbo partijos (leiboristų) narys **Vydas Gedvilas** yra pirmasis istorijoje Seimo pirmininkas, turintis net septynis pavarduotojus, pirmasis, kuriam dabar tenka spręsti, ką daryti su dingusia Seimo nare, bei pirmasis, kuris taip aktyviai važinėja po Lietuvos miestus ir kaimus išklausti tautos.

V.Gedvilas pirmas ir dar vienu požiūriu: lig šiol neturėjome Seimo pirmininko, kurio atstovaujama partija būtų teisiama. Tik reitinguose V.Gedvilas anaipol ne lyderis: kaip paaikškėjo po tyrimų bendrovės „Prime consulting“ apklausos, visuomenė mano, kad geriausiai Seimo pirmininko pareigas ėjo konservatorė I.Degutienė, o štai dabartinio parlamento vadovo kaip geriausio nepamini – nė vienas respondentas.

Apie šio Seimo kokybę, politines aktualijas ir V.Gedvilo savijautą stebint Darbo partijos bylą – „Veido“ pokalbis su Seimo pirmininku.

VEIDAS: Pirmininke, ar jums jau žinoma, kur yra Seimo narė N.Venckienė ir ar bus pradėta jos apkalta?

V.G.: Žinau tą patį, ką visi girdime viešojoje erdvėje, – kad N.Venckienė yra Čikagoje, kad yra ten ją mačiusiųjų, tačiau faktais to patvirtinti negaliu. Susidūrėme su nestandartine situacija – to Seime dar nėra buvę, ir niekas man negali net patarti, ką tokiu atveju daryti. Visa tai, ką leido Seimo statutas, mes jau atlikome: aš, kaip Seimo pirmininkas, visų pirma informavau valdybą, po to kreipiausi į Etikos ir procedūrų komisiją išsiaiškinti, kur yra ši Seimo narė, ir buvo nutarta, kad mes galime jai nuimti trečdalį atlyginimo. O apkaltos svarstyti negalime, nes jos pačios nėra ir ji negali gintis.

Spaudoje bu-

vo pasirodę raginimų man pačiam važiuoti ir ieškoti N.Venckienės, bet gal tai buvo pasakyta su humoro gaidėle, nes nei aš Šerlokas Holmsas, nei turiu laiko jos asmeniškai ieškoti. Savo darbą, kaip Seimo pirmininkas, atlikau, dabar Seimo narės paieška turi užsiimti teisėsauga. O ateityje statutą, aišku, reikia peržiūrėti, kad daugiau nebekiltų tokių situacijų. Turime turėti įrankių, kaip bausti posėdžių nelankančius Seimo narius.

VEIDAS: Neseniai pasigesta ir jūsų partijos kolegės V.Vonžutaitės. Tai ji vyko ar ne į Maskvą be Seimo valdybos leidimo?

V.G.: Jokios informacijos apie ją neturiu. Gal važiavo, gal ir ne, šito pasakyti negaliu, bet ji, kiek žinau, praleido tik vieną posėdį.

VEIDAS: Kaip apskritai vertinate šio Seimo kokybę? Stebint iš šalies atrodo, kad labiau smukti Seimui nebėra kur: štai B.Bradausko išrinkimas Lietuvos medžiotų ir žvejų draugijos pirmininku yra Konstitucijos pažeidimas, už kurį Seimo statute numatyta galimybė atimti Seimo nario mandatą, bet apie tai parlamente – nė žodžio. Be to, Seimo nariai toliau balsuoja vieni už kitus, posėdžių metu žiūri kompiuteryje nusirenginėjancias gražuoles – dėl to neseniai demaskuotas G.Kirkilas. O iš jūsų kažkodėl dvelkia abejingumu.

V.G.: Žinote, aš negaliu priversti Seimo narių lankyti posėdžių ar sukontroliuoti, ką jie žiūri kompiuteryje. Aš ne mokytojas, o Seimo darbas – tai ne pamokos mokykloje. Balsavimas už kitus tikrai nėra masinis reiškinys. Po to, kai buvo surengta apkalta A.Sacharukui ir L.Karaliui, nepasitaikė nė vieno tokio atvejo. Ar drausminsiu parlamentarų? Viskas turi vykti pagal statutą – gavus skundą visas šias funkcijas atlieka Seimo etikos ir procedūrų komisija, tai ji turi įvertinti situaciją ir priimti sprendimą.

Na, o visą dieną dalyvaujant posėdžiuose nueiti į vieną kitą portalą yra natūralu: visi mes domimės įvairiomis sritimis, tai žmogiška, tik mes, Seimo nariai, esame vieši ir labiau matomi, mus nuolat filmuoja kameros, nuo ryto iki vakaro sekamas kiekvienas mūsų žingsnis. Nemanau, kad šis Seimas yra kuo nors blogesnis už praėjusį. Seimo reitingas netgi šiek tiek pakilo.

VEIDAS: Vis dėlto pasitikėjimas Seimu išlieka labai mažas. Ar sieksite pakelti kritiškus reitingus?

„Jei ne Darbo partija, aš galbūt nebūčiau Seimo pirmininkas“, – pripažįsta V.Gedvilas, bet atmets opozicijos kaltinimus, esą V.Uspaskichą jis taip gina todėl, kad atsidėkotų už postą

V.G.: Reitingai kiltų, jei visos diskusijos, aštrūs pasisakymai būtų perkelti į komisijas ir komitetus, o į plenarinius posėdžius ateinama tik balsuoti. Panašią tvarką turi Švedijos parlamentas: ten įstatymai priiminėjami tyliai ramiai, gali girdėti, kaip musė skrenda. Na, o mes daug ir viešai ginčijamės, o kadangi parlamentarai nori būti matomi, jie ne visada kalba tai, ką reikėtų kalbėti.

VEIDAS: Įvedinėsite Seime švediškus standartus?

V.G.: Esant dabartinei tvarkai aš nieko negaliu padaryti. Mes turime keisti žaidimo taisykles, o tada gal ir politikai, užuot darėsi „piarą“, ims daugiau kalbėti argumentų kalba.

VEIDAS: Daug kas kritikuoja ir dabartinį Ministrų kabinetą. Ar jums pačiam ne gėda klausytis kai kurių ministrų nusikalbėjimų?

V.G.: O ką jie tokio pasakė? Reikia kalbėti konkrečiai. Nemanau, kad praėjus vos keturiems mėnesiams mes jau galime kalbėti, kaip blogai dirba ši Vyriausybė. Mano požiūriu, pradžia yra gera, o premjeras eina teisingu keliu. Dabar visais klausimais priimant politinius sprendimus reikia pasitarti su ekspertais.

VEIDAS: Ši Vyriausybė ištis išsiskiria darbo grupių gausa, bet juk svarbiausia, koks bus rezultatas.

V.G.: Na, žinote, mes nesame burtininkai, kad per nepilnus keturis mėnesius padarytume stebuklus.

VEIDAS: Kokie dar svarbiausi darbai laukia šią Seimo sesiją?

V.G.: Svarbiausi yra du dalykai: energetikos klausimai ir visa mokesčių reforma. Energetikos strategijos kryptys jau pristatytos Seime, ekspertai išreiškė savo nuomonę, kaip mūsų energetikos sektorius atrodytų su atominė elektrine ir kaip be jos, iki gegužės 15 d. turime sulaukti iš Vyriausybės viso teisės aktų pataisų paketo ir turėsime apsispręsti. Pagrindinis mūsų tikslas yra užtikrinti Lietuvos energetinį saugumą, žingsniai į priekį daromi, dabar belieka sulaukti galutinių išvadų. Asmeniškai aš, kaip politikas, esu už tai, kad reikėtų statyti atominę elektrinę ir kad ji būtų reikalinga Lietuvai, bet mes šiandien paprasčiausiai neturime tam finansinių galimybių. Todėl prognozuojau, kad Seimui bus pateiktas projektas be atominės elektrinės.

V.Gedvilas apie N.Venckienės dingimą:

„Nei aš Šerlokas Holmsas, nei turiu laiko jos asmeniškai ieškoti“

VEIDAS: Matome, kad jūs, kaip Seimo pirmininkas, išskirtinai daug važinėjate po Lietuvą. Kokį rezultatą tai duoda?

V.G.: Nemanau, kad Seimo pirmininkas turėtų dirbti užsidaręs parlamente. Seimo pirmininkas turi būti viešas, bendrauti su žmonėmis, išklausyti jų nuomonę, papasakoti apie problemas, su kuriomis susiduriame Seime. Tais vizitais aš labai džiaugiuosi. Supraskit, kad dabar ne rinkimų periodas, man, kaip politikui, tos reklamos nereikia, važiuoju visai kitam tikslui. Taip darysiu ir ateityje – važiuosiu ir į kaimus, susitikinėsiu ir su eiliniaais žmonėmis.

VEIDAS: Esate pirmasis Seimo pirmininkas, turintis net septynis pavaduotojus, bet sakykite atvirai – kokia iš jų nauda?

V.G.: Mūsų laukia atsakingas laikotarpis – pirmininkavimas ES Tarybai. Per pusmetį turėsime 17 renginių ir kiekvieną jų reikės kam nors atidaryti, pasveikinti. Seimo pirmi-

Švedijos parlamente įstatymai priiminėjami taip tyliai, kad gali girdėti, kaip musė skrenda.

ninko pavaduotojo statusą turintis parlamentaras tikrai atrodys solidžiau ir galės tinkamai reprezentuoti Lietuvą. Daug dabar rengiama ir su artėjančiu pirmininkavimu susijusių kelionių į užsienį. Be to, įsitikinau, kad kiekvienas pavaduotojas yra svarbus, nes turi savo veiklos sferą. Dabar man daug lengviau dirbti, kaip parlamento pirmininkui, nes kilus tam tikrų problemų būtent tas konkretus pavaduotojas jas ir išsprendžia.

Už kanceliarijos reikalus atsakingas A.Sysas, jei Seime vyksta įvairūs renginiai, tai žinau, kad to imsis P.Auštrevičius, už santykius tarp komisijų, komitetų atsakingas J.Narkevičius, komandiruotės, kelionės, finansiniai dalykai – I.Degutienės sritis, europiniai reikalai – G.Kirkilo, parlamentinė kontrolė – K.Komskio žinioje. Na, o V.Gapšys, kaip pirmasis pavaduotojas, be atskiros įsakymo pavaduoja mane, kai išvykstu. Atrodo, visus išvardijau. Nemanau, kad turėti tiek

pavaduotojų blogai: aišku, tų Seimo narių atlygis šiek tiek padidėjo, bet per krizę mes 40 proc. susimąžinome atlyginimus, kanceliarijos išlaidas ir kt.

VEIDAS: Atsakykite nuoširdžiai: ar jums nėra nė kiek nemalonu dėl to, kad priklausote partijai, kurios lyderiai, jūsų bendražygiai, dabar varsto teismų duris? Kaip jaučiatės matydamas, kad ši partija, stengdamasi išvengti teisingumo, puolė į jungtuves su visiškai neįtakinga politine jėga?

V.G.: Jaučiuosi labai gerai, kad jau beveik devynerius metus esu Darbo partijos narys, įstojau į partiją, kuri buvo visiškai nauja. Esu dėkingas partijai, kuri iškėlė mane kandidatūrai į Seimo pirmininkus, – jei ne Darbo partija, aš galbūt nebūčiau Seimo pirmininkas. Ir negaliu pasakyti nė vieno blogo žodžio nei apie partiją, nei apie jos pirmininką. Jei vyksta išteisiniai tyrimai, tai tegu, ne vien tik mūsų partijoje jie vyksta. Yra nekaltumo prezumpcija, palaukime visų teismų pabaigos, ir galėsime pasikalbėti apie tai.

VEIDAS: Vis dėlto daug kam keista, kodėl jūs, buvęs krepšinio treneris, intelektualus žmogus, Kūno kultūros akademijos prorektorius, pasirinkote būtent prieštaringai vertinamo verslininko ir politiko V.Uspaskicho Darbo partiją. Juk jus būtų priėmę visur.

V.G.: Noriu pabrėžti, jog aš norėjau visiškai naujos partijos, nes mačiau, kad tiek kairieji, tiek dešinieji daro labai daug klaidų ir ne visi jų sprendimai yra geri. Man, kaip prorektoriumi, ne kartą teko į juos kreiptis įvairiais aukštojo mokslo klausimais, bet niekas net nebandė spręsti tų problemų. Tada pradėjo kurtis nauja partija ir aš kreipiausi į iniciatyvinę grupę dėl tam tikrų pakeitimų aukštojo mokslo srityje. Būsimas pirmininkas V.Uspaskichas man ir pasakė – tai tu eik ir dirbk, spręsk visus tuos švietimo klausimus. Aš ir atėjau.

VEIDAS: Ar pasvarstote, kas laukia partijos, jei V.Uspaskichui bus skirta laisvės atėmimo bausmė?

V.G.: Negaliu to prognozuoti. Tikiuosi, to nebus. Neskaiciau išteisinio tyrimo medžiagos, bet man neatrodo logiška, kad turtingas žmogus, pats į partiją investavęs daug lėšų, darytų finansinius nusikaltimus.

VEIDAS: Kodėl taip ginatė V.Uspaskichą – kad atsidėkotumėte už postą?

V.G.: Galiu pasakyti labai atvirai: šitas postas man buvo siūlomas ir praėjusią kadenciją, bet aš į jį nesiveržiau. Siūlė ne tik Viktoras, bet visa partijos vadovybė. Ir šį kartą aš tikrai nesiekiu šito posto ir dėkoti neturiu už ką. Už ką man dėkoti? Kad dvi doktorantūras baigiau, kad prorektorius buvau, kad kaip krepšinio treneris tapau Europos čempionu? Kam man dėkoti – aš pats tą padariau.

Tiesiog buvau tinkamiausia kandidatūra, bet už tai niekam skolingas nesu. Aišku, aš dėkoju visiems partijos nariams, ne tik Viktorui. ■

TYRIMAS

Valstybės investicijų programa ir gėdinga, ir korumpuota

Kokie projektai bus finansuojami iš strateginės valstybės investicijų programos, lemia ne metodika, o geri ryšiai ministerijose ir parlamente.

Jonė Kučinskaitė

Šiemet strateginiams darbams iš Valstybės investicijų programos išdalyta 4,75 mlrd. Lt. Palyginti su praėjusiais metais, valstybės investicijos padidėjo kone puse milijardo. Bet daugelio asignavimų valdytojų, ypač regionų politikų, šitai nedžiugina. Kodėl?

„Valstybės investicijų programa, kitaip vadinama VIP, tapo valdančiųjų partijų ir įtakingų žmonių ministerijose įrankiu saviškiams pamaloninti“, – atvirai rėžia Ignalinos rajono meras Bronis Ropė. Jo vadovaujama Ignalinos rajono savivaldybė, kaip ir daugeliui kitų, šiemet iš šios programos neskirta nė lito. Tiesa, šiek tiek anksčiau B.Ropės vadovaujama savivaldybė taip pat įgyvendino net keletą projektų VIP pinigais: renovavo kultūros namus, biblioteką, vaikų globos namus, pastatė SPA centrą, baigė statyti gimnaziją. „Bet tam, kad įtrauktų į sąrašus, o vėliau iš jų neišbrauktų ir pinigų gautume ne vienus, o visus trejus metus – taip, kaip numatyta, teko nuolat važinėti pas ministrus į Vilnių, – prisipažįsta B.Ropė ir priduria: – Be lobistinės veiklos iš šios programos negausi nė cento.“

Beje, dar vadovaudamas Lietuvos savi-

valdybių asociacijai B.Ropė kartu su ekspertais surinko duomenis apie tai, kaip per pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį buvo skirstomos VIP lėšos: kodėl vieni projektai būdavo įtraukiami, o kiti, nors labai panašūs, atmetami, dešimtmečiams išsaldomi ar neretai ir visai nutraukiami. „Mes pamatėme, kad nuo 1990 iki 2000 m. buvo net dešimt savi-valdybių, kurioms niekaip nepavyko prasimušti ir gauti VIP paramos bent vienam projektui įgyvendinti. Bet buvo ir kokios šešios savivaldybės, kurios kad ir kokiam projektui prašydavo VIP lėšų, tokiame kasmet ir gaudavo“, – pasakoja Ignalinos rajono meras. Pastaruosius aštuonerius metus, pasak pokalbininko, VIP lėšos dalijamos priklausomai nuo centrinės valdžios rinkimų rezultatų: kai Seimo rinkimus laimi dešinieji, investicijų programos gėrybės išsidalija dešiniųjų valdomos savivaldybės, kai kairieji – tuomet šiais pinigais džiaugiasi jų partiečiai. „Štai socialdemokratai myli Druskininkus, Uteną, konservatoriai palepino Anykščius, Kauną, kitas saviškių savivaldybes“, – vardi-ja valstietis liaudininkas B.Ropė. Beje, panašios

nuomonės laikosi ne jis vienas, o absoliuti dauguma merų, kurių savivaldybės metų metais negauna VIP finansavimo arba gavę po metų sulaukia žinių, esą nėra galimybių projekto finansuoti trejus metus, todėl jis neri- botam laikui išsaldomas arba nutraukiamas.

Taigi žvilgtelėkime detaliau, kokie projek- tai ir kodėl nesulaukia valstybės dėmesio ir kiek tai priklauso nuo centrinės valdžios norų bei valstybės strateginių tikslų.

Kasmet keliolika projektų stabdo- ma, dar keliolika pradedama

„Tai tiesa, Anykščių rajono savivaldybė

Į VIP ĮTRAUKTUS IR NEBAIGTUS

Objektas įtrauktas į VIP (metais)	Jau inves- tuota pinigų (tūkst. Lt)	Iš viso rei- kia lėšų (tūkst. Lt)	Kodėl nes- kiriama VIP lėšų 2013 m.	Perspektyva
-----------------------------------	-------------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------	-------------

Aplinkos ministerija

1. Privatų sklypų išpirkimas valstybės saugomose teritorijose, 2006 m. / 128 / 1928 / Ne pirmo būtinumo projektas / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

Finansų ministerija

- Muitinės kriminalinės tarnybos pastato rekonstrukcija, 2007 m. / 360 / 4782 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
- Muitinės mokymo centro modernizavimas, 2006 m. / 2862 / 8247 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
- Muitinės laboratorijos stiprinimas, 2003 m. / 2948 / 4201 / Pakeisti prioritetai / Siūloma tęsti nuo 2014 m.
- Teritorinių muitinių postų modernizavimas, 2006 m. / 4712 / 13 781 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
- Muitinės kriminalinės tarnybos sistemos efektyvinimas, 2004 m. / 4431 / 5678 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
- Kinologinės veiklos stiprinimas, 2005 m. / 1296 / 1856 / Pakeisti prioritetai / Siūloma tęsti nuo 2014 m.

- Veiklos rodiklių informacinės sistemos sukūrimas, 2008 m. / 50 / 500 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
- Mokymo centro administracinių patalpų rekonstravimas, 2008 m. / 774 / 2673 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

Kultūros ministerija

- Nacionalinio operos ir baleto teatro rekonstravimas, 2006 m. / 43 359 / 77 600 / Tęsiamas prokuratūros tyrimas, o preliminarios sutarties galiojimo laikas pasibaigė, bet dokumentai dėl projekto tąšos nepateikti / Dėl investicijų bus sprendžiama gavus dokumen- tus iš suinteresuotų institucijų
- Panevėžio apskrities archyvo rekonstravimas, 2002 m. / 30 / 5560 / Lėšos skirtos Archyvų komplekso pastatui Vilniuje rekon- struoti / Apie projektą bus sprendžiama tik baigus archyvų komplekso Vilniuje rekonstrukciją
- Menų spausuvei įrengti, įrangai pirkti, 2008 m. / 6783 / 8818 / Nepateiktas 367 tūkst. Lt lėšų poreikio pagrindimas / Siūloma tęsti nuo 2014 m.
- Radviliškio kultūros centro rekonstrukcija, 2007 m. / 5587 / 10 319 / Prokuratūra pradėjo tyrimą / Siūloma tęsti nuo 2014 m.
- Kauno r. Domeikavos kultūros centro statyba, 2008 m. / 418 / 8365 / Nepateikta išaugusių statybos sąmatą pagrindžiančių doku- mentų / Siūloma tęsti pateikus dokumentus

VEIDŲ ARCHIVO NUOTR.

Šiaulių ligoninė buvo įtraukta į VIP prioritetus, bet pinigų pakako tik pusei ligoninės renovuoti

yra viena lyderių pagal VIP lėšas, tenkančias vienam gyventojui, – prisipažįsta Anykščių rajono meras Sigutis Obelevičius ir netikėtai priduria: – Bet jei manote, kad mes tuo esame labai patenkinti, klystate. Mes tiesiog bijome dėl šios programos, nes vienais metais gauni finansavimą, o toliau – visiškai nežinia.“

Statybos ir rekonstrukcijos darbai VIP lėšomis, pasak S.Obelevičiaus, tęsiasi metų metus, neretai net užmiršti pirminių projekto tikslų. „Štai Anykščių ligoninę statėme visą dešimtmetį, užtruko ir baseino bei bib-

liotekos statybos. Viena vertus, patį baseiną mes turime, bet įėjimas į jį ir toliau apgriuvęs. Atvažiuo Kūno kultūros ir sporto departamento direktorius Klemensas Rimšelis ir sako: „Jūs jau gavote VIP paramą baseinui, čia jau galima plaukioti, daugiau pinigų pastatui baigti remontuoti neskirsime, nes reikia statyti baseiną Šilutėje.“ Arba štai gavome lėšų bibliotekai statyti, bet įrangai pinigų neskyrė, todėl žiemą teko šildyti dvi bibliotekas – senąją ir naująją. Anykštėnai mano, kad meras kvailys, o aš negaliu jiems

paaikškinti, kad toks neūkiškumas ne dėl mano kaltės, – pasakoja meras. – Dar vienas pavyzdys – Troškūnų K.Inčios gimnazija: prieš penkerius metus iš VIP buvo skirta lėšų pastato išorei tvarkyti, todėl dabar kevalas švyti, o viduje stirkso laidai, atšokinėjęs parketas ir pan.“

Panašiai šneka ir Utenos rajono vadovas socialdemokratas Alvydas Katinas. „Ši programa yra trimetė, bet į ją įtraukti dideli investiciniai projektai nebaigiami metų metais. Jei vienais metais gavai finansavimą, tai nereiškia, kad ir kitąmet gausi, todėl vėl pradedi žygius nuo nulio su ištiesta ranka, – dėsto A.Katinas. – Štai Utenos sporto arena, atsiėjusi 45 mln. Lt ir pastatyta iš VIP bei ES paramos lėšų, ir Miškinų biblioteka, kainavusi 9 mln. Lt ir vėlgi pastatyta VIP bei ES paramos lėšomis, pripažinti vienais geriausių tokio tipo statinių. Bet tiek jiems užbaigti, tiek tam, kad kaip dauguma VIP pinigais pradėtų projektų jie nevirstų nesibaigiančiomis statybomis ar netgi griūvančiais paminklais, teko patiems sukti galvą, iš kur gauti lėšų viskam baigti. Tarkime, sporto areną statėme net penkerius metus, bet baigėme tik todėl, kad ieškojome kitų finansavimo šaltinių. Šį rudenį baigsime 7 mln. Lt vertės kultūros centro statybą. Ją vėlgi pradėjome iš VIP lėšų, bet jų užteko tik pusei išorės sienų nudažyti, bet negali palikti pusę pastato dažyto, kitos pusės ne, todėl vėl ieškojome kitų šaltinių – ES paramos lėšų. O kultūros centrui metams buvo skirta tik 100 tūkst. Lt, tad jei būtume laukę tik valstybės ▶

OBJEKTUS SKAIČIUOJAME ŠIMTAIS

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

15. Telšių r. Dūseikių globos namų ir gyvenamųjų pastatų šiltninimas, 2008 m. / 683 / 2971 / Stinga lėšų / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
16. Vilkaviškio r. Didvydžių globos namų ir Augalų reabilitacijos centro rekonstravimas, 2008 m. / 118 / 1453 / Laikiniai sustabdytas / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
17. Rokiškio r. Obelių vaikų globos namų rekonstravimas, 2005 m. / 1750 / 5335 / Atlikta dalis darbų / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
18. Jonavo r. senelių pensionato rekonstravimas, 2007 m. / 823 / 3280 / Stinga lėšų / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
19. Tauragės r. Adakavo kaimo šilumos ūkio ir vandentiekio rekonstravimas, pensionato ir gyvenamojo namo rekonstrukcija, šiltninimas, 2007 m. / 358 / 1783 / Atlikta dalis darbų / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
20. Marijampolės vaikų globos namų kapitalinis remontas, 2007 m. / 1582 / 2513 / Globos namai nepateikė dokumentų / Bus tęsiama pateikus dokumentus
21. Vilniaus I globos namų rekonstravimas, 2006 m. / 1733 / 3125 / Globos namai nepateikė dokumentų / Bus tęsiama pateikus dokumentus
22. Klaipėdos vaikų globos namų kapitalinis remontas, 2008 m. / 83 / 971 / Globos namai nepateikė dokumentų / Bus tęsiama pateikus dokumentus

23. Suvalkijos globos namų atnaujinimas, 2012 m. / 0 / 1581 / Stinga lėšų / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

24. Plungės vaikų globos namų kapitalinis remontas, 2005 m. / 3889 / 5279 / Stinga lėšų / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

25. Telšių vaikų globos namų kapitalinis remontas, 2005 m. / 4750 / 6438 / Stinga lėšų / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

Sveikatos apsaugos ministerija

26. Kauno klinikinės ligoninės sterilizacinės įrengimas, 2008 m. / 2371 / 4984 / Pakeisti prioritetai / Siūloma tęsti nuo 2014 m.
27. Šiaulių kūdikių namų kapitalinis remontas, 2005 m. / 1167 / 1631 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
28. Šilalės ligoninės rekonstrukcija, 2008 m. / 192 / 9298 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
29. Širvintų ligoninės rekonstravimas, įrangos įsigijimas, 2008 m. / 2300 / 3359 / Savivaldybė nepateikė paraiškos / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
30. Utenos ligoninės pediatrijos ir reabilitacijos sk. rekonstrukcija, 2005 m. / 780 / 4985 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
31. VU Antakalnio ligoninės pastatų rekonstravimas, įrangos įsigijimas, 2007 m. / 9417 / 12 701 / Savivaldybė nepateikė paraiškos / Bus tęsiama pateikus dokumentus ▶

paramos statyboms baigti, tai būtų trukę keliasdešimt metų.“

Pašnekovas sako suprantas, kad valstybė nėra pajėgi finansuoti visų teikiamų projektų, bet tuomet nederėtų jų pradėti. „Tam, kad objektas būtų įtrauktas į VIP, reikia parengti techninį projektą, suskaičiuoti sąmatą, galybę kitų dokumentų pateikti ekspertams, vertintiems projektų perspektyvumą ir svarbą. Jeigu nėra pinigų projektui baigti, jis neturėtų būti pradėtas, o jeigu jau pradėtas, neturėtų būti stabdomas. Dabar kasmet pradėdama po keliolika naujų projektų ir antra tiek kasmet sustabdoma nebaigtų. Vienmandatininkai Seimo nariai stengiasi būti visiems geri – kas prašo, tam tarpininkauja, o ministerijos duoda ir negalvoja apie tai, kas bus kitamet“, – stebisi A.Katinas.

Anykščių rajono meras pastebi, kad daugiausiai iš VIP lėšų gavo socdemų Algirdo Butkevičiaus ir Ziganto Balčyčio rinkimų apygardos bei tėvonijos, Vilkaviškio, Radviliškio ir Šilutės rajonų savivaldybės.

Antrindamas A.Katinui S.Obelevičius nesutinka tik su B.Ropės ir kitų kolegų paaiškinimais, esą kol konservatoriai valdė, buvo bepigū šios partijos statybiniai marams. „Negi jūs manote, kad buvo lengva palenkti į savo pusę Andriaus Kubiliaus kabineto finansų ministrę Ingridą Šimonytę? – retoriškai klausia konservatorius S.Obelevičius. – Nieko panašaus. Nebuvo mums pyragų nei prie konservatoriaus A.Kubiliaus, nei dabar prie socialdemokrato A.Butkevičiaus Ministrų kabineto. Beje, mūsų asociaci-

jos prezidentas Druskininkų meras socialdemokratas Ričardas Malinauskas irgi dažnai aštriai kritikuoja savo partiečius Vyriausybėje ir kalbėdamas tiek apie jų vykdomą VIP, tiek apie visą regioninę politiką nevengia pabrėžti, kad susidaro toks išpūdis, jog Lietuvoje yra dvi valstybės: viena, kurioje gyvena 60 savivaldybių, ir kita, kurioje gyvena Vyriausybė. Iš tikrųjų visų ligšiolinių Vyriausybių vykdyta VIP politika yra ne kas kita, kaip negaspadoriškumas.“

Keliasdešimt projektų užšaldyti po 10–15 metų

Šiuo metu iš VIP lėšų pradėti ir nebaigti

BEL * NUOTR.

B.Ropė, Ignalinos meras:
„Privalu parengti aiškią VIP skyrimo metodiką, kaip kad yra ES lėšų skyrimo tvarka. Jei jos nebus – bus chaosas.“

net 77 įvairūs projektai. Į juos, pasak trečią kadenciją Seimo Audito komitete dirbančios parlamentarės Loretos Graužinienės, jau investuota 354 mln. Lt, bet jiems užbaigti stinging dar 1,2 mlrd. Lt. Pasak politikės, daugiausiai pradėtų ir nebaigtų projektų priklauso Sveikatos apsaugos ministerijos (SAM) kuruojamai sričiai – jiems baigti reikia 581 mln. Lt. Seniausias, dar 1998-aisiais į VIP įtrauktas projektas, kurio niekaip nesiseka baigti, – Lietuvos sveikatos mokslų univer-

siteto ligoninės Kauno klinikų medicinos technikos ir technologijų atnaujinimas. Į jį jau investuota daugiau kaip 86 mln. Lt, bet dar stinga beveik 149 mln. Lt. Jau keliolika metų greta šio prioritetingo projekto rašoma, kad šiemet jam baigti lėšų nėra ir prioritetas pakeistas, tad projektas bus tęsiamas pagerėjus finansinei padėčiai. Nors per šį laikotarpį valstybė išgyveno ir sunkesnių, ir ekonominio pakilimo metų, kasmet šalia šio prioriteto figūruoja vis tas pats įrašas, paaiškinantis, kodėl šis projektas nuolat atidėliojamas. Dar 1999-aisiais į prioritetingą VIP sąrašą buvo įtrauktas Valstybinės reikšmės ir pavojingų objektų registro sukūrimas. Į jį jau investuota 1,6 mln. Lt, tačiau dar reikia 3,3 mln. Lt. Bet vėlgi šis prioritetas pakeistas ir bus finansuojamas tik kada nors pagerėjus finansinei padėčiai.

Iš metų metais atidėliojamų 77 projektų Vyriausybė šiemet kategorišką „ne“ nusprendė pasakyti tik šešiams nutrauktiems projektams. Vadinasi, 71 projektas ir toliau atidedamas neapibrėžtam laikotarpiui.

Buvęs socialinės apsaugos ir darbo ministras konservatorius Donatas Jankauskas vos tapęs ministru paprašė ministerijos specialistų pateikti visų šios srities į VIP įtrauktų ir nuolat atidėliojamų objektų sąrašą, kurį pateikė ekspertų komisijai. „Pamatėme, kad netolygumai – stulbinami, ypač išbalansuota regionų politika. Štai kas paaiškėjo: kam skirti pinigų, sprendžia patys ministerijos specia-

Į VIP ĮTRAUKTUS IR NEBAIGTUS

- 32. Sapiegos ligoninės (Vilniuje) energijos taupymo priemonių įgyvendinimas, 2005 m. / 5249 / 8949 / Savivaldybė nepateikė dokumentų / Bus tęsiama pateikus dokumentus
- 33. LSMU ligoninės Kauno klinikų medicinos technikos ir technologijų atnaujinimas, 1998 m. / 86 072 / 148 907 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
- 34. Panevėžio ligoninės terapinių pastatų šiltinimas, 2006 m. / 1301 / 5315 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
- 35. Panevėžio ligoninės energetinio ūkio rekonstravimas, 2007 m. / 565 / 2607 / Pakeisti prioritetai / Siūloma tęsti nuo 2015 m.
- 36. Šiaulių ligoninės rekonstravimas, sterilizacinės įrengimas, 2010 m. / 13 178 / 24 761 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
- 37. Patologinės anatomijos tarnybos įrangos ir technologijų atnaujinimas, 2005 m. / 5044 / 13 000 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

Švietimo ir mokslo ministerija

- 38. Alytaus r. Miroslavo vid. mokyklos rekonstravimas, 2007 m. 5285 / 6474 / Skirti investicijų paskolai dengti negalima / Projektas nebus finansuojamas
- 39. Kauno r. Garliavos meno mokyklos rekonstravimas, 2008 m. / 1200 / 4677 / Lėšos skirtos Ringaudų pradinėi mokyklai rekonstruoti

- / Šis projektas bus tęsiamas pagerėjus finansinei padėčiai
- 40. Kretingos r. Salantų gimnazijos rekonstravimas, 2007 m. / 3250 / 11 386 / Lėšos skirtos M.Daujoto vidurinei mokyklai rekonstruoti / Šis projektas bus tęsiamas pagerėjus finansinei padėčiai
- 41. Raseinių r. Šiluvos vidurinės mokyklos pastato rekonstravimas, 2007 m. / 4200 / 6122 / Pernai rekonstruotos kitos dvi šio rajono švietimo įstaigos, šiemet stinging lėšų / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai
- 42. Kėdainių r. Jovainių gimnazijos rekonstravimas, 2007 m. / 1400 / 5158 / Savivaldybė nepateikė dokumentų / Bus tęsiama pateikus dokumentus
- 43. Telšių „Ateities“ vidurinės mokyklos kapitalinis remontas, 2008 m. / 500 / 12 000 / Lėšos skirtos Nevarėnų vidurinei mokyklai rekonstruoti / Šis projektas bus tęsiamas pagerėjus finansinei padėčiai

Teisingumo ministerija

- 44. Kauno apylinkės teismo rekonstravimas, 2004 m. / 15 981 / 37 890 / Siūloma mažinti rekonstravimo apimtį ir kainą / Bus tęsiama pakoregavus projektą
- 45. Alytaus pataisos namų bendrabučio rekonstravimas, 2010 m. 575 / 15 591 / Lėšos skirtos kitiems dviem objektams / Siūloma tęsti nuo 2015 m.
- 46. Prienų 3-ųjų pataisos namų inžinerinių techninių apsaugos priemonių rekonstravimas, 1999 m. / 4182 / 5582 / Tikimasi gauti Norvegijos paramos fondų lėšų / Bus tęsiama Norvegijos paramos

listai, ir niekam nesvaru, koks iš tikrųjų regionų poreikis. VIP lėšos tapo politinio manipuliavimo objektu, – aiškina D.Jankauskas. – Bet tokia politika neturi nieko bendra su ilgalaikės valstybės strategija.“ Jis pateikė begalę pavyzdžių, kai investicijų programos lėšomis rekonstruoti objektai ne tik nepagerino regionų padėties, bet netgi ėmė juos žlugdyti. Kadaise Kauno rajono mero

pareigas ėjęs D.Jankauskas kaip vieną VIP lėšų švaistiniškumo pavyzdžių nurodė šio rajono Garliavos sporto komplekso statybą. „Šis objektas buvo pradėtas statyti krizės išvakarėse skolinimomis lėšomis, 2008 m. jam skirtas VIP finansavimas, bet niekam nė motais tada buvo aiškintis, ar jį būtina statyti, ar kompleksas nebus nuostolingas, ar bus iš ko jį šildyti, mokėti atlyginimus darbuotojams, – piktnasina pašnekovas. – O šiandien tam, kad išlaikytume šį kompleksą, uždarinėjame aplinkinių Kauno rajono vietovių kultūros namus. Tas pats pasakytina ir apie Raudondvario dvaro sodybą.“

L.Grauzinienė priduria, kad kasmet į Valstybės turto fondą perduodama po keletą VIP lėšomis rekonstruoti ar pastatytų objektų, kurių jų valdytojai nepajėgia išlaikyti.

„Dar blogiau yra tai, kad neretai į VIP sąrašą įtraukti ir metų metais stabdomi projektai ilgainiui pabrangsta du tris kartus“, – kritikuoja L.Grauzinienė.

S.Obelevičius primena, kad būtent taip nutiko Anykščių rajono ligoninei. „Kadangi ligoninės statyba VIP lėšomis užsitęsė visą dešimtmetį, per tą laiką ją teko tris kartus perprojektuoti. Ir

už kiekvieną projektą reikėjo vėl mokėti. Iš pradžių buvo pastatyti trys nauji korpusai, bet mūsų rajonui netgi vieno korpuso per akis,

toliau griūva.“

„Jau keliolika metų su kai kuriais kolegomis merais sakome, kad privalu parengti aiškią VIP skirstymo metodiką – tokią, kokia nustatyta ES lėšų skyrimo tvarka. Tada būtų aišku: yra fiksuotas pinigų kiekis, ir įvykdęs tam tikras sąlygas jų gausi. O dabar merai ar kiti objektų savininkai prisisivaigsta nerealių dalykų, visiškai negalvodami apie galimybes baigti ir išlaikyti tuos objektus. Štai Kretingos rajono pavyzdys: užsimojo statyti biblioteką už 14 mln. Lt. Kultūros ministerija dar prieš penkerius metus iš investicijų programos skyrė lėšų bibliotekos griaučiams pastatyti – štai dabar ir stovi vaiduoklis miesto vidury. Jeigu būtų aiški metodika, kad konkrečiam gyventojų skaičiui skirtas objektas negali būti didesnis ir brangesnis, nei nustatyta, tokių dalykų nenutiktų. Jeigu Kretinga būtų susiplanavusi biblioteką statyti už 3–4 mln. Lt, žmonės ja jau džiaugtųsi“, – kritikuoja žemaičius kolegas B.Ropė.

„Dabar kiekvienas Seimo vienmandatininkas stengiasi užregistruoti kuo daugiau VIP finansuotinių projektų. O pasikeitus valdžiai savivaldybės nežino, kaip juos baigti. Tad arba jie griūva, arba savivaldybėms tenka skolinis ir dar didinti ir taip viršytus visus skolinimosi limitus. O tai atsigręžia prieš juos pačius. Mūsų nuomone, VIP projektai turi būti derinami su savivaldybės taryba ir tik po to teikiama prašymai jiems finansuoti“, – apibendrina L.Grauzinienė. ■

„VEIDO“ ARCHIVO NUOTR.

Kada bus pastatyta 14 mln. Lt kainuosianti Kretingos biblioteka, nežinia. Jau penkeri metai riogso tik iš VIP lėšų suręstas busimos bibliotekos karkasas

bet niekas šito neįvertino, – stebisi Anykščių rajono meras. – Laimei, antrąjį korpusą pavyko parduoti, bet naujasis savininkas nieko nedaro, tad jis, kaip ir trečiasis korpusas, kurio nepavyksta niekam įsiūlyti,

OBJEKTUS SKAIČIUOJAME ŠIMTAIS

fondų lėšomis

47. VĮ prie Pravieniškių 1-ųjų pataisos namų gamybinio pastato rekonstravimas, 2008 m. / 1500 / 3130 / Atlikta dalis darbų / Siūloma tęsti nuo 2016 m.

Užsienio reikalų ministerija

48. Ambasados Maskvoje rekonstravimas, 2003 m. / 7942 / 12 690 Sumažintos lėšos / Siūloma tęsti nuo 2015 m.

Vidaus reikalų ministerija

49. Vilniaus kultūros, pramogų ir sporto rūmų rekonstravimas, 2007 m. / 860 / 1267 / Sumažintos lėšos / Projektas nutraukiamas

50. Viešojo saugumo tarnybos štabo ir kareivinių rekonstravimas, 2008 m. / 31 / 3285 / Sumažintos lėšos / Dėl tolesnio įgyvendinimo bus sprendžiama po dvejų trejų metų

51. VRM teritorijos sutvarkymas, 2008 m. / 144 / 2622 / Sumažintos lėšos / Dėl tolesnio įgyvendinimo bus sprendžiama po dvejų trejų metų

52. VRM autoparko atnaujinimas, 2005 m. / 3333 / 7470 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

53. VRM asmens sveikatos įstaigų aprūpinimas įranga, 2008 m. 1143 / 2028 / Pakeisti prioritetai / Siūloma tęsti nuo 2015 m.

54. Vilniaus VPK Viešosios policijos patrulių rinktinės Raitosios poli-

jos patrulių rinktinės plėtra, 2008 m. / 400 / 10 599 / Pakeisti prioritetai / Projektas bus tęsiamas vėliau

55. Pasvalio policijos komisariato rekonstravimas, 2007 m. / 455 / 16 219 / Planuojama perimti „Sodros“ pastatą / Projektas nutraukiamas

56. Rinktinės „Aras“ pastato statyba, 2008 m. / 179 / 16 952 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

57. Kriminalistinių tyrimų padalinių aprūpinimas, 2006 m. / 1208 / 3358 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama vėliau

58. Viešojo saugumo gerinimas kaime, 2004 m. / 21 203 / 45 751 / Dalis projekto įvykdyta / Projektas bus tęsiamas vėliau

59. Tarptautinės pagalbos teikimo komandos formavimas, 2006 m. / 3300 / 12 000 / Toliau projektas bus vykdomas iš kitų programų / Projektas nutraukiamas

60. Valstybinės reikšmės ir pavojaus objektų registro sukūrimas, 1999 m. / 1653 / 3313 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

61. VSAT įplaukiančių ir išplaukiančių laivų tikrinimo krantinės Klaipėdoje rekonstravimas, 2006 m. / 11 420 / 25 220 / Pakeisti prioritetai / Bus tęsiama pagerėjus finansinei padėčiai

Žemės ūkio ministerija

62. Žuvininkystės tarnybos Simno poskyrio žuvų veisimo cecho rekonstravimas, 2006 m. / 924 / 5404 / Projektą ketinama finansuoti ES lėšomis / Projektas bus tęsiamas ES lėšomis

POLITIKA

Naujoji politikų karta nebus nei moralesnė, nei principingesnė

Lietuvoje veikia penkios stambesnės politinės jaunimo organizacijos. Vieni į jas ateina vedami ideologijų, kiti – svajonių apie politinius postus.

Agnė Kazlauskaitė

VS KARACIO „BFL“ NUOTR.

Šiuo metu per 10 tūkst. jaunų žmonių Lietuvoje dalyvauja jaunimo politinių organizacijų veikloje. Įdomu, kad šias jaunimo organizacijas ir Lietuvos politines partijas dažnai sieja ne tik bendra ideologija bei politinės idėjos, bet ir bendra veikla ar net stogas, po kuriuo yra įsikūrę organizacijų ir partijų biurai.

Politinėms partijoms naudinga šalia savęs turėti jaunimo organizacijas. Vakarų šalyse gana įprasta, kad partijos turi savo jaunimo struktūras. Politologės dr. Ainės Ramonaitės vertinimu, tokios organizacijos veikia kaip politikų rekrutavimo, atrankos ir prisijaukinimo priemonė. Jos taip pat yra mobilizacinė jėga per rinkimų kampanijas ar įgyvendinant kokias nors partijos akcijas. „Iš jaunimo kartais galima gauti daugiau negu iš vyresnio amžiaus partijos narių“, – teigia politologė.

„Gyvenau Kėdainių rajone. Kėdainiuose buvo įsikūręs skyrius, o aš iš šono stebėjau jo veiklą. Šis skyrius yra pats aktyviausias, visos tradicijos ir idėjos kilusios iš ten. Atvažiavęs į Vilnių buvau pastebėtas buvusios pirmininkės, ir mane tiesiog pakvietė. Aš, aišku, neatsisakiau“, – teigia Benas Cechanavičius. Toks buvo didžiausių narių skaičių šiandien turinčios jaunimo politinės organizacijos DARBAS (JOD) pirmininko kelias į šią organizaciją.

Beje, politinių organizacijų jaunimas gali prisiliesti ir prie politikos formavimo. Lietuvos socialdemokratinio jaunimo sąjungos (LSDJS) pirmininkas Ramūnas Burokas pabrėžia, kad jo vadovaujama organizacija turi politinę programą, kurią siekia įgyvendinti. Susibūrę į nedideles ekspertų grupes jaunieji socialdemokratai rengia bei analizuoja siūlymus įvairiais politiniais klausimais. Partija savo ruožtu gali atsižvelgti į organizacijos siūlymus ir

įtraukti juos į savo politinę programą.

Pilietiškiausias Lietuvoje – jaunimas

Palyginti su Vakarų Europos šalimis, Lietuvoje jaunimo išitraukimas į pilietines ir politines veiklas yra labai menkas, tačiau šiuo atžvilgiu Lietuva per daug nesiskiria nuo kitų posovietinių šalių. Vis dėlto, kai lyginame Lietuvos jaunimo ir vyresniųjų kartų dalyvavi-

proc. visų apklaustųjų pripažino per pastaruosius metus dalyvavę visuomeninių organizacijų bei judėjimų veikloje ir tik 5 proc. nurodė dalyvavę partijos ar politinės organizacijos veikloje. Vertinant moksleivių pilietinį dalyvavimą, maždaug trečdalis apklaustųjų moksleivių teigė per pastaruosius metus dalyvavę visuomeninių organizacijų ir judėjimų veikloje, apie 8 proc. – partijos ar politinės organizacijos veikloje.

Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LIJOT) prezidentė Loreta Senkutė akcentuoja: „Iš tiesų Lietuvos jaunimas yra pilietiškas, tik į pilietiškumą žiūri ne visada taip, kaip vyresnioji karta to norėtų. Jaunimas yra nepriklausomos Lietuvos karta, kuri neišgyveno tų įvykių, kuriuos išgyveno jų tėvai ar seneliai. Dėl to jie negali traktuoti tų istorinių įvykių taip, kaip vyresnioji karta.“

Painiojant pilietiškumą su nacionalizmu jaunimas vyresniosios kartos dažnai apkaltinamas pilietiškumo stoka. Pasak L.Senkutės, šių dienų Lietuvos jaunimo pilietiškumas pasireiškia kitomis formomis. Jauni žmonės gana aktyviai kovoja dėl savo teisių mokykloje, darbovietėje, kitose organizacijose. Jie nebijo reikšti savo nuomonės.

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

LIJOT prezidentė L.Senkutė akcentuoja: „Iš tiesų Lietuvos jaunimas yra pilietiškas, tik į pilietiškumą žiūri ne visada taip, kaip vyresnioji karta to norėtų.“

mą pilietinėse veiklose, ryškėja teigiamos tendencijos.

Pilietinės visuomenės instituto 2012 m. atliktas Pilietinės galios indekso tyrimas atskleidė, kad patys jauniausieji, moksleiviai ir studentai, pasižymėjo didesniu pilietiniu aktyvumu nei kitų amžiaus grupių atstovai. Remiantis šio tyrimo duomenimis, tik 12

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

Trijų jaunimo politinių organizacijų turimi nariai Seime ir savivaldybių tarybose

Jaunimo politinė organizacija	Seimo narių	Savivaldybių tarybų narių
Jaunimo organizacija DARBAS	3	5
Lietuvos socialdemokratinio jaunimo sąjunga	3	27
Jaunujų konservatorių lyga	1	11

Didžiausios Lietuvos jaunimo organizacijos

Organizacija	Oficialus narių skaičius
Ateitininkų federacija	3800
Šaulių sąjunga	3650
Jaunimo organizacija DARBAS	3200
Lietuvos socialdemokratinio jaunimo sąjunga	3000
Lietuvos skautija	2600
Lietuvos liberalus jaunimas	1600
Jaunųjų konservatorių lyga	1500
Jaunieji krikščionys demokratai	500

Šaltinis: LIJOT ir jaunimo politinių organizacijų pateikti duomenys

su partijomis, pagal kuriuos kiekviename rinkimų sąrašo dešimtuose turi būti ne mažiau kaip po vieną jaunimo politinės organizacijos atstovą. „Tai yra šiokia tokia pagalba jaunam žmogui patekti į rinkimų sąrašą“, – aiškina T.Burokas.

JOD pirmininkas B.Cechanavičius atvirai pripažįsta: „Nebijau pasakyti, kad čia yra patrauklios galimybės tobulėti politikos kelyje. Per praėjusius rinkimus turėjome aštuonis kandidatus į Seimą. Jeigu tu ateini į organizaciją ir atvirai, nebijodamas pasakai: taip, aš įsivaizduoju save politikoje, tau sudaromos visos galimybės.“

Dabar JOD turi tris Seimo narius. Vienas jų, 26-erių metų Viktoras Fiodorovas, yra jauniausias Seimo narys.

Jaunųjų konservatorių lygos nariai neturi panašių susitarimų su TS-LKD. Gal todėl po praėjusių rinkimų į Seimą pateko tik vienas organizacijos deleguotas kandidatas, kuris, įrašytas į 47 vietą partijos rinkimų sąrašą, po reitingavimo pakilo į 23 vietą. A.Bužinsko teigimu, tai nereiškia, kad jaunimas yra pamirštas, tiesiog atsižvelgiama į kompetenciją, o ne į kvotas.

Iš naujosios politikų kartos daug tikėtis neverta

Kartų kaita politikoje, ypač tradicinėmis laikomose politinėse partijose, nors ir vyksta lėtai, tačiau yra neišvengiama. Šiandienos jaunimo politinių organizacijų nariai po 10–15 metų bus naujieji premjerai, Seimo pirmininkai ir ministrai.

Vis dėlto nepamatuotų vilčių, kad naujoji politikų karta bus moralesnė ir principingesnė, puoselėti nevertėtų. A.Ramonaitė pastebi, kad dažnai manoma, jog jaunimo atėjimas į politiką pakeis Lietuvos politinį veidą, padarys jį šviesesnį ir moralesnį. „Tačiau jeigu organizacijos veikia tik kaip kanalas patekti į valdžią, bet neveikia kaip tam tikrų socialinių normų ir politinės kultūros ugdymo bei vertybių išsigrininimo mechanizmas, tada jaunų

žmonių atėjimas ne tik kad nieko nepagerins, bet dar ir pablogins“, – neabejoja politologė.

Ji kritiškai vertina naująją politikų kartą ir stiprėjantį jaunų politikų karjerizmą. „Pirmoji karta, kuri į politiką atėjo su Sąjūdžiu, buvo pati gryniausia moralinių požiūriu. Tuo metu jiems trūko parlamentinio darbo patirties, užtat jų motyvacija buvo visai kitokia. Matydama antrą, o dabar jau ir trečią nepriklausomos Lietuvos politikų kartą tikrai nepasakyčiau, kad vyksta kažkoks kokybinis pagerėjimas“, – teigia A.Ramonaitė.

Pirmajai nepriklausomos Lietuvos politikų kartai atstovaujantis Seimo narys Jurgis Razma jaunimo būrimąsi į politines organizacijas vertina teigiamai, tačiau išvelgia su jomis susijusių galimų grėsmių. Pasak politiką, tokių organizacijų savarankiškumas yra trapus, o ribos tarp partijos ir jaunimo organizacijos neaiškios. Jeigu politinės partijos, prisidengusios politinių jaunimo organizacijų vardu, vykdo partinę veiklą ar bando apeiti partijoms keliamus finansinius reikalavimus, jaunimo organizacijomis yra tiesiog pasinaudojama.

Beje, jaunimo įsitraukimas į abejotina politinę veiklą gali baigtis ir teismais. Vilniaus apygardos teisme jau daugiau nei penkerius metus nagrinėjama vadinamoji Darbo partijos juodosios buhalterijos byla. Teisiamųjų suole greta partijos lyderio Viktoro Uspaskicho sėdi du jauni jo bendražygiai – Vitalija Vonžutaitė ir Vytautas Gapšys. Pastarasis, beje, savo politinę karjerą pradėjo jaunimo organizacijoje DARBAS. 2003 m. jis buvo išrinktas pirmuoju organizacijos pirmininku, o šiuo metu yra organizacijos garbės pirmininkas.

Kaltinimai, pareikšti V.Gapšiui, organizacijai garbės nedaro, tačiau neatrodo, kad organizacijos nariams tai ištis rūpėtų. A.Ramonaitės teigimu, ši organizacija, kaip ir Darbo partija, buvo sukurta vadovaujantis verslo logika, o ne pilietiniais ar ideologiniais principais. Organizacijos pavyzdys iliustruoja, kaip rengiant protų kovų žaidimus, populiariausių moksleivių konkursus ir kitas pramogines veiklas galima suburti daugiau 3 tūkst. jaunuolių – karjeristų, trumpalaikės naudos ieškotojų ir paprasčiausių naivuolių.

Politinės karjeros pažadai, nemokami renginiai, įvairios akcijos yra masalas jaunuoliams, neturintiems aiškių politinių pažiūrų. O susigundžius tokiu jauku galima ir visą gyvenimą susigadinti. ■

Lietuvoje aukščiausius politinius postus užimančiųjų amžiaus vidurkis

Seimo narių	52,8
Savivaldybių tarybų narių	52,3
Vyriausybės narių	54,6
Viceministrų	46,8

V.Gapšio ir V.Vonžutaitės istorija puikiai parodo, kuo baigiasi jaunų politikų karjerizmas ir vertybių neturėjimas

Narystė jaunimo politinėje organizacijoje negarantuoja karjeros

Atkreiptinas dėmesys, kad šiandien jaunimo politinės organizacijos aplipusios daugybe mitų. Vienas jų – kad atėjęs į tokią organizaciją jaunuolis iš karto užsitikrins spartų kilmą karjeros laiptais ar net politinį postą. Kalbinti jaunimo organizacijų atstovai kaip susitarę tvirtino, kad postai nėra nepasiekiami, tačiau juos reikia užsidirbti.

R.Burokas teigia matęs žmonių, kurie tiki, kad ateis į organizaciją, pateks į partiją, ir jiems bus paskirta darbo vieta. „Tačiau tai nėra realu. Narys neturėtų ateiti siekdamas vien karjeros ar postų. Pagrindas turėtų būti ideologija ir vertybės“, – neabejoja LSDJS pirmininkas.

Panašiai mąsto ir Jaunųjų konservatorių lygos (JKL) pirmininkas Adomas Bužinskas: „Mes, kaip organizacija, galime sudaryti platformą nariams iškilti, bet patys tikrai to nepabrėžiame kaip pagrindinio savo tikslo. Džiaugiamės Radvile Morkūnaite, Liutauru Kazlavicku, Andriumi Kupčinsku ir kitais iškilusiais JKL nariais, tačiau juos pateikiame kaip sėkmingus pavyzdžius, kurie išugdė save JKL ir kažką gyvenime pasiekė. Jie ir pasiekė tai, ką turi, todėl, kad aktyviai veikė organizacijoje, o ne todėl, kad atėjo su kažkokiomis ambicijom, kurias norėjo patenkinti.“

Kaip ir visur kitur, jaunimo politinėse organizacijose kryptingai bei aktyviai veikiantis žmogus nelieta nepastebėtas. Tačiau atrodo, kad galimybės padaryti greitą politinę karjerą priklauso ir nuo to, kurioje politinėje organizacijoje jaunuolis dalyvauja. Kai kurios jaunimo organizacijos, pavyzdžiui, Lietuvos socialdemokratinio jaunimo sąjunga bei jaunimo organizacija DARBAS, turi susitarimus

ĮTAMPA

Kodėl „Lietuvos geležinkeliai“ trukdo kitoms svarbioms šalies įmonėms

Nuolat didinamas bazinis krovinių vežimo traukiniais tarifas tampa sunkiai pakeliama finansinė našta daugeliui geležinkeliais besinaudojančių Lietuvos įmonių.

Vaiva Sapetkaitė

Valstybės įmonė „Lietuvos geležinkeliai“ yra natūraliai susiformavusi monopolija, kurios teikiamoms paslaugoms alternatyvų tiesiog nėra. Jos sprendimai neišvengiamai daro didelę įtaką geležinkelių daug krovinių transportuojančioms įmonėms ir visai logistikos grandinei.

Kai nėra alternatyvų, tenka nusileisti

Tiek anksčiau, tiek dabar „Lietuvos geležinkeliai“ nuolat sulaukia skirtingų verslininkų ir vadovų kritikos, kad atsiradus reikalavimui valstybės valdomoms įmonėms mokėti dividendus bendrovė nebandė optimizuoti savo veiklos, o našta paprasčiausiai perkėlė ant klientų pečių. Kai kurioms įmonėms ši našta darosi per sunki. „Lietuvos geležinkeliai“, kaip įprasta, kartoja seną savo mantrą: „Nepatinka vežti geležinkeliu – vežkite keliais.“ Bet tokie „argumentai“ tėra nepagarba klientams.

Panagrinėkime konkrečius pavyzdžius. Štai stambi Lietuvos įmonė, mineralinių trąšų gamintoja „Lifosa“ kiekvieną dieną geležinkeliu atsiveža beveik šimtą vagonų žaliavos ir dar tiek pat produkcijos išveža. Per metus

įmonė geležinkeliais transportuoja per 2,5 mln. tonų krovinių – apie 5 proc. visų jais vežamų. Nors „Lifosa“ – stambi bendrovė, nuolat kylantis tarifo dydis net ir jai tampa dideliu galvos skausmu ir pernelyg didele finansine našta. Juk dėl didėjančių „Lietuvos geležinkelių“ tarifų „Lifosai“ kasmet tenka išleisti ne vieną papildomą milijoną „Ši našta neadekvačiai didelė“, – sako bendrovės „Lifo-

„Lifosa“ vadovas J.Dastikas: „Lietuvos geležinkelių“ vadovai turėtų suprasti, kad be mūsų šiam vežėjui būtų kur kas blogiau, tačiau bent kol kas jie elgiasi labai nelanksčiai.“

sa“ vadovas Jonas Dastikas.

Dar neseniai „Lifosa“ dirbo ištis sėkmingai – užpėnai šios bendrovės veiklos pelningumas siekė 14 proc., tačiau pablogėjus situacijai pasaulinėje rinkoje pelningumas krito iki 3 proc., o čia dar prisidėjo vis didėjantis vežimo tarifas. J.Dastiko teigimu, aplinkybės spaudžiant pelningai dirbti tapo tikrai sunku, ir gali ateiti laikas, kai įmonė pradės dirbti

Krovinių vežimas geležinkeliais brangsta jau keletą metų iš eilės ir pabaigos tam nematyti

nebepeilingai, o apie liūdnus scenarijus vadovui net nesinori kalbėti. Nors „Lifosa“ bandė tartis su „Lietuvos geležinkeliais“, tai naudos nedavė.

„Lietuvos geležinkelių“ vadovai turėtų suprasti, kad be mūsų šiam vežėjui būtų kur kas blogiau, tačiau bent kol kas jie elgiasi labai nelanksčiai, ir sulaukti nuolaidų iš „Lietuvos geležinkelių“ labai sunku, – tvirtina J.Dastikas. Nors ką čia kalbėti apie nuolaidas, jei, J.Dastiko žiniomis, po pusmečio „Lietuvos geležinkeliai“ tarifą planuoja dar kartą didinti.

Lietuvos jūrų krovos kompanijų asociacijos prezidentas Vaidotas Šileika sutinka, kad brangstantis krovinių vežimas geležinkeliais daro neigiamą įtaką didelei daliai verslo Lietuvoje. „Dirbdami su užsakovais, krovinių siuntėjais kalbame apie bendrą tarifą, kurį sudaro vežimas geležinkeliu, uosto paslaugos bei pervežimas jūra. Jeigu nors vienas jų brangsta, tai gali kelti problemų pritraukiant krovinių ir apsunkinti konkuravimą su kitais uostais“, – paaiškina V.Šileika.

Jo manymu, nuolat brangstant krovinių vežimui geležinkeliais ima šlubuoti mūsų konkurencingumas, ir tik laiko klausimas, kada aplinkiniai uostai taps patrauklesni. „Juk konkuruojame bendroje rinkoje. Deja, mūsų geografinė padėtis nėra tokia gera, kad galėtume jaustis ramūs. Iš Rygos ar Talino uostų atstumai iki tam tikrų Rusijos regionų, jų pramonės centrų daug mažesni, tad dar didindami tarifus rizikuojame prarasti dalį krovinių“, – atkreipia dėmesį Lietuvos jūrų krovos kompanijų asociacijos

prezidentas.

Čia svarbu pridurti, kad uosto krovos bendrovės elgiasi visiškai kitaip nei „Lietuvos geležinkeliai“: jos ne tik nedidino tarifų, bet ir kartais susidariusias papildomas sąnaudas padengdavo iš savų lėšų, kad tik neprarastų krovinių.

Konfliktų daugėja

„Lietuvos geležinkelių“ keistenybės didžiulių galvos skausmu tapo ir dar vienai Lietuvos bendrovei – stambiausiai Lietuvos įmonei „Orlen Lietuva“. Konfliktas tarp „Lietuvos geležinkelių“ ir „Orlen Lietuvos“ tęsiasi jau daugiau nei penkerius metus.

Čia vertėtų prisiminti visą konflikto eigą: dar 2008 m. „Lietuvos geležinkeliai“ vienašališkai nutraukė nuo 1999 m. galiojusią bendradarbiavimo sutartį su „Orlen Lietuva“. Tada tai valstybei kainavo 20 mln. Lt, nes ginčą nagrinėjęs komercinis arbitražas nustatė, kad „Lietuvos geležinkeliai“ pažeidė konkurencijos principus. Bet tais pačiais metais „Lietuvos geležinkeliai“ išardė 19 km bėgių atkarpą į Latviją tarp Bugenių ir Rengės, o tai „Orlen Lietuvai“ gerokai pailgino kelią gabenant naftos produktus į uosto terminalą „Klaipėdos nafta“ ir užkirtu trumpiausią kelią iki Latvijos uostų. „Remiamės tik faktais, o faktai nepalieka erdvės manipuliacijoms. Nuo 2008 m., kai „Lietuvos geležinkeliai“ išardė 19 km ilgio geležinkelio atkarpą į Rengę, bendrovė turi gabenti savo produkciją 118 km ilgesniu keliu“, – jau daug metų kartoja „Orlen Lietuvos“ vadovybė ir vis kaltina „Lietuvos geležinkelius“ tyčiniu bėgių demontavimu.

Beje, ši bėgių linija neatstatyta iki šiol, ir dabar ją aptarinėja aukščiausi Lietuvos ir Lenkijos pareigūnai bei politikai. Ir šio konflikto atomazgos vis dar nematyti: lyg dar būtų maža, „Lietuvos geležinkeliai“ ir kitaip šokdina bendrovę „Orlen Lietuva“. Šios atstovai piktnasi, kad „Orlen Lietuvai“ tenka mokėti gerokai didesnius vežimo tarifus nei kitiems „Lietuvos geležinkelių“ klientams. Galiausiai įmonės susipyko iki tolio lygio, kad „Orlen Lietuva“ dėl didinamųjų tarifų „Lietuvos geležinkelius“ apskundė Europos Komisijai.

„Lietuvos geležinkeliai“ kartais vaidina lanksčius

Paklausti apie ydingą ir netgi žalingą savo tarifų praktiką „Lietuvos geležinkelių“ atstovai ėmė išsisukinėti ir vaidinti labai lanksčius. „Tartisi visada galima ir nuolaidų kai kam tikrai yra padaroma, – tikina „Lietuvos geležinkelių“ tarifų skyriaus vadovas Vladas Ambrozevičius. – Iš tiesų „Lietuvos geležinkeliai“ yra didžiulė struktūra, mūsų apimtys siekia apie 50 mln. tonų ir visiems klientams negalime įtikti. Natūralu, kad didžiausias dėmesys skiriamas pagrindiniams klientams, tačiau tariamasi su visais, ir jei yra svarbi priežastis bei turime

rezervų, žiūrime, ką galime padaryti, – tvirtina V.Ambrozevičius. – Juk patys esame suinteresuoti, kad krovinių srautas nemažėtų, nes tai patiems muštų per kišenę.“

„Lietuvos geležinkelių“ atstovai teigia žinantys didesnę skaldą, pigią žaliavą, vežančių įmonių jautrumą kainoms, ir šioms įmonėms, palyginti su vežančiomis kitus krovinius, sudaro palankesnes sąlygas, teikia didesnes nuolaidas. „Kita vertus, „Lietuvos geležinkeliai“ yra akcinė bendrovė, siekianti pelno ir turinti nustatytus tikslus, tad negali dirbti nuostolingai, padėdama spręsti kitų įmonių sunkumus. Be to, kainoms apskritai kylant, tarifų kilimas maždaug 6 proc. kasmet nėra drastiškas“, – tarsi pasikeitus plokštelei ėmė kalbėti V.Ambrozevičius.

Keisčiausia, kad ir Susisiekimo ministerijos pozicija panaši. Šios ministerijos Komunikacijos skyriaus vedėjos Rūtos Diršienės teigimu, „Lietuvos geležinkeliai“ yra pelno siekianti įmonė, todėl tarifų didinimas yra būtina priemonė didėjančioms bendrovės sąnaudoms padengti: „Daugiausiai įtakos tam padarė kylančios energijos ištekliai ir degalų kainos, pabrangusios atsarginės dalys ir įvairiausios medžiagos, reikalingos infrastruktūrai atnaujinti, be to, pakilo vidutinis darbo užmokestis šalyje bei pakito kiti veiksniai, visiškai nepriklausantys nuo bendrovės veiklos. Be to, nustatant tarifų dydžio indeksavimą svarbūs ir kaimyninių geležinkelių sprendimai tarifų srityje, o palyginti su jomis, Lietuvoje tarifų indeksavimas net mažesnis.“

Vis dėlto čia reikėtų atkreipti dėmesį, kad būtent dėl „Lietuvos geležinkelių“ didinamųjų tarifų mūsų verslo įmonių konkurencingumas mažėja.

Kokios išeitys

Seimo Ekonomikos komiteto nario, buvusio ūkio ministro Dainiaus Kreivio teigimu, kadangi „Lietuvos geležinkeliai“ yra monopolinė struktūra ir teikia monopolines paslaugas, labai svarbu, kad visa jos kainodara būtų skaidri ir aiškiai pateikiama visuomenei. „Jeigu tarifas kyla, visoms suinteresuotoms pusėms turi būti paaiškinta, kodėl tai vyksta, antra, prieš didinamas įkainius monopolininkas turėtų parodyti, kad visos galimybės vidinė struktūrą padaryti efektyvesnę jau išnaudotos“, – aiškina D.Kreivys.

O štai Lietuvos laisvosios rinkos instituto prezidentas Žilvinas Šilėnas didžiausia problema laiko net ne vežimo tarifo dydį, o ydingą sistemą: „Peržiūrėti tarifo formavimo metodiką galima, tačiau žvelgiant į ilgesnę perspektyvą efektyviau būtų padaryti taip, kad pervežimus ir infrastruktūrą valdytų dvi skirtingos įmonės, o ne skirtingi, nors ir atskiras sąskaitas turintys bendrovės „Lietu-

vos geležinkeliai“ padaliniai, kaip yra dabar. Tai svarbiau sukurti sistemą, kad niekas neturėtų net netiesioginio intereso, jog tarifas būtų per didelis.“

„Lietuvos geležinkelių“ atstovas V.Ambrozevičius mato visai kitokias išeitis: jis pabrėžia, kad įmonių krovinių vežimo išlaidas galima mažinti ne tik darant nuolaidų dėl tarifų, bet ir geriau išnaudojant technologines galimybes ar bendradarbiaujant bei efektyviau organizuojant patį krovinių vežimą. „Sakykime, jei klientas anksčiau galėjo siųsti dešimt vagonų, tai kodėl jam nesiųsti viso sąstato ir taip sumažinti manevravimo bei kitų paslaugų išlaidas? Optimizavus darbą galima atrasti rezervų, kaip sumažinti ir visai kitokius įkainius“, – mano jis.

Tačiau kad ir ką kalbėtų Susisiekimo ministerijos bei „Lietuvos geležinkelių“ atstovai,

Pažaboti „Lietuvos geležinkelių“ vadovybė sudėtinga, nes ši valstybinė bendrovė yra viena stambesniųjų politinių partijų rėmėjų

Naftos perdirbėja „Orlen Lietuva“ dideliais vežimo tarifais skundžiasi jau keletą metų

galima prognozuoti, kad netrukus vežimas geležinkeliais vėl brangs. „Lietuvos geležinkelių“ klientams su tuo teks susitaisyti arba ieškoti galingesnių jėgų, kurios šį monopolininką pažabotų. Tai padaryti bus sunku, nes „Lietuvos geležinkeliai“ yra vienas stambesniųjų politinių partijų rėmėjų. ■

NEKILNOJAMASIS TURTAS

Butų pirkėjų reikalavimai NT plėtotojams didėja

Sprogus nekilnojamojo turto burbului NT plėtotojams svarbiausia tapo ne mažame plote prikišti kuo daugiau daugiabučių, bet sukurti patogią aplinką gyventojams.

Vaida Stoškuvienė

Pro palanges pučiantis vėjas, drėkstančios sienos, ausis pasiekiantis net menkiausias garsas iš kaimyninio buto, automobiliais užgrūstas kiemas ir kiekvieną rytą valandos kelionė iki vaiko mokyklos ar darbo. Tokia daugelio per pastaruosius penkiolika metų Vilniuje pastatytų daugiabučių kvartalų gyventojų kasdienybė.

Didžiąjai daliai nekilnojamojo turto (NT) plėtotojų svarbiausia buvo parduoti kuo daugiau butų, todėl detaliuosiuose planuose darželiui ar mokyklai numatytos vietos iškart buvo užstatomos septyniakšniais ar devynakšniais namais, jie sugrūsti per tankiai, o vietoj žaliųjų zonų liko vos vienas kitas medelis.

„Tokie sostinės kvartalai, kaip Perkūnkiemis ar Šiaurės miestelis, gimė paskolų ir nekilnojamojo turto pirkimo bumo laikotarpiu, todėl buvo statomi konvejeriu – detalieji planai rengiami kartu su techniniais. O žmonės pirkto katę maiše. Tačiau dabar kokybė įgauna vertę, ir prasto produkto norintieji išgyti nuosavą būstą neperka“, – pastebi architektas doc. Linas Naujokaitis.

Pastaraisiais metais į didžiausias mūsų statybos bendroves, tokias kaip „Veikmė“, „Hanner“ ar „Eika“, kurioms ir anksčiau tiek daugiabučių kokybė, tiek aplinka, tiek infrastruktūra buvo ne paskutinėje vietoje, pradeda lygiuotis ir mažesni NT plėtotojai.

Taigi kuriuose naujai pastatytuose Vilniaus kvartaluose gyvenimo kokybė šiandien geriausia?

„Breem“ standartų neatitinka nė vienas daugiabutis

Projekto „Ateities miestas“, ne vienus metus renkančio geriausius NT projektus, vadovė Rita Glazer pabrėžia, kad vertinant naujai išdygusius kvartalus labai svarbu, ar ten sukurta sveikatai palanki aplinka. Tad reikia atsižvelgti į tai, kiek arti nuo gyvenamųjų namų yra automobilių trasos, stovėjimo aikštelės, kiek rajonas užterštas, ar įrengtos rekreacinės zonos, žaliosios erdvės. R. Glazer žodžiais, ne mažiau svarbi sveikatai ir vidinė namo infrastruktūra, pavyzdžiui, kokia daugiabutyje įrengta vėdinimo sistema, nes nuo to priklauso, kiek gyventojai gauna gryno oro.

Bendrovės „Vesta Consulting“, projektuojančios aplinką tausojančius namus, direktorius Evaldas Savickis apgailestauja, kad vos vienas kitas NT plėtotojas investuoja į rekuperacinę vėdinimo sistemą, kuri iš išorės į vidų pumpuoja gryną orą, pakeliui jį išvalo, o šaltuoju metų laiku dar gali ir pašildyti. „Daugiausiai tam dėmesio skiria bendrovė „Hanner“, o kiti plėtotojai tik suteikia galimybę už papildomą mokestį įrengti rekuperacinę sistemą. Taip pat kol kas nė vienas mūsų

„Mabiltos“ kvartalas ant buvusio sąvartyno Fabijoniškių rajone priskiriamas prie prasčiausių NT plėtotojų projektų

NT plėtotojas neįrenginėja efektyvaus vandens naudojimo sistemų, kurios vandens suvartojimą sumažina net 35–75 proc.“, – vardija E. Savickis.

Be to, jo žiniomis, Lietuvoje nėra nė vieno daugiabučio, atitinkančio „Breem“ sertifikavimo sistemos standartus. Pagal šią pasaulje populiariausią sistemą puikiai įvertinti pastatai pasižymi efektyviu natūralių išteklių naudojimu, minimalia aplinkos tarša, išsiskiria ekologiškomis statybinėmis medžiagomis bei mažai energijos naudojančiomis statinio sudedamosiomis dalimis.

„Vieni NT plėtotojai daugiau dėmesio skiria efektyviam energijos naudojimui, kiti – patogiam susisiekimui, tretieji – žaliosioms kvartalo zonoms. Tarkim, plėtoja projektą Antakalnyje ar Žvėryne, kur geras susisiekimas viešoju transportu, tačiau neskiria dėmesio uždarams vaikų žaidimų teritorijoms“, – komentuoja E. Savickis.

Jo teigimu, Lietuvoje statančios bendro-

NT PLĖTOTOJAI, PASTATĘ VILNIUJE KVARTALUS, KURIOSE GYVENIMO KOKYBĖ GANA AUKŠTA

„Hanner“ dovana gyventojams – saulės jėgainė

Bendrovės „Hanner“ plėtojami NT projektai gana aukšta kokybe išsiskyrė net statybų bumo laikotarpiu. „Visuomet žiūrėjome į ilgalaikę perspektyvą. Vadovaudamasis tokiu požiūriu per kelerius metus didelio pelno neuždirbsi, tačiau per dešimtmetį pasiekiami kur kas geresni rezultatai“, – neabejoja statybų bendrovės „Hanner“ įkūrėjas ir vadovas Arvydas Avulis.

Kad žmogui būtų patogiu gyventi, šios bendrovės plėtojamuose kvartaluose didelis dėmesys skiriamas aplinkai – daugiabučiai statomi šalia miško ar parko, įrengiamos požeminės automobilių aikštelės, uždamos vaikų žaidimo aikštelės, o pagal naujausius projektus įrengti ir fontanai.

„Pastatė pirmą Lietuvioje A energinio naudingumo klasės daugiabutį, o ant stogo įrengė saulės jėgainę, kurios pagaminta elektra bus parduodama. Į jėgainę investavom 150 tūkst. Lt,

tačiau ją atidavėm namo gyventojams. Gautą gražą jie galės naudoti kitoms išlaidoms kompensuoti“, – dėsto A. Avulis.

Beje, bendrovė „Hanner“ yra suprojektavusi dar du A energinio naudingumo klasės daugiabučius, o ateityje planuoja statyti daugiau vadinaujamųjų žaliųjų pastatų, taupančių energiją, su moderniomis atliekų rūšiavimo sistemomis.

„Bajorų kalvos“ ▲

„Eika“ orientuojasi į mažaukštės statybos namus

Nekilnojamojo turto plėtros grupės „Eika“ pagrindinis principas – sukurti vartotojui patrauklią vietą gyventi – nepakito per visą įmonės darbo dvidešimtmetį. „Prieš pradėdami plėtoti projektą, pirmiausia atliekam apklausas ir išsiaiškinam, kur žmonės mėgsta gyventi, kas jiems toje aplinkoje svarbiausia. Taip nusipiešiam pirkėjo paveikslą“, – sako „Eikos“ įkūrėjas ir valdybos pirmininkas Robertas Dargis.

Jo žodžiais, „Eika“ stato šiuolaikiškas gyvenvietes, kuriose ne tik daug žaliųjų zonų, vaikų žaidimo aikštelių, šalia dviračių bei pėsčiųjų takai, bet ir nemažai atstumai tarp namų, o patys daugiabučiai – vos trijų aukštų. „Mažaukštės statybos namai pasiteisino, todėl ir šiuo metu mūsų projektuojami daugiabučiai, kuriuos statysime 2016 m., išoriškai bus

EIKOS ARCHIVO NUOTR.

vės pradeda domėtis „Breeam“ standartu, bet dar nesiryžta projektuoti pagal jį, nes papildomos investicijos siekia 10–15 proc. viso projekto sąmatinės vertės. O gyventojai daugiau mokėti nenori ir negali.

Tarpinis variantas tarp buto ir namo

„Veido“ kalbintų pašnekovų nuomone, pagal efektyvų energijos naudojimą šiuo metu kiek labiau išsiskiria „Eikos“ ir „Hanner“ bendrovių pastatyti kvartalai.

„Eika“ labiau orientuojasi į atsinaujinančius energijos išteklius, o „Hanner“ gyvenvietėje „Bajorų kalvos“ pastatytas pirmasis A energinio naudingumo klasės daugiabutis Lietuvoje. Statybos produkcijos sertifikavimo centro duomenimis, daugiausiai šiuo metu Vilniuje naujai pastatytų daugiabučių yra B energinio naudingumo klasės, (priminsime, kad minimalus reikalavimas naujiems pastatams – C klasė). „Apie energinį efektyvumą artimiausiu metu turės galvoti visi plėtotojai. Mat ES įpareigojimu nuo 2020 m. visi naujai statomi pastatai privalės būti pasyvūs, tai yra turės būti minimalių energijos sąnaudų“, – primena R.Glazer.

Šiuo metu ne tik pagal energijos naudojimą, bet ir pagal kitus kriterijus vienas geriausiai ekspertų vertinamų NT projektų – „Eikos“ „Santariškių namų“ gyvenvietė. „Šio kvartalo rodyti vežam visus svečius iš užsienio. Tiek Vokietijos, tiek kitų šalių architektai puikiai jį vertina dėl mažaaukštės statybos, dėl to, kad šalia Verkių regioninis parkas, tačiau ir miestas netoli, patogus susisiekimas visuomeniniu transportu. Be to, kiekvienas namas turi privačias kiemo erdves, dideles terasas. Tai tarpinis variantas tarp daugiabučio ir individualaus namo“, – komentuoja architektas L.Naujokaitis.

Pasak R.Glazer, iš naujų Vilniaus kvartalų kokybė išsiskiria ir „Bajorų kalvos“, pastatytos Verkių parko pašonėje. Čia numatyta vieta vaikų darželiui, vykstant statyboms buvo išsaugoti šimtamečiai medžiai, be to, iš čia patogus susisiekimas su miestu.

Šalia Burbiškių draustinio įkurtame vie-nuolikos namų kvartale „Venecija“ taip pat daug dėmesio skiriama tam, kad žmonės galėtų gyventi kuo arčiau gamtos. Čia bendruomenė augina net trušius, įrengta bendra pirtelė. Be to, įrengtos tiek privačios, tiek bendros terasos ant namų stogų.

**„Santariškių namų“ gyvenvietėje ↑
privalumų daugiau nei trūkumų ↑**

E.Savickio vertinimu, aukštų standartų buvo laikomasi ir plėtojant „Antakalnio terasas“ – namai statomi iš kokybiškų medžiagų, o komforto suteikia didelės terasos.

R.Glazer žodžiais, nors lyginant prieš dešimtmetį statytus ir šiandieninius kvartalus teigiami pokyčiai akivaizdūs, tačiau pirkėjas dar negauna visko, ko nori. Pati moteris, šiuo metu ieškanti erdvesnio būsto, pastebi, kad jeigu būna sukurta puiki išorinė erdvė, tai būstas būna per mažas, tarkime, keturių asmenų šeimai („Eikos“ kvartalai), arba tenka pirkti dėžutę, kurioje net neišvedžiotos vidinės komunikacijos („Venecija“).

„Iš tiesų Vilniuje statomiems naujiems kvartalams trūksta kompleksiskumo, kai vienas plėtotojas tuo pačiu metu konstruoja didelę teritoriją, kurioje projektuojami ne tik daugiabučiai, bet ir mokyklos, darželiai, dviračių takai, žaliosios zonos. Didžiausias mūsų plėtotojų trūkumas – kad nėra sukuriamą visa aplinka“, – apibendrina L.Naujokaitis. ■

EIKOS ARCHIVO NUOTR.

„Santariškių namai“ ▲

panašūs. Netankinsime gyvenviečių, nes žmonėms norisi privatumo. O šiuo metu pirkėjas diktuoja sąlygas. Renkantis būstą nėra skubos, pirkėjai reiklesni ir ieško aukščiau-sios kokybės. Pavyzdžiui, jeigu namas kokybiškas, bet neišvystyta infrastruktūra – ne-perka“, – pastebi R.Dargis.

„Veikmė“ statys ekonominės klasės butus

Statybų bendrovės „Veikmė“ vienas didžiausių NT projektų buvo plėtojamas Šiaurės miestelyje – pastatytas devynių daugiabučių namų kvartalas. Nors tai vienas tų pavyzdžių, kai gyventojai grįžę namo sunkiai randa laisvą vietą automobiliui pastatyti, o išėjus į balkoną – kaip ant delno kaimyno miegamasis, tačiau tiek garso izoliacijai, tiek namų apšiltinimui priekaištų neturi. Čia butus renka žmonės, kuriems labiausiai rūpi patogus susisiekimas ir ekonomiški butai.

Bendrovė ir ateityje orientuosis į ekonominės klasės namus. Pasak „Veikmės“ valdybos pirmininko Kęstučio Maksimavičiaus, tokią kryptį diktuoja rinka, mat aukščiausios kokybės būstai įperkami nedidelei daliai žmonių.

„Mūsų plėtojamas projektas M.K.Čiurlionio gatvėje „Veikmės apartamentai“ ne visai pasiteisino. Nors namai netoli centro, o šalia Vin-

gio parkas, taip pat buvo naudojamos brangios statybinės medžiagos, tačiau butų kaina žmonėms per didelė“, – apgailestauja K.Maksimavičius.

VEDO ARCHIVO NUOTR.

„Šiaurės miestelis“ ▲

Lietuvoje neapdrausta daugiau nei du trečdaliai turto

Lietuvoje, kurioje požūris, kad ištikus nelaimėi turi padėti valstybė, vis dar gajus, įprotis draustis niekaip nesusiformuoja – šalyje neapdrausta 79 proc. butų, 47 proc. namų ir 87 proc. namų turto.

Jurgita Laurinėnaitė-Šimelevičienė

S. ŽUPKOS, „BFL“ NUOŲR.

Užteko keliolikos minučių, ir 35 metų vilnietės Vandos Bartoševičienės šeimos per 15 metų užgyventas turtas virto pelenais. Jau du mėnesius vilnietė su vyru ir dviem dukromis glaudžiasi pas draugus. Kovo pradžioje dėl neišvalyto kamino ūmai kilęs gaisras ne tik paliko jauną šeimą be pastogės, bet ir suniokojo visą sukauptą turtą – baldus, bui-

Gaisras nusinėšė V.Bartoševičienės šeimos penkiolika metų kaupimą, tačiau neapdraustą turtą

tinę techniką, kompiuterius, drabužius. Vienintelis dalykas, kurį šoko ištikti sutuoktiniai sugebėjo išnešti iš ugnies, – dokumentai. „Patyrėme gal 20 tūkst. Lt nuostolių. Kaip

tik buvome pradėję darytis remontą – vieną kambarį jau buvome suremontavę, o dabar vėl viską teks pradėti iš naujo... Nieko neliko, reikės visus daiktus pirkti. Gerai, kad nors sienos liko“, – apie įvykusią tragediją sunkiai žodžius rinko V.Bartoševičienė.

Moteris nesiryžta prognozuoti, kada pavys sugrįžti namo: namui atkurti santaupų neužteks, tad šeima viliasi gauti paskolą iš banko. 2 tūkst. Lt padegėliams skyrė seniūnija, o daugiau tikėtis pagalbos nėra iš ko – namas ir jame esantis turtas buvo neapdraustas. „Kodėl neapsidraudėme? Nežinau... Aš atvažiavau gyventi pas vyrą, čia jo tėvų namas. Dabar jau aišku, kad reikės draustis. Nema-nėme, kad taip atsitiks. Pradedi galvoti jau po to, kai atsitinka“, – apgailestauja V.Bartoševičienė.

Turto nebuvo apsidraudusi ir kita šiemet nelaimės ištikta šeima – Kauno rajono savivaldybės Alšėnų seniūnijos Girininkų kaimo ūkininkai Gradeckiai. Prieš dvi savaites, kaip manoma, nuo seno šaldiklio lauko virtuvėje įsiplieskęs gaisras persimetė į gyvenamąjį namą ir jį visiškai suniokojo. „Kai vyras anks-ti ryte suriko, kad degame, šokau iš lovos, basa ląksčiau plona palaidine, tris kartus gais-rinei skambinau, vis dar manėme, kad gal spės išgelbėti namą. Kad būtų gaisrinė nors dešimčia minučių anksčiau atvykusi...“ – ašarų sulaikyti negali 56 metų Marijona Gradeckienė, kuriai prieš akis sudegė tarsi visas gyvenimas. Po nelaimės pablogėjo svei-kata, prirėkė raminamųjų vaistų.

Sunkiai dirbantys ūkininkai jokių indėlių nekaupė – kiekvieną uždirbtą litą investuoda-vo į namą. „Mes buvome susiremontavę visą vidų – visi stebėdavosi pamatę. Daug dirbo-me, gyvuliukų po 15–16 laikėme, todėl viską krovėme į namą. Gal 100 tūkst. Lt buvome sudėję – banke nė vieno lito neturime. Ir tele-vizorių buvau išsimokėtinai pasiėmusi, ir sek-ciją, ir sulčiaspaudę, o vyras – krosnį. Dabar šaldytuvą susiraitęs, baldai susikraipę, spinte-lės surūko – kaip anglų visos. Labai baisu...“ – sielvartauja nelaimės ištikta moteris.

Nepažįstami žmonės ūkininkams atitem-pė vagonėlį, kuriame leido pagyventi porą mėnesių, tačiau sugrįžti į namą Gradeckiai greitai nesitiki – pinigų nėra, o reikia naujo stogo, lubų, durų, krosnies, kamino. Ūkinin-kai kreipėsi į savivaldybę, kuri suteikė 50 proc. nuolaidą medienai išsikirsti, kitą mėne-sį svarstys klausimą dėl paramos skyrimo.

Beje, pasak M.Gradeckienės, prieš porą metų praužus škvilams jie galvojo apsidraus-ti turtą, tačiau nespėjo: turėjo neįteisintų priestatų, kaip tik tvarkėsi dokumentus jiems legalizuoti ir baigę planavo iš karto kreiptis į draudimo brokerius.

Butus draudžia penktadalis, turtą – kas dešimtas

Ištikus gaisrui, potvyniui, škvalui ar kitai nelaimėi, į tokią sunkią padėtį kaip „Veido“ pašnekovai šiandien būtų patekę didžioji

dalį gyventojų. „Swedbank“ užsakymu „Spinter tyrimų“ atlikta ir šių metų balandį paskelbta apklausa parodė, kad trečdalis lietuvių santaupų neturi. Tačiau drausti savo turto jie taip pat nelenkė. Lietuvos draudikų asociacijos duomenimis, Lietuvoje daugiausiai yra apdrausta namų – 53 proc., tačiau butų – tik 21 proc., namuose esančio turto – vos 13 proc., o kasko draudimu aprūpintos apie 15 proc. transporto priemonių.

Kitose Europos Sąjungos šalyse padėtis kardinaliai priešinga – visiškai nesidraudžiantis žmogus ten labiau išimtis negu taisyklė. Olandijoje trejus metus gyvenanti Evelina Vingytė pastebi, kad olandai draudžiasi viską – tiek nekilnojamąjį turtą, tiek sveikatą. Didžiojoje Britanijoje taip pat beveik kiekvienas suaugęs gyventojas koku nors būdu įsitraukęs į draudimo pramonę: Britų draudikų asociacijos duomenimis, 74 proc. namų ūkių (19,7 mln.) turi vidaus turto draudimą, 62,5 proc. (16,6 mln.) – pastatų draudimą. Nei namo, nei jame esančio turto neapsidraudę vos 17 proc. namų ūkių. Dar didesnis apdrausto turto rodiklis yra Skandinavijos šalyse, kur, kaip skaičiuoja ekspertai, apdrausta apie 90 proc. namų.

„Lietuviai draudžia pirmiausia tai, kas privaloma drausti, o vakariečiai – tai, kas, jo

manymu, reikalinga, kad apsaugotų savo interesus. Ne be reikalo Lietuvoje pirmąją transporto priemonių valdytojų privalomasis civilinės atsakomybės draudimas (TPVCA), o kitos rūšys gana stipriai atsilieka“, – tvirtina Lietuvos draudikų asociacijos direktorius Andrius Romanovskis.

Pasak jo, lietuviai vidutiniškai draudžiasi 1,5 rūšies draudimu – TPVCA ir kuria nors viena turto draudimo forma. O Vilniaus universiteto Ekonomikos fakulteto docentė Larisa Belinskaja pabrėžia, kad užsienyje

Draudikų asociacijos direktorius A. Romanovskis: „Lietuviai draudžia pirmiausia tai, kas privaloma drausti, tuo tarpu vakariečiai – tai, kas jo manymu reikalinga, kad apsaugotų savo interesus.“

vidutinės klasės atstovai dažniausiai turės penkis šešias draudimo sutartis: būtinai bus apsidraudę gyvybę, sveikatą, ir turtą – automobilį, namą, jo viduje esantį turtą. Tiesa, daugumoje ES valstybių sveikatos draudimas yra privalomas draudimo rinkos dalis, o Lietuvoje jis privalomas, kaip įmoka „Sodrai“.

Kai palygini drausto turto santykį Lietuvoje ir kitose ES šalyse, visai nenuosta-

bu, kad lietuviai draudimui vidutiniškai išleidžia net dešimt kartų mažiau nei Vakarų europiečiai. Lietuvos banko Priežiūros tarnybos duomenimis, praėjusiais metais lietuviai ne gyvybės draudimui vidutiniškai išleido 404 Lt, o perdraudimo bendrovės „Swiss Re“ pateikiama statistika rodo, kad vokiečiai ir austrai vidutiniškai ne gyvybės draudimui per metus išleidžia apie 4170, britai – 3136, prancūzai – 3704, švedai – 2835 Lt. Net didžioji dalis Rytų europiečių draudimui skiria daugiau nei lietuviai: čekai vidutiniškai tam išleidžia 1175, slovakai – 734, o lenkai – 681 Lt.

Tad kodėl lietuviai nedraudžia savo turto? Kodėl po metų metais tas pačias vietas nusiaubiančio potvynio eilė nukentėjusiųjų išrikiuoja prie savivaldybių durų, o neužaugus derliui žemdirbiai reikalauja išmokų ne iš draudimo bendrovių, kurioms galėtų mokėti įmokas ir taip mažinti savo riziką, o iš Vyriausybės?

Užsienio lietuviai drausti įpranta greitai

Lietuvos banko (LB) Priežiūros tarnybos Riziką ribojančios priežiūros departamento direktoriaus pavaduotojas Mindaugas Šalčius pastebi, kad draudimo įmokų didėjimas Lietuvoje tiesiogiai susijęs su šalies BVP svyravimais: jei BVP auga, tai ir įmokų skaičius didėja, o jei BVP smunka, įmokos smunka dar stipriau. Tačiau ar kaltę dėl to, jog esame nelinkę sumažinti savo rizikos mokėdami draudimo įmokas, galime suversti vien tam, kad esame viena neturtingiausių ES šalių ir uždirbame bene mažiausiai?

Nors mažos pajamos neabejotinai yra viena iš menko draustumo lygio priežasčių, vargu ar ji gali būti laikoma pagrindine – ypač turint omenyje, kad gyventojų indėliai bankuose viršijo visus rekordus ir šiuo metu siekia 45,8 mlrd. Lt. Svarbiausios priežastys vis dėlto kitos – tradicijos ir mentalitetas.

Draudimo rinkoje didelę reikšmę turi įprotis. Štai Lietuvoje sovietmečiu buvo privalomas namų draudimas, todėl ir dabar daugiau nei pusę Lietuvos namų yra apdrausti. Pasak A. Romanovskio, dėl išlikusio įpročio provincijoje žmonės namus draudžia net dvigubai aktyviau, palyginti su butų savininkais. O Vakarų šalyse šios draudimo tradicijos formavosi amžių amžiais, kol tapo neatsiejama kasdieninio gyvenimo dalimi. „Vokiečiai ar švedai planuodamas šeimos biudžetą draudimo išlaidas įrašys ne sąrašo gale, o arčiau pradžios. Tos išlaidos planuojamos amžiais, todėl vartotojas gali nesuprasti paslaugų, piktintis brangumu, bet drausti jo šeimoje yra tradicija“, – pabrėžia L. Belinskaja.

Dėl šios priežasties ir užsienio šalyse šaknis įleidę lietuviai, iki tol niekada nesidraudę, perima šį įprotį. E. Vingytė ir Olandijoje taip pat gyvenantis lietuvis Mindaugas prisipažino, kad Lietuvoje jie nesidraudė, tačiau Olandijoje per metus draudimui išleidžia apie 1500 eurų (5,2 tūkst. Lt). Lietuviai ▶

Draudimo įmokoms skiriame dešimt kartų mažiau nei vakariečiai

Įmokos už ne gyvybės draudimą vienam gyventojui, litais

Vokietija	4166
Austrija	4174
Prancūzija	3704
Belgija	3332
Didžioji Britanija	3136
Airija	2856
Švedija	2835
Slovėnija	2656
Italija	2202
Čekija	1175
Slovakija	734
Lenkija	681
Vengrija	470
LIETUVA	388
Bulgarija	341
Rumunija	253

Šaltinis: „Swiss Re“ 2011 m., apie Lietuvą duomenys – iš Lietuvos banko Priežiūros tarnybos Riziką ribojančios priežiūros departamento

Lietuvoje apdrausta vos 13 proc. namų turto, o Didžiojoje Britanijoje – 62,5 proc.

► draudžiasi nuo nelaimingų atsitikimų, rūpinasi automobilio, sveikatos draudimu.

11 metų Austrijoje gyvenanti Jadvyga Eilinaičienė kasmet išgyja net kelių rūšių draudimą. Lietuvės šeima rūpinasi sveikatos draudimu, kas mėnesį 117 eurų moka už automobilio draudimą nuo nelaimingų atsitikimų (vagystės, eismo įvykių, apibrodinimų ir t.t.), taip pat per metus 880 eurų skiria namų valdos draudimui, kuris apsaugo visą turtą nuo gaisro, užpylimo, langų dūžių ir t.t. Papildomai lietuvių šeima po 17 eurų kas mėnesį moka už draudimą nuo nelaimingų atsitikimų, kuris galioja ir vykstant atostogų į kitas šalis, o po penkis eurus – už teisinės pagalbos draudimą.

„Be draudimo negyvename nė vienos dienos. Draudžiamės, kad turėtume mažiau problemų ir nelaimės atveju neliktume basi. Juk gyvename kitoje šalyje, ir ištikus nelaimei mokėjimo pasekmių užtektų ir vaikams“, – kodėl draudžiasi, aiškina J.Eilinaičienė.

Kiekviena iš pirmo žvilgsnio smulkmena finansiškai būtų skaudi. Pasak J.Eilinaičienės, vien užtrenktų durų atidarymas kainuotų 150 eurų, o dar prisidėtų naujos spynos su visa saugumo korta idėjimas, raktų priderinimas bendram įėjimo užraktui, nes gyventojai viską atsirakina tuo pačiu raktu.

Kitaip nei Vakarų Europoje, Lietuvoje draudimas retai vertinamas kaip apsauga nuo rizikos. Draudimo ir rizikos valdymo instituto prezidentė Aleksandra Lezgovko atkreipia dėmesį, kad lietuviai draudimą neretai vertina kaip be reikalo išleistus pinigus. „Lietuvoje žmonės neigiamai žiūri į draudimo kompanijas, nes mano, kad tai papildomos nereikalingos išlaidos. Negalvojama, kad tai tam tikra

apsauga, kuri palengvintų finansinę padėtį, jei kažkas atsitiktų. Tokį požiūrį lemia ir švietimo spragos, mat užsienyje nuo mažens gyventojas auklėjamas, kad pats turi pasirūpinti turto saugumu, savo sveikata, savo bei artimųjų finansine ateitimi“, – tvirtina A.Lezgovko.

Dar viena priežastis, kodėl užsieniečiai įprato draustis, – netiesioginė prievolė. Neapsidraudęs kai kuriomis draudimo rūšimis paprasčiausiai negalėsi gyventi visaverčio gyvenimo, nors įstatymai draustis ir nereika-

VU docentė L.Belinskaja: „Vokietis ar švedas planuodamas šeimos biudžetą išlaidas draudimui įrašys ne sąrašo gale, o arčiau pradžios. Tos išlaidos planuojamos amžiais, todėl vartotojas gali piktintis brangumu, bet draustis jo šeimoje yra tradicija.“

lauja. Lietuvos policijos generalinis komisaras Saulius Skvernelis „Veidui“ yra minėjęs, kad Belgijoje policija, atvykusi į apvogtą butą, jei šis nėra apdraustas, net gali skirti baudą. O J.Eilinaičienė pasakoja, kad namo pastatas, kuriame yra lietuvių šeimos butas, apdraustas kolektyviai visų gyventojų – tai įskaičiuojama į buto eksploataavimo išlaidas.

Lietuvoje apdrausto turto mažai

Turtas	Kiek apdrausta, proc.
Gyvenamieji namai	53
Butai	21
Namuose esantis turtas	13
Automobiliai (kasko draudimu)	15

Šaltinis: Lietuvos draudikų asociacija

Dėl potvynio ar kitokių ekstremalių situacijų be pastogės likę lietuviai pagalbos dažnai tikisi iš Vyrųsybės

Perkant butą, o kartais net ir jį nuomojantis, tenka išpareigoti mokėti įmokas už pastato draudimą ne tik Austrijoje, bet ir kitose šalyse. „Įstatymu tai nėra privaloma, bet kitaip paprasčiausiai negali išgyti būsto. Pavyzdžiui, Vokietijoje namas priklauso bendrijoms, tai įteigū nori tapti bendrijos nariu, privalai mokėti ir draudimo įmoką už namą. O kai Belgijoje nuomojasi butą, kontrakte buvo įrašyta sąlyga, kad turiu pirkti keturis draudimus – vidaus turto, išorės sienų, langų ir civilinės atsakomybės“, – pasakoja A.Romanovskis.

Beje, Lietuvoje netiesioginio privalomojo draudimo taip pat daugėja: perkant būstą su paskola, apdrausti jį reikalauja bankai, o išgyjant naują automobilį – išperkamosios nuomos bendrovė. Tačiau su finansinių įstaigų pagalba išgyjama nuosavybė Lietuvoje dar sudaro nedidelę dalį, todėl ir apdrausto turto daugėja labai iš lėto.

Mano, kad pasirūpins valstybė

Dar viena svarbi priežastis, kodėl lietuviai nesidraudžia, – kitoks mentalitetas. Sociologas Vladas Gaidys pastebi, kad lietuviai nuo seno palaiko socialinius ryšius su giminėmis, tad kilus nelaimei tiek anksčiau, tiek dabar linkę kreiptis pagalbos į artimuosius ir jos sulaukti. „O atiduoti kelis šimtus litų, kai jie gali praversti būtiniausiems dalykams, matyt, nėra paprasta“, – mano sociologas.

M.Šalčius pabrėžia ir dar vieną lietuvių skirtumą nuo vakariečių: Lietuvoje vis dar manoma, kad mumis turi pasirūpinti valstybė. „Vis dar esame įpratę, kad valstybė mumis pasirūpins, kad kitaip išsiskysime, todėl dar ir nesame įpratę rūpintis savo turtu. Šalyje, turinčiose senesnes kapitalizmo tradi-

cijas, požiūris iš esmės kitoks: žmonės, nutardami įsigyti daiktą, draudimo išlaidas įskaičiuoja į nuosavybės išlaikymo sąnaudas ir sprendžia, ar iš viso verta turėti tokį daiktą. Pavyzdžiui, net kalbant su lietuviais, kurie gyvena Anglijoje, ir klausiant, kodėl vienas ar kitas neturi mašinos, tenka išgirsti: dėl to, kad brangus civilinis draudimas. O Lietuvoje iš pradžių perka mašiną, o tada ieško kelių, kaip nenusipirkti draudimo ar įsigyti pigiau“, – pastebi M.Šalčius.

Pasak jo, ekstremaliais atvejais valstybė materialiniu požiūriu kažkiek turi padėti nukentėjusiems žmonėms atsistoti ant kojų, bet neturėtų rūpintis atskirų asmenų privačia nuosavybe. „Minimalią pagalbą turi suteikti, bet, pavyzdžiui, neprivalo pasižadėti atstatyti namą asmeniui, kuris nepasirūpino draudimu. Kiekvieno reikalas pasirūpinti savo turtu. O juk atsimename atvejus iš žemės ūkio, kai po įvairių įvykių ūkininkai kreipdavosi į Vyriausybę su prašymais atlyginti dėl sausros, šalčio ar potvynio patirtą žalą“, – dėsto M.Šalčius.

Statistika rodo, kad ūkininkai ir toliau nelinkę drausti savo rizikos: 2012 m. dėl pasėlių draudimo pasirašyta tik 700 sutarčių.

Noro draustis neprideda ir nepasitikėjimas finansų institucijomis, draudimo bendrovėmis. Pasak L.Belinskajos, per 20 metų gyventojai matė daug finansinių įstaigų bankrotų, išipareigojimų nevykdymo, pavadinimų pasikeitimų, todėl tie neigiami prisiminimai irgi veikia gyventojus. „Kompanija, kurioje draudžiuosi, per tuos dešimt metų pakeitė tris keturis akcininkus ir gal penkis pavadinimus. Jei būčiau paprastas klientas, tokie pokyčiai nesuteiktų man daug pasitikėjimo“, – pavyzdį pateikia L.Belinskaja.

Beje, prisideda ir pačių draudimo bendrovių darbo kokybės klausimas: 2012 m. 333 gyventojai ginčijosi su draudikais dėl išmokų dydžio bei kitų, jų nuomone, neįvykdytų sąlygų. Dalis draudimo bendroves skundusių piliečių taip ir lieka įsitikinę, kad draudimo bendrovė bandė juos apsukti ir sumokėti

mažiau, negu privalėjo. Vis dar pasitaiko, kad ir draudimo įmonės žvelgia į klientus tarsi į sukčius, norinčius pasipelninti. „Grožiuosi draudimo reklamomis – skoningos, apgalvotos, tačiau ar gyvenime iš tiesų taip yra, kad skubiai atbėga žmogaus gelbėti? Man ir pačiam yra tekę susidurti – delsia, kol kažką gauni iš jų. Tarp mano pažįstamų taip pat daugiau ne tokių, kurie triumfuoja dėl apsidraudimo, o tokių, kurie yra susidūrę su draudimo bendrovių delsimu nutikus įvykiui“, – skeptišką požiūrį pateisina sociologas V.Gaidys.

L.Belinskaja draudimo įmones kritikuoja ir dėl to, kad per 20 metų jos nesugebėjo varotojui išaiškinti šios paslaugos esmės, labiau bandydamos parduoti reklamą. „Visi šie veiksniai stabdo draudimo rinkos plėtrą, nors paslauga savo prigimtimi būdinga žmogui – jam normalu saugoti savo turtą ir artimuosius“, – apibendrina L.Belinskaja.

Privalomieji draudimai neišgelbėtų

Galbūt Lietuvoje, kurioje žmonės dar nepratę patys rūpintis savo ateitimi ir sumažinti galimos rizikos, vertėtų įvesti daugiau privalomųjų draudimų, pavyzdžiui, namo? Dėl to draudimas greičiausiai pigėtų, o gyventojai įvykus nelaimėi neliktų skursti. Vis dėlto ekspertai mano, kad tokios prievolės daugiausiai naudos duotų ne gyventojams, o draudimo bendrovėms.

Mykolo Romerio universiteto Bankininkystės ir investicijų katedros lektorius Audrius Linartas įsitikinęs, jog TPVCA pasiteisino dėl to, kad patirti eismo įvykių yra didelė rizika, o būsto atžvilgiu tokios didelės rizikos nėra. „Privalomasis draudimas kainuoja, todėl visą laiką reikia įvertinti naudą – ar tai nebus pavieniai draudžiamieji atvejai. Manau, kad pasaulyje labai mažai rasime pavyzdžių, jog įvedami privalomieji būsto draudimai, – tai labiau praeities praktika, nes šiuo metu būstai nėra tokie rizikingi kaip anksčiau, kai pastatai buvo mediniai ir vienas kilęs gaisras galėjo

Iš milijono gyventojams priklausančių automobilių kasko draudimu apdrausta tik 10 proc., o iš 297 tūkst. priklausančių juridiniams asmenims – 33 proc.

nusiaubti visą miestą. Susidaro išpūdis, kad dabar tai pavienio asmens reikalas, negu visos valstybės klausimas“, – mano A.Linartas.

Jam pritaria ir L.Belinskaja, įsitikinusi, kad daugiausiai naudos duos po truputį didėsiantis gyventojų sąmoningumas. „Priverstinis būdas veikia mažiau nei natūralus sąmoningumas, kuris, kad ir kaip būtų liūdna, dažniausiai atkeliauja iš rizikos patirties. Jei tavo apdraustą butą apliejo kaimynai ir gavai kompensaciją, iš karto supranti, kaip gerai, kad ją turėjai. O priverstinis draudimas piktina žmones“, – įsitikinusi L.Belinskaja.

O kad patirtis yra geriausia paskata, rodo ir pavyzdžiai: po 2010 m. Džukijoje praužusio škvalo šio regiono gyventojai turtą ėmė drausti aktyviau. ■

LIETUVIS DRAUDŽIA TURTĄ, VAKARIETIS – GYVYBĘ

Nors draustis Lietuvoje visuotinio įpročio dar nėra, tie, kurie draudžiasi, prioritetus dėlioja visai kitaip nei vakariečiai. Įdomu, kad užsieniečiai daugiausia draudžiasi gyvybę, o lietuviai – turtą. Pasak M.Šalčio, Vakaruose gyvybės ir ne gyvybės draudimo rinkų santykis iš esmės priešingas nei pas mus: Lietuvoje 70 proc. užima ne gyvybės draudimo rinka, o 30 proc. – gyvybės, Vakaruose ta proporcija atitinkamai siekia 40 ir 60 proc. Pasak L.Belinskajos, ne gyvybės draudimas vyrauja visoje Rytų Europoje. „Taip jau istoriškai susiklostė, kad žmogus, imdamas prasigyventi, kažkodėl pirmiausia susirūpina materialiuoju turtu. Galbūt, jei pirmą kartą gyvenime įsigyti butą, automobilį ar namą, jie tau labai brangūs ir tu nenori jų prarasti. Be to, žinai tiksliai jų kainą. Lietuvoje dar lemia ir psichologinis barjeras, kad sunku galvoti apie gyvybės draudimą“, – komentuoja L.Belinskaja. ●

DRAUDIMAS

S.Jokubaitis: geriausias bendrovės įvertinimas – 20 metų kartu augantys klientai

Robertas Jankauskas

Lietuvos draudimo rinka laikoma turinčia daug plėtros potencialo: draudimo skvarba pas mus nėra didelė, o supratimas, kad draudimas – reikalinga pagalba nelaimės atveju, didėja.

Apie rinkos tendencijas, iššūkius bei receptą, padedantį išlaikyti aukštas pozicijas šiame ypač nuožmia konkurencija pasižyminčiame versle, kalbamės su Europos bendrovės „ERGO Insurance SE“ Lietuvoje generaliniu direktoriumi ir ERGO draudimo grupės Baltijos šalyse valdybos nariu **Sauliumi Jokubaičiu**.

– Jūsų vertinimu, kaip Lietuvoje suvokiama draudimo svarba? Ar tai priimtinas būdas gyventojams ir įmonėms apsisaugoti nuo galimų nuostolių?

S.J.: Lietuvoje draudimas neturi tokios ilgos istorijos kaip Vakarų Europos šalyse, tačiau pastebime, kad gyventojai vis labiau suvokia šios paslaugos naudą. Pernai ne gyvybės draudimo skvarba Lietuvoje sudarė 1,07 proc., gyvybės draudimo – 0,29 proc. Šis rodiklis rodo pasirašytų draudimo įmokų ir BVP santykį. Tai tikrai nedideli skaičiai, palyginti su situacija Vakarų Europoje, tačiau kasmet šie skaičiai auga, ir tai nuteikia optimistiškai. Pastebime, kad draudimas vis dažniau vertinamas kaip reikalinga pagalba nelaimės atveju. Besidraudžiantys klientai paprastai įvertina draudimo naudą ir plečia draudimo produktų krepšelį.

– Kaip šiemet plėtojasi pagrindinės ne gyvybės draudimo rūšys? Kokios tendencijos ryškėja?

S.J.: Draudimas glaudžiai susijęs su daugeliu sektorių: su naujo turto ar būsto įsigijimu, automobilių pardavimo rinka, turizmu, galiausiai su visu verslo sektoriumi ir vartotojų lūkesčiais, tad draudimo įmokos tiesiogiai priklauso nuo šalies ūkio padėties. Šiais metais draudimo rinkos augimą transporto segmente įkvepia naudotų automobilių pardavimo didėjimas.

O turto draudimo populiarėjimą lems kelios priežastys. Šio draudimo skvarba Lietuvoje nėra didelė, šalyje apdrausta maždaug ketvirtadalis butų ir beveik pusė individualių namų, be to, augimą skatins palengva atsigaunanti būsto kreditavimo rinka bei draudimo bendrovių siūlomos labai patrauklios draudimo sąlygos. Lietuvoje turto draudimo įmokos yra vienos mažiausių visoje Europoje.

– Draudimo rinka Lietuvoje išsiskiria itin dideliu draudimo bendrovių skaičiumi ir aštria konkurencija.

Pasak Europos bendrovės „ERGO Insurance SE“ Lietuvoje generalinio direktoriaus S.Jokubaičio, tai, jog daugelis ERGO sprendimų tapo rinkos standartu, rodo, kad bendrovė eina teisingu keliu

Kaip ERGO sekasi įgyti konkurencinį pranašumą ir išsilaikyti tarp lyderių?

S.J.: ERGO yra stabili, nuosekliai savo veiklą plėtojanti ir pelningai veikianti draudimo grupė. Be abejonės, bendrovės verslo kultūrai įtakos turi tai, kad priklausome vokiško kapitalo grupei: punktualumas, patikimumas, preciziškumas yra neatsiejami nuo mūsų kasdienės veiklos. Turime rinkoje išsiskiriantį požiūrį į draudimo sprendimus, mums svarbu, kad klientas nenusiviltų draudimu ir gautų visą reikiamą pagalbą nelaimės atveju. Tad nesivaikome rinkos dalies klientų saugumo sąskaita.

Baltijos šalyse esame vienintelė draudimo grupė, siūlanti visą spektrą draudimo paslaugų: ne gyvybės, gyvybės draudimą, pensijų fondus ir sveikatos draudimą. Mūsų tikslas

yra suteikti kokybišką, profesionalią pagalbą nelaimės atveju, todėl siūlome tokios apimties draudimo produktus, kurie duotų klientui realios naudos.

Pernai tiek gyvybės, tiek ne gyvybės draudimo srityje ERGO augo sparčiau nei rinka, taip pat didėjo grupės rinkos dalis. Ir ne tik finansiniai rezultatai rodo mums kelią. Didžiuojamės, kad ERGO prekės ženklas 2012 m. Baltijos šalyse pripažintas mylimiausiu prekės ženklu. Toks pripažinimas rodo, kad einame teisingu keliu, o pamatinės ERGO vertybės yra vertinamos ir klientų.

– Pabrėžiate, kad draudimo bendrovei svarbūs novatoriški sprendimai. Kokiomis pasiūlytomis naujovėmis ERGO didžiuojasi labiausiai?

S.J.: Dabar daugelis ERGO pasiūlytų naujovių atrodo savaime suprantami sprendimai, jos netgi pradėtos laikyti rinkos standartu. Prieš dešimtmetį ERGO pirmoji Lietuvoje atsitikus eismo įvykiui pradėjo klientų žalas registruoti telefonu, vairuotojams pasiūlė techninės pagalbos draudimą kelyje. 2004 m. kasko draudimo srityje pradėjome taikyti Vakarų Europoje naudojamą „Make&Model“ įmokos apskaičiavimo metodiką, kuri suteikia galimybę žalą atlyginti objektyviau ir palankiau klientams, tai yra atsižvelgiant į automobilio vertę. Iš ryškesnių novatoriškų sprendimų, vėliau tapusių rinkos standartu, dar paminėtinas visų rizikų draudimas kasko ir turto draudimo klientams.

– Ar plačios apimtys novatoriški produktai ir yra ERGO sėkmės receptas?

S.J.: Greičiausiai kaip ir visur, taip ir draudimo srityje recepto iš vieno ingrediento nėra. Klientams svarbus draudimo produktas, jo kaina, galimybės patogiai jį įsigyti, draudimo bendrovės finansinis stabilumas. Tačiau jei pažiūrėsime iš esmės, klientas perka mūsų išpareigojimą padėti nelaimės atveju. Todėl, ko gero, vienas svarbiausių draudimo aspektų yra išmokos mokėjimo proceso sklandumas, kokybė ir greitis.

ERGO žalų administravimo srityje yra įdiegusi kokybės vadybą ir yra vienintelė draudimo bendrovė Lietuvoje, gavusi tarptautinį sertifikata ISO 9001:2008 draudžiamųjų įvykių administravimui. Šis sertifikatas reiškia, kad žalų administravimas atitinka griežtus kokybės vadybos sistemos reikalavimus. Esame tarp tų draudimo bendrovių, kurių klientai draudžiasi ERGO jau 20 metų iš eilės, ir mums tai pats didžiausias įvertinimas. ■

DRUSKININKŲ
VANDENS PARKAS
VIEŠBUTIS ★★★ SPA

Gegužės mėnesį

Druskininkų vandens parke

NUOLAIIDŲ LIETUS!

Gegužės 13 d., Mildos diena, **50 %** nuolaida visiems bilietams!

Gegužės 15 d., Šeimos diena, **50 %** nuolaida šeimoms,
perkančioms 2 suaugusiųjų + 2 vaikų / moksleivių ARBA
2 suaugusiųjų + 1 vaiko / moksleivio bilietus.

DOVANA – AQUA AMBER jūros druskos kūno šveitiklis.

Gegužės 27-31 d. Tarptautinės vaikų gynimo dienos proga –
visų Lietuvos vaikų globos namų auklėtiniams 3 val. bilieto kaina
tik 0,01 Lt!

♥♥♥.aquapark.lt

Draudimas Lietuvoje: sveikintinos iniciatyvos ir neatlikti namų darbai

Nors galime pasigirti sėkminga eksporto rinka, vienu didžiausių išsilavinimą įgijusių žmonių procentu, vertindami riziką bei drausdami savo turtą ar veiklą demonstruojame neišmoktas pamokas. Lietuvoje egzistuoja beveik 30 privalomojo draudimo rūšių, bet apie kai kurias jų nežino net patys draudėjai.

Vilija Andrulėvičiūtė

Vis dar didžiulė Lietuvos visuomenės dalis į draudimą žiūri kaip į prievolę, o ne kaip į priemonę jų pačių bei jų veiklos rizikai valdyti. Pasak draudimo brokerių bendrovės „Rizikos cesija“ direktorės Vandos Zavistanavičienės, Lietuvos draudimo rinka gana gyvybinga, šalyje yra nemažai draudimo bendrovių ir draudimo tarpininkų, bet piliečių sąmoningumas draudimo klausimais didėja itin lėtai. Įmonės rizikos valdymo direktoriaus Lauryno Žilinsko nuomone, žalos atlyginimas potvynio ar sausros atveju vis dar suvokiamas kaip sovietiniai laikais – viskuo pasirūpins ir atlygins valstybė. „Toks mąstymas labiausiai trukdo draudimo kultūrai augti“, – sako L.Žilinskas.

Pašnekovų teigimu, privalomasis draudimas gali būti išeitis iš tokios padėties. Įmonės „Rizikos cesija“ pardavimo direktorius Donatas Stonys priminė laikus, kai automobilius drausdavosi apdairiausieji, mat vairuotojų civilinės atsakomybės draudimas buvo neprivalomas. „Neapsidraudusieji sukeldavo daugybę rūpesčių tiek sau, tiek nukentėjusiesiems. Įstatymas, kuriuo buvo numatyta, kad vairuotojai privalo draustis civilinės atsakomybės draudimu, prigijo sunkiai. Bet šandien šis draudimo rūšis tapo įprasta gyvenimo norma, padedančia išvengti didelių galimų materialinių nuostolių“, – pabrėžia D.Stonys.

„Nors neretai privalomąjį draudimą visuomenė pasitinka neslėpdama nepasitenkinimo, esą tai – dar vienas būdas pasipelnyti, reikėtų nepamiršti, kad tokia draudimo rūšis pirmiausia atliepia pagrindines šalies problemas ir jos visuomenės saugumo interesą“, – tvirtina pašnekovai.

Reikalingos valstybės pastangos

Dar penkioliktoji Vyriausybė savo patvirtintoje, bet iki šiol mažai įgyvendintoje Privalomųjų draudimų koncepcijoje identifikavo nemažai probleminių privalomojo draudimo sričių. Koncepcijoje teigiama, kad šalyje nėra bendro privalomojo draudimo teisinio reglamentavimo, nesutampa draudėjams ir draudikams keliami reikalavimai. „Neretai būna taip, kad norėdamas išpildyti privalomojo draudimo reikalavimą draudėjas negali

„Rizikos cesija“ pardavimo direktorius D.Stonys ir rizikos valdymo direktorius L.Žilinskas teigia, kad draudimo kultūrai augti Lietuvoje trukdo įsivaizdavimas, kad viskuo pasirūpins ir atlygins valstybė

rasti tokią draudimo rūšį siūlančios draudimo bendrovės Lietuvoje. Draudimo bendrovės – privatus verslas ir, natūralu, jis renkasi sau patogias draudimo nišas. Draudikai nori įsivaizduoti galimą riziką, todėl jei privalomai nustatytos draudimo sąlygos nederinamos su draudimo įmonėmis, draudėjai negali apsidrausti, kaip reikalauja įstatymai“, – komentuoja V.Zavistanavičienė.

„Privalomuosiuose draudimuose svarbu tinkamai parinkti draudimo sumas. Galiojančiame medicinos įstaigų privalomajame draudime 30 tūkst. Lt vienam įvykiui neiš-

Draudimo brokerių bendrovės „Rizikos cesija“ direktorė V.Zavistanavičienė: „Piliečių sąmoningumas draudimo klausimais Lietuvoje didėja itin lėtai.“

gelbės mediko, padariusio klaidą, dėl kurios žmogus netenka darbingumo“, – sako D.Stonys.

Per pirmuosius porą metų retai susiduriama su žala naujos draudimo rūšies draudime. Žalos ir privalomojo draudimo nauda išryškėja sparčiai augant išmokoms vėlesniais draudimo metais.

V.Zavistanavičienės manymu, apie privalomąjį draudimą skaudžiausiose visuomenės gyvenimo srityse, kaip antai laukiniai gyvūnai ir jų daroma žala, duobėti ir blogos būklės keliai, apgadinantys transporto priemonės, statybininkų, projektuotojų ir techninių pri-

žiūrėtojų klaidos, po statybos pabaigos negarantuojančios žmonėms, nusipirkusiems butus ar namus, kokybės, reikėtų rimtai pagalvoti. Ydinga ir ta praktika, kad šiuo metu šalyje nedraudžiamos mokslo įstaigos. „Niekada negali žinoti, kas ten gali įvykti. Tas pats pasakytina ir apie valstybines įmones bei įstaigas. Valstybės ir savivaldybių turto valdymo įstatyme numatytas privalomas patikėto turto draudimas, bet praktikoje to nėra. Mokymo, ugdymo tarnybos neatsako prieš vaikus, nes jie nėra pajėgūs atlyginti žalos, o valstybė – prieš savo piliečius. Jei nesiplėtoja savanoriškas draudimas, ar to nespėstų privalomasis?“ – klausia V.Zavistanavičienė.

Privalomuoju draudimu siekiama apsaugoti didelės nukentėjusių asmenų grupės interesus. Jis svarbus toms visuomeninėms veiklos sritims, kuriose gali būti padaryta didelė žala ar draudžiamieji įvykiai kartojasi, o kaltininkas ne visada pajėgus arba net neketina atlyginti žalos.

Sąmoningiausias – privatus verslas

Pasak „Rizikos cesijos“ direktorės, sąmoningiausias draudžiant savo veiklą ar turtą yra privatus verslas. „Kai kalbama apie draudimo naudos suvokimą, apie darbuotojo saugumą darbo vietose, šį verslą galima tituluoti lyderiais. Vis populiariausias tampa ir įmonės vadovų, darbdavio civilinės, darbuotojų sveikatos draudimas“, – vardija pašnekovė.

Jos teigimu, kartais visuomenei trūksta ir elementarios informacijos apie draudimą, galimas rizikas, kurių kyla neapsidraudus. „Kai visuomenė supras naudą ir poreikį, į tai bus mažiau žiūrima kaip į prievolę. Visoje privalomųjų draudimų grandyje svarbus draudėjo informavimas“, – pabrėžia V.Zavistanavičienė.

Neretai žmogus net nežino, kad gali reikšti pretenzijas, jei nukentėjo dėl kitų veikos. „Ir pati visuomenė turi kelti kartelę verslui, viešajam sektoriui bei reikalauti iš jų žalos atlyginimo, tada bus juntamas draudimo poreikis, – įsitikinusi vadovė. – Bet tokiame suvokime dar reikia nemažai laiko, todėl valstybė bei draudimo verslo dalyviai savo iniciatyva turi dėti pastangas ir taip kelti draudimo kultūrą šalyje.“

Bovin vynai – Makedonijos pasididžiavimas

Alexandar ir Venus vynai gaminami iš rinktinių vynuogių rūšių, auginamų natūralioje aplinkoje. Aromatas pripildytas raudonųjų vaisių bei uogų atspalvių padaro vyną nepakartojamą ir nepamirštamą.

Bovin vynu galite įsigyti:
VILNIUJE: „La Vinia“ Žirmūnų g. 64, Savanorių pr. 16, Jauzales g. 4; KAUNE: „Vyno konjako parduotuvė“
Baršausko g. 66 (PC „Molas“), Savanorių pr. 255 (PC „Hyper Maxima“), KLAIPĖDOJE: „Vynas, viskis, konjakas“ Liepojos g. 27
DRUSKININKUOSE: „Kurorto vyninė“ Vilniaus alėja 8–4

ISTORIJA

Ar prieškarį draudimo verslas buvo skaidresnis

Nuo 1888 m. balandžio, kai Vilniuje veiklą pradėjo pirmoji lietuvių kapitalo savitarpio draudimo nuo ugnies draugija, iki 1940 m. liepos 26 d. nebankrutavo ir iš draudimo rinkos nepasitraukė nė viena draudimo įmonė. O Lietuvai atkūrus nepriklausomybę iš 1991–2000 m. 55 ne gyvybės draudimo veiklos leidimus gavusių lietuvių kapitalo bendrovių šiandien belikusi viena.

Vytautas Valiauga

Šių metų pavasarį sukanka 125 metai, kai Vilniuje ėmė veikti pirmoji lietuvių kapitalo savitarpio draudimo nuo ugnies draugija. Šią datą galima laikyti nacionalinio draudimo verslo pradžia. Per karus šios rūšies verslas paprastai apmiršta. Taip nutiko ir Lietuvoje Pirmojo pasaulinio karo metais. Bet vos nutilus paskutiniams karo mūšiams, iki karo Lietuvos teritorijoje dirbusios užsienio šalių draudimo bendrovių „Allianz“, „Atlantic“, „Baltica“, „Erich Nelte“, „National“, „Viktorija“ ir kitų draudikų agentūros bei pavieniai agentai atnaujino veiklą. Draudimo sutartis šie draudikai sudarinėjo pagal savo taisykles ir tarifus, jų veikla nebuvo kontroliuojama jokių Lietuvos Vyriausybės norminiu dokumentu. Tarp draudimo bendrovių ir kliento kilus ginčui, buvo remiamasi Rusijos įstatymais, galiojusiais Lietuvoje iki Pirmojo pasaulinio karo.

Užsienio bendrovės mielai draudė mažos draudimo rizikos objektus – kareivines, Kauno rotušę, teatrą, kitus valstybės pastatus ir turtą. Šie objektai dažniausiai buvo draudžiami nuo ugnies. Tokios draudimo sutartys buvo pelningos. Pelnas, savaime suprantama, iškeldavavo į užsienį. Galop 1919 m. birželio 26 d. Lietuvos Vyriausybės nutarimu prie Prekybos ir pramonės ministerijos buvo įkurtas Draudimo skyrius, Draudimo reikalų komitetas ir Draudimo reikalų inspekcija. Pagrindinė pastarosios funkcija buvo vykdyti draudimo įstaigų valstybinę priežiūrą.

Kai 1919 m. lapkritį Finansų ministerija buvo sujungta su Prekybos ir pramonės ministerija, naujojo Rinkliavų departamento draudimo skyriaus iniciatyva pradėta rūpintis, kad būtų nustatyti privalomojo kaimo trobesių draudimo prievolė, nes iki pat XX a. vidurio Lietuvos kaimuose ir miesteliuose, išskyrus centrus, dominavo medinė statyba, todėl gaisrai pridarydavo daug žalos. Nemažų nuostolių dėl to patirdavo ir valstybės turtas. Ypač nuo gaisrų kentėjo kaimo vietovės, todėl kai kurios savivaldybės kreipėsi į Finansų ministeriją dėl privalomojo draudimo nuo ugnies.

Rinkliavų departamento draudimo skyriaus valdininkai manė, kad privalomąjį

trobesių draudimą geriausia būtų patikėti valstybinei institucijai. Jie parengė Valstybinio apdraudimo įstaigos (VAI) įstatų, kuriuos 1920 m. gruodžio 21 d. patvirtino Mažasis Seimas, o šalies prezidento pareigas ėjęs Steigiamojo Seimo pirmininkas Aleksandras Stulginskis 1921 m. sausio 3 d. pasirašė Valstybės apdraudimo įstaigos įstatymą.

Tarpukario draudikai nei konkuravo, nei bankrutavo

Privalomojo draudimo pradžia buvo 1921 m. kovo 31-oji, kai Seimas priėmė įstatymą dėl privalomojo kaimo trobesių draudimo nuo ugnies. Pastatus buvo patikėta drausti naujai įsteigta Valstybės apdraudimo

G.Feterausko pavardė siejama tiek su Valstybinio apdraudimo įstaiga, tiek su draudimo bendrove „Lietuva“

įstaigai. Šioji nepraleido galimybės pasipinigauti – nustatė gan didelius privalomojo draudimo tarifus. Tai, kad privalomasis trobesių draudimas nuo ugnies buvo patikėtas tik VAI, nepatiko draudimo draugijos „Lietuva“ (įsteigtos 1921 m.) ir akcinės draudimo bendrovės „Lietuvos Lloydas“ (įsteigtos 1922 m.) akcininkams. Jie, įtakingi visuomenės nariai, o kai kurie ir Seimo nariai, remiami vals-

tiečių, privalomojo trobesių draudimo įmokas traktavusių kaip naujus mokesčius valdžiai, sugebėjo 1923 m. lapkričio 23 d. atšaukti privalomąjį trobesių draudimą.

Neliko nuskriausti ir 1921 m. gegužės 30 d. „Lietuvą“ įsteigę akcininkai – tuomet garsi Ūkio banko finansininkų grupė, Ūkininkų sąjunga, įvairūs kooperatyvai ir naujai draudimo draugijai reikalingi fiziniai asmenys, tokie kaip Lietuvos Respublikos prezidentas A.Stulginskis ar Gustavas Feterauskas, tuomet ėjęs Valstybinio apdraudimo įstaigos valdytojo pareigas. Kelių draudimo draugijos „Lietuva“ akcininkų, tuometės valdančiosios Lietuvos krikščionių demokratų partijos valdymo organų narių, pastangomis 1921 m. vasario 11 d. Seimas priėmė įstatymą, kuriuo draudimo draugijai „Lietuva“ buvo suteikta dešimties metų monopolinė teisė miestuose ir miesteliuose, kuriuose gyventojų skaičius neviršijo 40 tūkst., drausti nuo ugnies turtą, o visoje Lietuvos teritorijoje – gyvybę ir transportą. Nors šiuo įstatymu „Lietuvai“ buvo garantuotas draudimo laukas ir monopolinės draudimo rūšys, tai neapribojo Valstybinio apdraudimo įstaigos teisių drausti visos Lietuvos teritorijoje, nes tokių apribojimų nebuvo jos įstatuose. Dėl to draudimo draugija „Lietuva“ labai nesipiktino, nes kai 1925 m. nuo 500 tūkst. Lt iki 1 mln. Lt didino pagrindinį kapitalą, Valstybinio apdraudimo įstaiga tapo jos akcininke – įsigijo 20 proc. akcijų. Kitas draudimo rinkos konkurentas „Lietuvos Lloydas“ nusipirko net 43 proc. „Lietuvos“ akcijų. To paties verslo akcininkai tarpusavyje nekonkuruoja, taip nedarė ir trys didžiausi tarpukario Lietuvos draudikai – Valstybinio apdraudimo įstaiga, draudimo draugija „Lietuva“ ir bendrovė

*Nuo 1921 m. visi trobesiai
Lietuvos kaimuose
privaloma tvarka buvo
draudžiami nuo ugnies*

„Lietuvos Lloydas“.

1922 m. gegužės 20 d. įregistruoto trečio lietuvių kapitalo draudiko – draudimo akcinės bendrovės „Lietuvos Lloydas“, kaip ir draudimo draugijos „Lietuva“, steigėjai buvo su bankais susiję fiziniai asmenys, o kalbant konkrečiau, jie buvo susiję su Lietuvos kredito banku ir Lietuvos komercijos banku. Naujajam draudikui draudimo sritis buvo apribota – galėjo drausti objektus nuo ugnies tik Kaune, nes šis turėjo daugiau kaip 40 tūkst. gyventojų. Nepaisant to, „Lietuvos Lloydas“ netrukus įgijo klientų pasitikėjimą, nes draudimo sutartis perdrausdavo Europoje garsiose Vokietijos draudimo ir perdraudimo bendrovėse – „Allianz“, „National“, „Münchener Rückversicherung“. „Lietuvos Lloydas“ klientais tapo stambios Kauno įmonės, bankai, turtingi verslininkai, draudę asmeninį kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą. „Lietuvos Lloydas“ sėkmę didele dalimi lėmė ir tai, kad bendrovės draudimo portfelis buvo mažai rizikingas – nuo ugnies draudžiamas nekilnojamas turtas dažniausiai buvo mūrinės statybos. Kaip ant mielių augančios draudimo įmokos ir palyginti mažos draudimo išmokos jau po pusantrų darbo metų leido „Lietuvos Lloydui“ padidinti akcinį kapitalą iki 200 tūkst. Lt. „Lietuvos Lloydas“ įstatinis kapitalas buvo didinamas dar tris kartus ir 1937 m. pasiekė 800 tūkst. Lt.

Į puikų „Lietuvos Lloydas“ darbą atkreipė dėmesį Vokietijos draudimo bendrovė „Allianz“ ir tuomet didžiausias perdraudikas „Münchener Rückversicherung“. Jie įsigijo beveik po 10 proc. „Lietuvos Lloydas“ akcijų. „Lietuvos Lloydas“, užsitikrinęs šių dviejų bendrovių paramą, pradėjo vykdyti perdraudimo operacijas. „Lietuvos Lloydas“

sėkmingai plėtė agentūrų tinklą ir 1937 m. turėjo 51 agentūrą Lietuvoje ir vieną atstovybę Paryžiuje, kuri vertėsi perdraudimu.

Lietuva tarpukariu buvo mažesnė nei dabar, tad laikinojoje sostinėje Kaune šiek tiek prakutę verslininkai vienas apie kitą žinojo beveik viską. Nebuvo paslaptis, kad didesni Ūkio banko akcininkai yra įsteigę draudimo draugiją „Lietuva“, o svarbesni Lietuvos kredito banko ir Lietuvos komercijos banko akcininkai – akcinę draudimo bendrovę „Lietuvos Lloydas“. Nenusileido ir kauniškiai Lietuvos kooperacijos banko akcininkai – 1925 m. birželį įsteigė centrinę draudimo sąjungą „Kooperacija“. Į steigėjų gretas pakvietė daugelį kooperatyvų, sąjungų ir kredito įmonių. Tai buvo pirmas ir vienintelis draudimo kooperatyvas Lietuvoje. Iš esmės „Kooperacija“ turėjo gerą reputaciją visuomenėje, todėl jos narių kasmet vis daugėjo. Pavyzdžiui, 1937 m. draudimo sąjungos „Kooperacija“ nariai buvo 136 žemės ūkio kooperatyvai, 177 pieninės ir pieno perdirbimo bendrovės, 21 kredito kooperatyvas ir nemažai žemės bei namų savininkų. Tad draudimo rinkos dalyviai nė kiek nenustebo, kai centrinė draudimo sąjunga „Kooperacija“

1938 m. buvo reorganizuota į akcinę draudimo bendrovę „Kooperacija“, turinčią 750 tūkst. Lt akcinį kapitalą, ir aplenkė draudimo rinkos senbuvę „Lietuvą“, kurios įstatinis kapitalas buvo 600 tūkst. Lt.

Deja, „Kooperacijai“ buvo leista dirbti nepilnus dvejus metus. Kai 1940 m. birželio 15 d. Lietuvą okupavo rusai, vos po dviejų mėnesių, 1940 m. liepos 23 d., marionetinis Lietuvos Liaudies Seimas priėmė bankų ir stambiųjų pramonės įmonių nacionalizavimo įstatymą. Negaišo laiko ir Lietuvos Liaudies Vyriausybė – nustatė Seimo priimto įstatymo įgyvendinimo tvarką: nuo 1940 m. liepos 26 d. „...visi bankai su jų skyriais, privatiųjų asmenų seifai, draudimo įstaigos, taupomosios kasos, tarpusavio kredito draugijos ir lombardai nacionalizuojami.“

Tais pačiais metais savo tvarką draudimo versle Lietuvoje pradėjo diegti iš Maskvos atvykę Sovietų Sąjungos valstybinio monopolininko, sutrumpintai pasivadinusio „Gosstrach“, emisarai, bet apie šį laikotarpį – jau kitose istorijose.

Tarpukario draudimo verslo priežiūra buvo veiksminga

Tarpukario Lietuvoje, neskaitant lietuvių kapitalo draudimo įmonių, buvo nemažas užsienio draudimo bendrovių agentūrų tinklas, todėl draudimo verslui prižiūrėti 1927 m. buvo įkurta Draudimo taryba.

Sunku pasakyti, kokią įtaką Valstybinio apdraudimo įstaigos, draudimo draugijos „Lietuva“ ir akcinės bendrovės „Lietuvos Lloydas“ darbo stabilumui turėjo aktyvi Draudimo tarybos veikla, o kokią aukščiausių Lietuvos valdžios institucijų – Seimo ir Vyriausybės – globa. Šios trys draudimo įmonės nuo pat veiklos pradžios buvo pasidalijusios draudimo rinką ir tarpusavyje nekonkuravo arba tai darė tik dėl akių – tuometei Lietuvos visuomenei nuraminti. Joks verslo dalyvis negali imti ir atsirišti dalies rinkos. Bet tai padarė prieškarinio Lietuvos žmonių rinktos valdžios institucijos, aišku, verslo subjektų oficialiai ir neoficialiai prašomos.

O kad eiliniai Lietuvos piliečiai, prieškarinio draudimo įmonių klientai, už turto draudimą nuo ugnies mokėjo dvigubai daugiau negu Vilniaus krašte ir beveik triskart brangiau nei Klaipėdos verslininkai ir jos apylinkių gyventojai, Kauno valdininkų neįjau-

Tarpukario bendrovės „Lietuvos Lloydas“ pelną ir kapitalą didino kaip ant mielių augančios draudimo įmokos ir palyginti mažos draudimo išmokos

TERORIZMAS

Kaip tampama teroristais

26-erių metų Tamerlanas Carnajevas, kartu su jaunėliu broliu surengęs sprogdinimus Bostono maratono metu, o vėliau žuvęs per susišaudymą su policija, tapo savotišku čečėno teroristo simboliu. Išsiaiškinus, kaip jis pats tapo teroristu, galima geriau suprasti, kaip ir kodėl žmonės ryžtasi nusižudyti ir pražudyti kitus.

Rima Janužytė

Pastarieji dešimt T.Carnajevo gyvenimo metų su Čečėnija, regis, nieko bendra neturėjo. Vaikinas, kaip ir jo jaunėlis brolis Džocharas, visą dešimtmetį gyveno JAV, be to, buvo vedęs amerikietę Katherine Russel, su kurios artimaisiais palaikė artimą ir draugišką ryšį. Prieš metus jis netgi tapo visateisiu JAV piliečiu – atrodytų, kas gali priversti taip sėkmingai Vakaruose įsitvirtinusį žmogų pasukti terorizmo keliu?

Bet kaip ir daugybė kitų jaunų čečėnų, seniai nebegyvenančių gimtinėje, Tamerlanas nesijautė nei vakarietis, nei juolab amerikietis. „Jis buvo kovotojas. Tai ir buvo jo tautybė“, – sako „Foreign Policy“ analitikas Nicholas Claytonas. Jis primena, kad po visą pasaulį išsibarsę čečėnai, studijuojantys prestižiniuose universitetuose, dirbantys gerai mokamus darbus, turintys tvirtas šeimas, neretai viską meta pajutę būtinybę kovoti.

Pavyzdžiui, nemažą dalį su režimu kovojančių Sirijos kovotojų sudaro būtent čečėnai. Ir atvyko jie į Siriją visai ne iš savo gimtinės ar net Rusijos, o iš įvairių Europos šalių, kuriose gyveno ne vieną dešimtmetį.

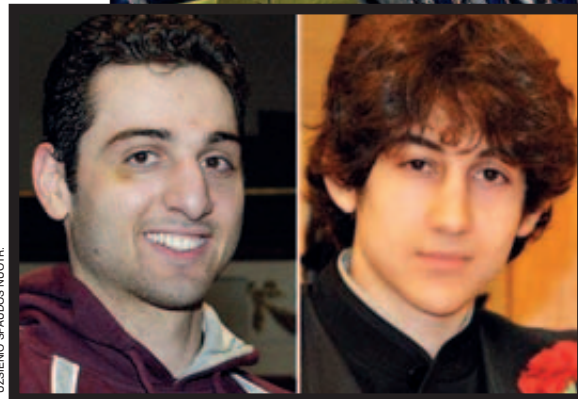
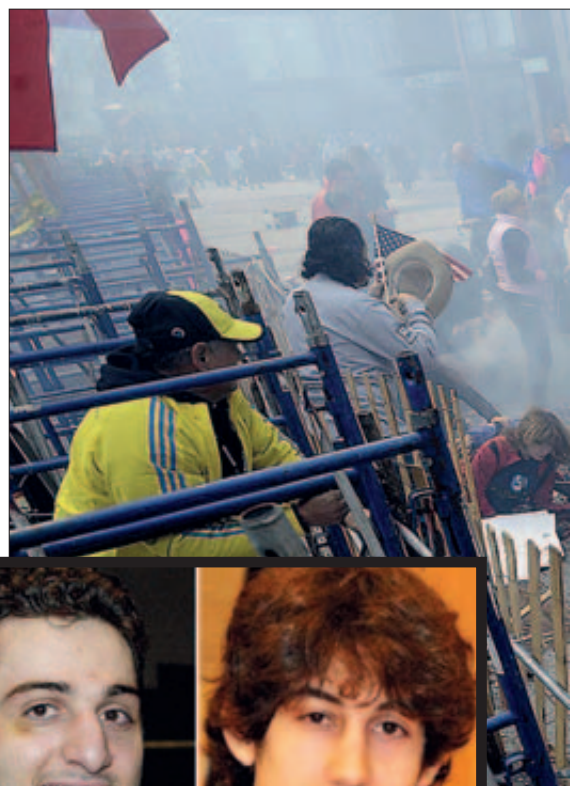
Vienas tokių – Abu Hamza, seniai davęs interviu keliems JAV dienraščiams. Jis aiškina, kad kovotojas ir džihadistas – jokių būdu ne tas pats. Jis pats į Siriją esą išvyko dėl to, kad ten buvo skriaudžiami nekaltieji. „Vykčiau bet kur – į Iraką, Afganistaną. Bet kur, kur reikia pagalbos silpniesiems“, – aiškina A.Hamza, neilgai trukus vėl ketinantis vykti į Siriją. Jis tvirtina jokie finansavimo negaunantis, o vienintelis jo motyvas – kova su neteisybe.

Kiek čia tiesos, sunku pasakyti. Aišku tik tai, kad ne tik vedami noro kovoti, bet ir viliojami neprastais atlyginimais čečėnai įvairiuose kariniuose konfliktuose kaip patrankų mėsa dalyvauja nuolat. Pavyzdžiui, nemažai jų savanoriškai dalyvavo 1993–1994 m. vykusiam Gruzijos ir Abchazijos konflikte, kur jiems neoficialiai vadovavo vėliau su Beslano įkaitų drama susietas Šamilis Basajevas.

Per šį konfliktą čečėnai tapo pagrindi-

niais smogikais, vykdžiusiais išpuolius ne tik prieš Gruzijos civilius, bet ir prieš rusus.

Vėliau čečėnų kariai jau Gruzijos pusėje kovėsi per 2008-aisiais vykusį Rusijos ir Gruzijos karą. Beje, vienas šio karo metu žuvusių karių buvo čečėnas Aslanas Margošvilis, kuris Gruzijoje gyvenusią savo šeimą keletus metus mulkino sakydamas, kad studiuoja užsienyje – iš pradžių Suomijoje, paskui Slovakijoje. Iš tiesų jis dalyvavo kariniuose mokymuose Dagestane ir, manoma, buvo vienas iš kelių tūkstančių jaunuolių,

UŽSIENIO SPAUDOS NUOTR.

SVARBIAUSIOS TERORISTŲ MOKYKLOS PASAULYJE

Pagrindinės valstybės, kuriose yra daugiausiai vadinamųjų teroristų mokyklų, – Pakistanas, Afganistanas ir Somalis. Toliau eina Irakas, Libanas ir Sirija, visos neramumų apimtos teritorijos bei separatistinės zonos, tokios kaip Dagestanas ar Kalnų Karabachas.

AFGANISTANAS

Manoma, kad šioje šalyje veikia bent 120 teroristų rengimo stovyklų, kurioms vadovauja skirtingos karinės grupuotės. Ypač daug jų *al Farouq* regione. Tvirtinama, kad daugiausiai Gvantanamo kalėjime kalėjusių kalinių buvo rengti būtent čia. O kitoje Afganistano vietovėje Deruntoje esančios teroristų mokyklos net turi specializaciją – čia mokoma gaminti bombas. Tačiau specialistai pabrėžia, kad teroristų mokymas pa-

prastai trunka vos mėnesį, o slaptumo sumetimais šių stovyklų vieta nuolat keičiama.

PAKISTANAS

Manoma, kad šiuo metu didžiąją dalį teroristų mokymų organizacija „Al Qaeda“ yra

patikėjusi dviem savo „padaliniais“ Pakistane – TTP (*Tehrik-e-Taliban Pakistan*) ir LET (*Lashkar-e-Taiba*). Mokyklos, kurioms vadovauja šios grupuotės, paprastai yra labai mažos – vieno ar dviejų pastatų, ir laikinos, jas netgi galima pavadinti mokyklomis ant ratų, nes bijodamos būti su-sektos iš palydovų jos nuolat keičia buvimo vietą. Manoma, kad tokių mokyklų Pakistane yra apie 40.

SOMALIS

Čia terorizmo mokyklomis liūdnai garsėja „Al Qaeda“ pėdomis sekanti Somalio teroristų grupuotė „Al Shabaab“. Liūdniausia, kad šiose terorizmo mokyklose mokomi iš šeimų pagrobti mažamečiai vaikai. Esama įrodymų, kad jie ten laikomi per prievartą, neretai net surakinti grandinėmis.

KHAMPA NUOTR.

UŽSIENIO SPRAUDOS NUOTR.

Bostone sprogdinimus surengę broliai Carnajevai pastaruoju metu dažnai ir ilgam iš namų JAV išvykdavo į Dagestaną, kur bendravo su terorizmu įtariamais asmenimis

POOL NEW / REUTERS NUOTR.

aktyviai išitraukusių ne tik į karinius mokymus, bet ir į islamistų judėjimą.

Būtent į Dagestaną ne kartą skrido ir T.Carnajevas. Kol kas dar tik aiškinamasi, ką jis ten veikė. Knygos apie čečėnus „Let Our Fame Be Great“ autorius Oliveris Bullough įsitikinęs – puoselėjo kario dvasią. Tik, deja, jo mokytojais Dagestane tapo ne kilnūs kovotojai, o teroristai. Taip nutinka ne visiems, ir sakyti, kad visi čečėnai, imantys ginklą į rankas, ketina žudyti civilius gyventojus, tikrai negalima. Tačiau Dagestanas – vienas tų pasaulio kampelių, kuriuose tyliai plėtojamas teroristinis judėjimas, vėliau sukeliantis šurpių nelaimių visame pasaulyje.

Net iš patys Dagestano gyventojai tvirtina jaučiantys grėsmę dėl čia vis didėjančios radikalai nusiteikusių salafitų įtakos, kuri, be kita ko, esą kurstoma Saudo Arabijos pinigais.

Kas tampa teroristais

T.Carnajevas gimė 1986 m. autonominėje Kalmukijos respublikoje. 1990-aisiais su šeima gyveno Čečėnijoje, vėliau persikėlė į Dagestaną, paskui – į Kirgiziją, kurioje 1993 m. gimė Bostono išpuoliuose dalyvavęs jaunėlis Džocharas.

Šios šeimos migracijos kelias puikiai atspindi XX amžiaus Čečėnijos istoriją, kaip buvo išugdyta visa karta jaunuolių, pasiryžusių mirti dėl nekaltų žmonių žudynių.

Dar 1944 m. Josifas Stalinas ištrėmė visus Šiaurės Kaukazo gyventojus į Centrinę Aziją pareikšdamas, esą jie kolaboravo su naciais. Nors vėliau, 1957 m., Nikita Chruščiovas grąžino čečėnus į gimtąsias vietas, jie ten niekada nebesijautė esantys savo namų šeimininkai.

Žlugus Sovietų Sąjungai, kai kurios buvusios sovietinės respublikos atgavo nepriklausomybę, bet tik ne Čečėnija. 1994-aisiais vienašališkai paskelbusi nepriklausomybę nuo Rusijos, ši šalis buvo užpulta rusų karių pajėgų. Tūkstančiai čečėnų išžudyti, dalis jų liko Čečėnijoje, o likusieji pabiro po visą pasaulį, tikėdamiesi pradėti naują gyvenimą svetur. Vieni rado naujus namus Vakaruose, kiti – buvusiose sąjunginėse respublikose. Tačiau nei vienur, nei kitur jie nepasijuto pageidaujami.

Ne tik vedami noro kovoti, bet ir viliojami neprastais atlyginimais čečėnai dažnai išitraukia į įvairius karinius užsienio šalių konfliktus ar net tampa savizudžiais sprogdintojais.

Pavyzdžiui, po rugsėjo 11-osios atakų Kazachstanas į Rusiją deportavo kone visus Čečėnijos pabėgėlius, aiškindamas, esą visi jie teroristai. Tie, kurie nebuvo deportuoti, spruko patys – dažniausiai į Vakarų šalis.

Manoma, kad baimindamiesi panašaus likimo tada iš Kirgizijos, kurioje glaudėsi, į Ameriką išvyko ir broliai Carnajevai. JAV juos priėmė pagal pabėgėlių iš konfliktinių zonų buvusiose sovietinėse respublikose programą. Jiems buvo suteiktas prieglobstis, gyvenamoji vieta, jie galėjo studijuoti JAV universitetuose bei dirbti kaip ir visi JAV piliečiai.

Nors Carnajevams pavyko susikurti palyginti idealias sąlygas svetur, jie niekada nepamiršo savo šaknų ir reguliariai vykdavo į Šiaurės Kaukazą „pasisemti čečėniškos dvasios“.

Gaila, bet šie mokymai baigėsi trijų žmonių, tarp jų ir vaiko, žūtimi bei kelių šimtų suluošinimu Bostone. Daugybė balandžio 15-ąją nuo brolių Carnajevų sprogmėnų nuken-

tėjusių žmonių neteko kojų, kai kurie apako. Ciniškiausia, kad jaunėlis brolis Džocharas prisipažino, kaip matydamas jūrą kraujo iš karto po sprogdimo savo broliui prasitarė, kad planas pavyko nuostabiai ir jį reikėtų pakartoti Taimso aikštėje.

„Tokių žiaurių žodžius gali ištarti tik arba visiškai idiotai, arba keršto apakinti ekstremistai, žmonės, jaučiantys nuoskaudą ne tik dėl savo šeimos, bet ir dėl visos tautos likimo ir degantys noru keršyti. Kitų gyvybės jiems tampa tik įrankiu“, – aiškina Rusijos analitikė Ana Nemcova, pabrėždama, kad galbūt brolius Carnajevus žudikais pavertė žinojimas, jog aukos Bostone taps kirčiu Rusijai ir ypač jos statytinui Čečėnijos prezidentui Ramzanui Kadyrovui, kuris šioje valstybėje dabar turi visišką veiksmų laisvę ir toliau kankina, žudo, įkalina čečėnus – Carnajevų tautiečius.

Valdomi keršto

Idėją, kad keršyti galima žudant civilius gyventojus, Tamerlanui esą pamėtėjo Miša – trisdešimtmetis iš Armėnijos kilęs amerikietis, su kuriuo Tamerlanas itin artimai susidraugavo dar prieš penkerius metus.

„Viskas prasidėjo 2009-aisiais. Šis iš krikščionybės į islamą atsivertęs ekstremistas visiškai sujaukė Tamerlanui galvą. Jis jam išplovė smegenis – privertė Tamerlaną mesti muzikos pamokas, nebelankyti bokso treniruočių, domėtis islamistų propaganda, įtikėti idėja, kad žydai siekia užvaldyti visą pasaulį“, – pasakoja Tamerlano dėdė Ruslanas Camis.

Tiesa, vėliau Miša išvyko ir šis ryšys nutrūko, bet Tamerlanas ėmė ieškoti kitų panašiai mąstančių žmonių ir pradėjo dažnai lankytis Dagestane. Čia užsiėmė artimas Tamerlano ryšys su Kanadoje gyvenusiu ir pernai Rusijoje nužudytu boksiniu Williamu Plotnikovu, siejamu su džihadistais.

Manoma, kad šis vos pilnametystės sulaukęs jaunuolis galėjo būti naujasis Tamerlano idėjinis vadas, tikinęs, jog išpuolis bus smūgis ne konkretiems Bostono gyventojams, o Rusijai, žydams ir visiems islamo priešams.

Po to, kai šis ekstremistinėmis pažiūromis įtartas sportininkas pats buvo nukautas, Tamerlanas esą prisiekė už jį atkeršyti, pasirinkdamas sveiku protu nesuvokiamas priemonės. Jį esą drąsino ir išpuoliui rengė kitas įtariamasis teroristas – Mahmudas Mansuras Nidalis, jau kurį laiką stebėtas Rusijos saugumo pajėgų ir JAV FTB.

„Tamerlanas, iš pradžių ekstremizmu užsikrėtęs nuo savo draugo, vėliau pats ėmė ieškoti bendraminčių. Manoma, kad surengti sprogdinimus jis planavo mažiausiai keletrius metus, per kuriuos jį dar labiau įtraukė teroristinis judėjimas Dagestane, kurio svarbiausias tikslas – kerštas Rusijai“, – apibendrina Rusijos leidinys „Novaja Gazeta“. ■

GYVENIMO KOKYBĖ

Europinis gerovės valstybės modelis patyrė bankrotą?

Orientyrų būtinoms reformoms gali pasiūlyti Šiaurės šalys.

Donatas Puslys

Gerovės valstybė Vakaruose susiduria su rimtais iššūkiais. Štai įtakingas leidinys „The Wall Street Journal“ netgi skelbia, kad europietiškas gerovės valstybės modelis patyrė bankrotą. Viena vertus, kalbama apie tai, kad užklupus finansų krizei šalys privalo smarkiai apkarpyti savo išlaidas ir sumažinti pernelyg dosnias ir realių valstybės galimybių jau nebeatitinkančias išmokas. Kita vertus, kalbama ir apie paties gerovės valstybės modelio išsigimimą.

Dar 1991 m. paskelbtoje enciklikoje „Centesimus Annus“ tuometis popiežius Jonas Paulius II perspėjo, kad tiesioginis valstybės kišimasis, atpalaiduojantis visuomenę nuo atsakomybės, paverčia piliečius vangiais, o išpūstos viešosios struktūros, kurioms išlaikyti reikia milžiniškų lėšų, vadovaujasi išimtinai biurokratine logika ir dažnai pamiršta savo pirminę paskirtį – rūpintis žmonėmis.

Be to, gerovės valstybės pirminė idėja skelbė apie būtinybę rūpintis labiausiai pažeidžiamais visuomenės sluoksniais, taip siekiant ne tik užtikrinti jiems orų gyvenimą, bet ir išvengti potencialių įtampos židinių visuomenėje. Tačiau ilgainiui

gerovės valstybės teikiamais pranašumais mieliai ir plačiai ėmė naudotis net ir tie, kuriems ta pagalba visiškai nėra būtina. Trumpai tariant, valstybės išlaikytinių nuolat daugėjo, o gerovės modeliu imta piktnaudžiauti.

Didžiosios Britanijos gerovės valstybės modelio kūrėjas lordas Williamas Beveridge'as tikėjo idealu, kad jo sukurta sistema padės kovoti su penkiomis pamatinėmis visuomenę kamuojančiomis blogybėmis – stygiumi, neišprusimu, skurdu, ligomis ir tinginyte. Akivaizdu, kad šiame fronte pasiekta daug laimėjimų, kalbant tiek apie prekes ir paslaugas, kuriomis gali mėgautis vis daugiau piliečių, tiek apie visuotinį švietimą ar skurdo sumažinimą.

Tačiau moneta turi ir antrą pusę, o ji byloja, kad tūkstančiai žmonių, pasinaudodami gerovės valstybe, tiesiog nusprendė gyventi iš kitų piliečių kišenės. Visa tai reiškia ne tik dirbančiųjų išnaudojimą, bet ir apie moralinį nuosmukį, kai taip besielgiantis žmogus, maža to, kad nejučia jokių sąžinės priekaištų, tačiau netgi manosi turįs prigimtine teisę gyventi iš svetimo gero. Puikus to pavyzdys – per BBC antrąjį kanalą rodytas Johno Humphryso dokumentinis filmas „Gerovės valstybės ateitis“. Autoriui apsilankius vienoje jaunimo programoje Londone ir pasiteiravus jaunuolių, ar jų tėvai dirba, rankos nepakėlė nė vienas.

Taigi faktas akivaizdus: W.Beveridge'o svajonė apie tai, kad gerovės valstybė padės išnaikinti tinginystę ir veltėdžiavimą, nepasitvirtino. Kai kuriais atvejais gautas netgi priešingas rezultatas. Tai ypač pasakytina apie tuos gerovės valstybės modelius, pagal kuriuos didžiausias dėmesys buvo skiriamas ne kuo greitesniam žmogaus grąžinimui į darbo rinką, jo perkvalifikavimui, o paprasčiausiam išmokų dalijimui.

Etikos nuosmukis

Gerovės valstybė turėjo neigiamą povei-

Užklupus finansų krizei šalys privalo smarkiai apkarpyti savo išlaidas ir sumažinti pernelyg dosnias ir realių valstybės galimybių jau nebeatitinkančias išmokas

kį darbo etikai. Anksčiau buvo tvirtai tikima, kad norint kažką gauti privalu kažką duoti, o dabar neretai manoma, kad individas nusielpnė gauti net ir tuo atveju, jei nė nebando prisidėti prie bendros gerovės. „The Telegraph“ apžvalgininkas Philipas Johnstonas teigia, kad anksčiau individus, stokojančius vidinės motyvacijos dirbti ir stengtis, motyvavo baimė patirti gėdą prieš savo artimuosius ar kaimynus. Tačiau, pasak jo, gerovės valstybė šią išorinę motyvacijos sistemą sugriovė praktiškai įtvirtindama nuostatą, kad gyventi iš išmokų yra visai natūralus ir nesmerktinas dalykas. Negana to, tai netgi gudru.

Gerovės valstybė ilgą laiką buvo pristatoma kaip priemonė nuo revoliucinių idėjų atitraukti darbininkų klasę ir priversti ją susitaisyti su kapitalizmu. Buvo teigiama, kad gerovės valstybė padės kovoti su skurdu. Tačiau statistika rodo, kad viltys ne visai pasiteisino. Taip, nuo 1950 iki 1968 m. skurdo lygis JAV sumažėjo beveik 17 procentinių punktų – nuo beveik 30 iki 13 proc. Tačiau vėliau pažanga sustojo, be to, sparčiai ėmė gausėti vadinamųjų latentinių vargšų, kurie gyventų skurde, jei ne valstybės parama. Visa tai rodo, kad gerovės valstybė, viena vertus, kovoja su skur-

DREAMTIME/NUOTR

UŽSIENIO SPAUDOS NUOT.

Gerovės valstybė, viena vertus, kovoja su skurdu, kita vertus, skatina žmonių priklausomybę nuo biurokratinių valdžios institucijų, dalijančių išmokas

du, kita vertus, skatina žmonių priklausomybę nuo biurokratinių valdžios institucijų, dalijančių išmokas.

Iš tiesų gerovės valstybė daro didžiulę klaidą dalydama išmokas, bet ne paskolas. Pastarąją žmogus turi grąžinti arba bent jau už ją atidirbti, o už išmoką nieko nesitikima. Galbūt tai tik skambūs žodžiai, tačiau iš tikrųjų taip nuvertinamas ir pats išmokos gavėjas: nesitikima, kad jis kada nors sugebės grąžinti tai, ką jam suteikė valstybė, perskirtydama per mokesčius surinktus pinigus. Žmogus pripratintas pasyviai priimti tai, ką gauna, ir nejausti jokios atsakomybės ar pareigos už tai atsilyginti. Taigi gerovės valstybė tam tikrais atvejais gali būti netgi pavojinga ir destruktivi.

Žurnalo „Forbes“ bendradarbis tėvas Roberto Sirico teigia, esą gerovės valstybė didžiausią pavojų kelia savo tuščiais pažadais, kad politinėmis priemonėmis įmanoma sukurti saugų ir stygiaus nepatiriantį pasaulį. Dabartinė gerovės valstybės krizė, pasak kunigo, įrodo, kad tokiais pažadais įtikinti žmonės sunkiai geba prisitaikyti prie naujų aplinkybių ir įveikti krizę. Kaip pavyzdys gali būti pateiktas išaugęs savižudybių skaičius

Graikijoje.

Svarbus ir dar vienas aspektas: europinis gerovės valstybės modelis atvedė prie ekonomikos stagnacijos ir padidėjusio nedarbo. Ilgą laiką iki euro įvedimo nacionalinės vyriausybės gerovės valstybės krizę maskavo deficitiniais biudžetais ir nacionalinių valiutų devalvacija. Skolinti pinigai padėdavo apmokėti gerovės valstybės išlaidas, kurių didžiąją dalį sudarydavo išmokos bedarbiams. Šiuos be darbo paliko itin nelanksti darbo rinka.

Šiaurės šalių pamokos

Šiandien jau akivaizdu, kad gerovės valstybė nebegali likti tokia, kokia buvo iki šiol. Permainos tiesiog būtinos, tiek norint spręsti šalių vidaus problemas, tiek siekiant konkurencingumo tarptautinėje ekonominėje er-

Ilgainiui gerovės valstybės teikiama
pranašumais mielai ir plačiai ėmė naudotis net
ir tie, kuriems ta pagalba visiškai nėra būtina.

dvi. Daugelio ekspertų žvilgsniai krypsta į Šiaurės šalis, kurios kadaise taip pat buvo susidūrusios su rimtomis gerovės valstybės problemomis ir turėjo vykdyti svarbias pertvarcas. Iš jų pasimokyti galėtų ir Vakarų šalis, kurias ekonominė krizė verčia peržiūrėti savo biudžetus.

Taip, Šiaurės šalys vis dar pasižymi bene dosniausiomis gerovės programomis, tačiau užklupusios krizės privertė jas modifikuoti.

Daniją krizė užklupo devintajame dešimtmetyje, Suomija su ekonomikos problemomis susidūrė kito dešimtmečio pradžioje, kai žlugus Sovietų Sąjungai šalis neteko pagrindinės savo eksporto rinkos. Panašiu metu su sunkumais susidūrė ir Švedija bei Norvegija. Sunkumai visas šalis privertė keisti nusistovėjusius įpročius.

Kaip skelbia „The Economist“, visų pirma buvo skubama subalsuoti biudžetus. Štai Švedijos valstybės skola dar 1996 m. siekė 84 proc. BVP, o 2011 m. šią skolą pavyko sumažinti iki 49 proc. Pats gerovės valstybės modelis buvo pertvarkytas atsižvelgiant į visuomenės senėjimą. Buvo nuspręsta socialines išmokas labiau susieti su kiekvieno asmeniniu įnašu į biudžetą. Panašiai pertvarkyta ir pensijų sistema.

O Danijoje dar 2006 m. priimtas sprendimas paveltinti pensinį amžių nuo 65 iki 67 metų. 2010 m. nuspręsta, kad bedarbio pašalpa gali būti mokama ne ilgiau kaip dvejus metus. Anksčiau maksimali riba buvo ketveri metai. 2011 m. peržiūrėta ir galimybė išeiti į pensiją anksčiau laiko.

Be to, pabrėžtina Šiaurės valstybių tendencija ne tik siekti subalansuoto biudžeto, bet ir noras eksperimentuoti. Švedija nusprendė leisti privačioms bendrovėms konkuruoti su valstybinėmis dėl valstybinių kontraktų. Visa tai lėmė, kad dauguma naujų medicinos klinikų ir vaikų darželių yra statomi privačių bendrovių, naudojančių ne valstybės, o privačius pinigus. Valstybė taip pat leidžia piliečiams patiems rinktis norimą paslaugų teikėją ir jam skirti valstybės pinigus. Tai ypač pasakytina apie švietimo sistemą.

Galima apibendrinti, kad aštuntajame ir devintajame dešimtmetyje Šiaurės šalys iš esmės rėmėsi politika „apmokestink ir išleisk“, o vėliau, išitkinus tokios politikos neveiksniumą, buvo imtasi reikiamų reformų. Tokios politikos neefektyvumą įrodė vien jau faktas, kad Švedija 1970 m. dar buvo ketvirta turtingiausia pasaulio valstybė, o 1993 m. nusmuko į 14 vietą. Tiesa, šiauriečiai nesimetė į kitą kraštutinumą, o nusprendė įrodyti, kad laisvoji rinka gali sugyventi su dideliu valstybiniu sektoriumi. Vis dėlto buvo atliktos svarbios reformos, sumažinusios valstybės dalį BVP. Ši dalis Švedijoje dabar mažesnė nei, tarkime, Prancūzijoje. Be to, buvo nuspręsta mažinti mokesčius, skatinti inovacijas.

Kai kalbama apie Šiaurės šalis, norisi pabrėžti didžiausią jų pranašumą – pragmatišką požiūrį. Taip, šiauriečiai taip pat turi spręstą problemą: valstybinis sektorius yra vis dar per didelis, o privatus – per menkas, be to, vis dar reikia mažinti valstybės išlaidas, skatinti darbo rinkos lankstumą. Tačiau pragmatizmas iškelia gyvybinius šalies interesus aukščiau ideologijos, aukščiau partinių nesutarimų. Taigi Šiaurės šalys yra puikus pavyzdys išeities iš krizės ieškančioms ES valstybėms. Beje, iš šiauriečių mokosi ir Azijos šalys. ■

2012 m. „The Economist“ šalių, kuriose geriausia gyventi, reitingas

1. Švedija
2. Danija
3. Suomija
4. Norvegija
5. Šveicarija
6. Naujoji Zelandija
7. Singapūras
8. JAV
9. Nyderlandai
10. Kanada

MOKSLAS

Kada namie turėsime asmeninę medicinos laboratoriją?

Mokslininkai jau sukūrė technologijas, kurios suteiks galimybę kiekvienam žmogui pačiam namie pasidaryti sudėtingus kraujo, šlapimo ar seilių tyrimus, o gydytojams – per atstumą stebėti pacientų ligų eigą, užbėgti už akių širdies smūgiui ir net diagnozuoti vėžį ar ŽIV.

Rima Janužytė

Pirmą kartą istorijoje prieinama bus viso pasaulio medicininė informacija, turėianti lemiamą reikšmę stabdant naujų ligų ir pandemijų plitimą, – neabejoja technologijos, pavadintos „laboratorija lustinėje kortelėje“ (angl. lab-on-a-chip) autorius, Williamo Rice'o universiteto bioinžinerijos ir chemijos profesorius Johnas T.McDevittas.

Jo išradimas – tai mažytis, vos kelių centimetrų ilgio prietaisas, veikiantis kaip sudėtingiausia laboratorija. Ant šios mini laboratorijos pakaks užlašinti lašelį seilių, kraujo ar šlapimo, ir šis su internetu sujungtas prietaisas, įvertinęs žmogaus sveikatos būklę, nusiųs informaciją į duomenų bazę.

Šio išradimo rezultatai stulbinantys: žmogui, turinčiam namie tokį prietaisą, nebereikia vykti į polikliniką dėl kraujo ar šlapimo tyrimo, o jį prižiūrintis gydytojas nuolat žino, kaip kinta paciento būklė.

Šis nepaprastas išradimas, manoma, iš esmės pakeis sveikatos apsaugą visame pasaulyje. Turtingose šalyse, tokiose kaip JAV ar Vokietija, jis leis sutaupyti milijardus dolerių per metus. O besivystančiose valstybėse tokia lustinė laboratorija išgelbės milijonus gyvybių. Kilus pandemijoms bus galima žaibiškai nustatyti susirgimo plitimo geografią bei sukėlėjo mutavimą ir gerokai anksčiau užkirsti kelią ligai.

Nuo infarkto iki ŽIV

Šiuo metu tokių lustinių laboratorijų jau sukurta keletas variantų, o jų kūrėjai savo išradimus nuolat tobulina. Dabar jau išbandytos lustinės laboratorijos, galinčios nustatyti žmogaus rūgščių ir šarmų pusiausvyrą, įvertinti, ar organizme nėra metalų sankauptą, išmatuoti cukraus lygį kraujyje. Lustinės laboratorijos tiria ir organizme esančius toksinus, proteinus, antikūnus, oligonukleotidus.

Visai neseniai J.T.McDevitto vadovaujami mokslininkai jau pradėjo kurti ir ląstelių lygmeniu tyrimus atliekančias mini laboratorijas, kurios sugeba atlikti imuninės sistemos tyrimus ir nustatyti ŽIV. Beje, būtent pastarojo tipo lustams kurti Ostine įkurta atskira

laboratorija, kurios gaminiai jau išbandomi JAV ir kai kuriuose Afrikos regionuose.

„Šioje laboratorijoje sukurta mikrolustinė technologija leidžia paprastai, greitai ir efektyviai suskaičiuoti kraujyje esančius baltuosius kūnelius ir įvertinti, ar žmogus užsikrėtęs ŽIV arba jau serga AIDS. Šių prietaisų efektyvumas jau išbandytas Bostono ligoninėse ir Botsvanoje esančioje ŽIV tyrimų laboratorijoje“, – skelbiama žurnale „The Science“. Pabrėžiama, kad ši technologija ilgainiui ne tik taps galingu visame pasaulyje naudojamu diagnostikos įrankiu, bet ir leis atlikti tokių medicininių tyrimų, kurių iki šiol apskritai nebuvo.

Pavyzdžiui, nanotechnologijomis pagrįstas lustas bus programuojamas ir galės vertinti skirtingus baltymus, esančius žmogaus seilėse. Mokslininkai tikisi, kad šie tyrimai leis iš anksto numatyti paciento polinkį į širdies ligas ir infarktą arba diagnozuoti infarktą vos jam įvykus. Tam skirtas prietaisas, pavadintas „Cardius“, yra maždaug mokėjimo kortelės

Prof. J.T.McDevittas yra užpatentavęs per 150 išradimų, pakeisiančių ateities sveikatos priežiūrą visame pasaulyje.

ASMENINIO ARCHIVO NUOTRA

dydžio, bus veiksmingesnis negu dabar veikiančios didžiulės ir sudėtingos laboratorijos pažangiausiuose medicinos centruose, o tyrimui atlikti reikės tik kelių lašų seilių ir vos penkiolikos minučių, kad jos būtų ištirtos.

Unikali ir kita namų sąlygomis naudoti pritaikyta mini laboratorija, skirta vėžio prevencijai ir ligos eigos stebėsenai. Vien šiais metais pasitelkus tokį prietaisą gali būti išgelbėta tūkstančiai gyvybių, mat technologija leis iš anksto numatyti burnos ar gerklės vėžio grėsmę ir užkirsti jai kelią. Mokslininkai skaičiuoja, kad per metus šios rūšies vėžys diagnozuojamas maždaug 34 tūkst. amerikiečių, iš kurių per metus miršta 8 tūkst., o išgyventi ilgiau nei penkerius metus

VEIDOTY ARCHIVO NUOTRA

Sudėtingus ir brangius medicininius tyrimus naudodamas nanotechnologiją

nuo diagnozės turi galimybę tik pusė sergančiųjų.

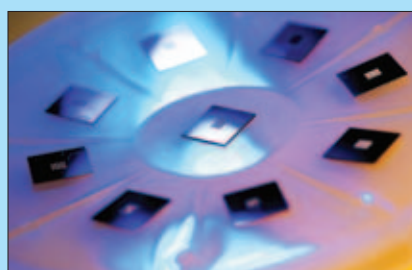
Naujoji technologija, kuri padės ne diagnozuoti jau prasidėjusią ligą, o pastebėti patologiją, mirčių skaičių turėtų sumažinti bent perpus, mat laiku pašalinus į patologiją linkusias ląsteles (tam gali pakakti paprasčiausio ląstelių „nušlifavimo“ be chirurginės intervencijos) vėžys nebesusiformuoja.

„Svarbiausia, kad šis išradimas atveria naujas galimybes diagnozuoti vėžį vien iš seilių. Tobulinant technologiją, iš tų pačių seilių bus galima nustatyti ir insulto pavojų, taip pat ir įvairių rūšių vėžį“, – teigia mokslininkai „The Science“ skelbiamame straipsnyje.

Namų medicinos rinka auga žaibiškai

Miniatiūrinių namie naudojamų laboratorijų kūrėjai neabejoja, kad šie prietaisai jau netrukus bus gaminami masiškai, o jų kaina bus prieinama ne tik išsivysčiusių šalių gyventojams. Kad šių išradimų ateitis – kiekvieno iš mūsų namai, neabejoja ir Pasaulio sveikatos organizacijos atstovai. Jų skaičiavimu, jau dabar mini laboratorijų kūrėjai yra vieni iš patentų lyderių Amerikoje, o tarp patentuotų ateities lustinių laboratorijų koncepcijų yra ir, tarkime, išradimai, leisiantys vertinti žmogaus medžiagų apykaitos sistemą, žarnyno bakterijas ir kt.

Šių išradimų šviesią ateitį garantuoja ir gausus rėmėjų būrys. Pavyzdžiui, tarp J.T.McDevitto laboratorijų rėmėjų – Nacionalinis JAV sveikatos institutas, Billo ir Melindos Gatesų fondas ir daugybė kitų.

ateityje kiekvienas žmogus galės atlikti namuose, **▲**
jomis pagrįstus, su internetu sujungtus prietaisus **┆**

Kad namų medicina sparčiai skinasi kelią į mūsų namus, liudija ir „PricewaterhouseCoopers LLP“ tyrimai. Skelbiama, kad jau šiandien asmeniniams poreikiams pritaikytos medicinos rinka JAV vertinama apie 232 mlrd. dolerių ir artimiausiu metu turėtų augti maždaug po 11–15 proc. per metus.

Skačiuojama, kad šios asmeniniams poreikiams pritaikytos namų medicinos rinkos vertė jau 2015 m. sieks 452 mlrd. dolerių ir apims visą pasaulį, ypač jei bus išstbulinti ir masiniam naudojimui pritaikyti būtent lūstiniai prietaisai, namų sąlygomis leisiantys diagnozuoti ir stebėti įvairias ligas.

Pasak analitikų, be šių mikrolaboratorių, šiuo metu tobulinamos ir kitos namų medicinos technologijos: telemedicinos, sveikatos informacinių technologijų ir ligų valdymo paslaugų. Jų vertė šiandien siekia maždaug 4 mlrd. dolerių, tačiau gali išaugti daugiau nei dešimteriopai ir jau 2015 m. siekti 100 mlrd. dolerių.

Tai reiškia visiškai naujas galimybes net bendrovėms, kurios su medicina niekada neturėjo nieko bendro. Pavyzdžiui, nauji išradimai medicinos srityje gali tapti labai pelninga niša ryšio operatoriams, įvairių jutiklių ir daviklių gamintojams, pagaliau – logistikos įmonėms.

Iš esmės keisis supratimas apie įkainius

Žinoma, namų medicinos rinkos su-

klestėjimas neišvengiamai reiškia ir nemažus iššūkius tradicinės medicinos rinkos dalyviams. „Asmeninės medicinos, kuri skirta individualizuotam gydymui ir priežiūrai, ateitis – nepaprastai spartus augimas. Tačiau naujovės, kurios suteiks viltį milijonams ligonių, kelia nemažą grėsmę dabar iš medicinos gyvenantiems rinkos dalyviams“, – konstatuoja „PricewaterhouseCoopers LLP“

Naujieji įrenginiai leis sutaupyti milijardus dolerių ir eurų **▲
per metus **┆****

analitikai.

Iš tiesų asmeninės medicinos rinkos plėtra gali iš esmės pakeisti tradicinių sveikatos priežiūros organizacijų vaidmenį. Visų pirma masinius vaistus iš gamybos laipsniškai išstums personalizuoti medikamentai, o plataus profilio gydymą anksčiau ar vėliau pakeis individualus.

Be abejo, tai nebūtinai reiškia vien nuos-

tolius vaistų gamintojams ar medicinos specialistams, bet iššūkiui jų tikrai laukia. „Pirminės sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai, siekdami išlikti naujomis medicinos rinkos sąlygomis, ko gero, pasiūlys naujų paslaugų. Gydytojai, kurie norės ir toliau išlikti konkurencingi, turės mokytis genomikos ir proteomikos, nepaisant to, ką jie studijavo medicinos universitetuose. Teks visiškai perorientuoti ir universitetus – juk jie turės rengti visiškai naujos kartos gydytojus ir slaugytojus, kurių darbas bus tikrai nepalygin-ti sudėtingesnis. Vadinasi, universitetai turės atnaujinti savo programas“, – netolimą ateitį prognozuoja analitikai.

Turės keistis ir požiūris į asmeninių vaistų bei medicinos paslaugų kompensavimą. Tai palies farmacijos ir diagnostikos bendroves, medicinines įrangos gamintojus. Galiausiai keisis ir draudimo įmokos. Šiandien jos apskaičiuojamos remiantis praeities statistika, leidžiančia prognozuoti išlaidas masėms. Asmeninės medicinos atžvilgiu stabilumo ir prognozuojamumo bus gerokai mažiau.

„Tai nereiškia, kad sveikatos priežiūra brangs. Priešingai, nebus švaistomi pinigai nereikalingoms paslaugoms. Juk namų laboratorijos sumažins eiles, medicinos specialistų poreikį, be to, gydymas, žinant tikslią diagnozę ir individualias indikacijas, bus trumpesnis, efektyvesnis ir pigesnis net tuo atveju, jei bus naudojamos pačios naujausios technologijos“, – neabejoja asmeninės medicinos tyrinėtojas Geraldas McDougallas.

Jo vertinimu, pagrindinė sveikatos reformos strategija turi būti didesnis pačių skirtingiausių sveikatos rinkos žaidėjų bendradarbiavimas, mat tik suderinus veiksmus, paslaugas, įkainius bus galima prisitaikyti prie naujų rinkos sąlygų, kurios bus orientuotos nebe į gydymo procesą, bet į galutinį rezultatą – išgyjimą arba ligos prevenciją.

„Teks pakeisti požiūrį ir suvokti, kad ilgas gydymas medikamentais reiškia nesėkmę, o sugebėjimas jo visai išvengti – tai profesionalumas ir pažanga, už kurią pacientas irgi turės mokėti“, – aiškina analitikas, leisdamas suprasti, kad netolimoje ateityje sveikata bus brangi ne tik perkeltine prasme.

„Medicinos mokslo ir technologijų pažanga bus susiliejusi su didėjančiu dėmesiu sveikatai, sveikatinimui ir prevencijai, kuri farmacijos bendrovių klestėjimo laikotarpiu buvo ne tokia svarbi kaip gydymas. Be to, sveikatos veiksnys taps svarbus ne tik JAV ar Europoje, nes dabar kuriamos technologijos laiku užkirs kelią daugybei ligų Afrikoje, Azijoje ir kitur“, – prognozuoja „PricewaterhouseCoopers“ sveikatos tyrimų vadovas Davidas Levy. ■

TENDENCIJA

Socialinė atsakomybė = viešieji ryšiai. Bet taip neturėtų būti

Daugybė Lietuvos įmonių save vadina socialiai atsakingomis, nors iš tiesų tokių įmonių mūsų šalyje tik kelios dešimtys.

Vaiva Sapetkaitė

Pastaraisiais metais įmonių socialinei atsakomybei (ISA) pasaulyje skiriama vis daugiau dėmesio, ji vis dažniau patenka tiek į ES, tiek į Jungtinių Tautų darbotvarkę. Lietuvoje ISA taip pat populiarėja, tačiau verslas tai labiau suvokia kaip neblogą viešųjų ryšių priemonę, o ne tikrą įsipareigojimą.

Iš tiesų vieno bendro ISA apibrėžimo nėra, tad įvairiose šalyse sudėliojami skirtingi akcentai. Galima išskirti nebent dažniausius: saugią, ekologiškai švarią aplinką, stiprią socialinę sanglaudą, skaidrią, etišką verslo praktiką bei išlaikomą įmonių konkurencingumą, nekenkiantį su verslu susijusioms grupėms. Europos Komisija taip pat nepateikia tikslaus apibrėžimo: „Kai užsiimdamas kasdienine verslo veikla bendrovės socialinėje ir aplinkos srityse savanoriškai siekia didesnių tikslų, nei nustatyti pagal teisės aktus, bei gali apimti įvairias sritis.“

Kiek aiškiau įmonių socialinę atsakomybę apibrėžia Archie B.Carrollo keturių dalių piramidės modelis, išskiriantis verslo ekono-

tinti, kada įmonė pasiekia „tikrai atsakingo verslo“ lygmenį, sudėtinga.

Būtent tai ir leidžia daugeliui Lietuvos įmonių save laikyti socialiai atsakingomis. „Kadangi įmonių socialinės atsakomybės sąvoka daugiaspektė, jos platumas sukelia sunkumų stengiantis suvokti, kas tai iš tikrųjų yra“, – komentuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, atsakingos už ISA veiklą Lietuvoje, specialistė Jelena Polijančuk.

Žvelgiant formaliai, Lietuvoje veikiantis nacionalinis atsakingo verslo įmonių tinklas (NAVIT) vienija per 130 narių. Vis dėlto ir šio skaičiaus pagrįstumas kelia abejonių. Kad įmonė taptų NAVIT, o kartu ir JT Pasaulinio susitarimo tinklo nare, ji turi pateikti paraišką, ją apvarsto NAVIT ir nusiunčia į JT Pasaulinio susitarimo būstinę Niujorke. Tada, jei pasirodo, kad įmonė atitinka dešimtį miglotų Pasaulinio susitarimo atsakingo verslo principų, ji tampa nare. O tuomet telieka kas tam tikrą laikotarpį teikti socialinės atsakomybės ataskaitas. Bėda ta, kad niekas netikrina, kiek jos skiriasi nuo realybės.

Pasirodo, Lietuvoje nėra nė vienos įmonės, išbrauktos iš NAVIT sąrašo, nors buvo nuskambėję ir gana skandalingų istorijų. Pavyzdžiui, NAVIT vadovavęs skandinavų

bankas „Swedbank“ nuolat skelbiasi esantis socialiai atsakinga įmonė, tačiau per krizę jo elgesys su socialine atsakomybe prasilenkė šviesmečiais. „Jų santykiai su klientais tiesiog amoralūs. Turime daug pavyzdžių, kai iki ekonominio sunkmečio šis bankas, turėdamas labai gerų klientų, lengva ranka dalijo jiems paskolas, tačiau atėjus sunkmečiui ėmė žiūrėti tik savo interesų ir stengėsi maksimaliai išnaudoti savo buvusius partnerius, klientus. Dėl to daug įmonių bankrutavo“, – teigia Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos generalinis direktorius Danas Arlauskas.

Svarbu ir tai, kad šio banko pavadinimas figūravo istorijoje dėl kartelinių didžiųjų šalies bankų susitarimų, kai nepagrįstai ribotos konkurentų galimybės veikti grynųjų pinigų tvarkymo bei inkasavimo paslaugų rinkose. Tada „Swedbankui“ po Konkurencijos tarybos tyrimo buvo paskirta daugiau 14 mln. Lt. bauda, o kitam taip pat NAVIT sąrašė esančiam šios istorijos dalyviui SEB bankui – beveik 25 mln. Lt.

„Man nepatinka, kad Lietuvoje ištraukiamas koks nors vienas aspektėlis ir iš jo jau sprendžiama apie įmonės socialinę atsakomybę“, – pabrėžia D.Arlauskas.

Socialinė atsakomybė gerai „parsiduoda“

Klaipėdos universiteto Vadybos katedroje tirta, kaip socialiai atsakingomis pasiskelbusios Baltijos šalių įmonės suvokia socialinę atsakomybę. „Išryškėjo skirtingos tendencijos: Latvijos ir Estijos įmonės žiūrėjo globaliau, giliau, o štai lietuvių požiūris buvo paviršutiniškesnis. Galima sutikti, kad labiau nei kitos valstybės socialinę atsakomybę traktavome kaip galinčią pritraukti daugiau vartotojų ir padidinti pelną“, – pažymi dr. Ligita Šimanskienė.

Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos generalinis direktorius Danas Arlauskas: „Įmonės giriasi besielgiančios socialiai atsakingai, nors tėra raginamos pragmatiško stimulo sutaupyti.“

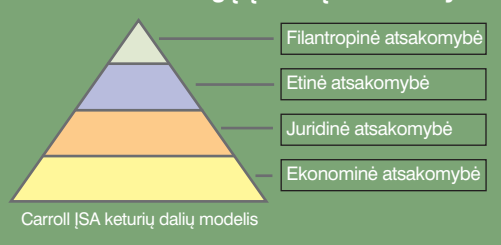
minius, teisinius, etinius bei labdaros, filantropijos įsipareigojimus. Ekonominiai orientuoti į tai, kad akcininkai gautų pakankamą investicinę grąžą, darbuotojams būtų užtikrintos tinkamos darbo sąlygos bei atlyginimas, o klientai gautų geros kokybės produktus ar paslaugas už pagrįstą kainą. Toliau einantys teisiniai įsipareigojimai nurodo laikytis įstatymų ir „žaidimo taisyklių“, etiniai kalba apie teisingą elgesį, nekenkiantį aplinkai ir visuomenei, o piramidės mažiausią dalį užima socialiai atsakingo verslo pareiga prisidėti prie bendruomenės, kurioje veikia, reikalų ir gerovės didinimo.

Beje, čia vertėtų atkreipti dėmesį, kad net ir socialiai atsakingo verslo prioritetas yra siekti kuo didesnio pelno.

Kiek realybė skiriasi nuo ataskaitų

Pasak darnios plėtos vystymo ekspertas Liudo Jurkonio, socialinės atsakomybės principų taikymo ribų nėra, tad ir įver-

Socialiai atsakingų įmonių atsakomybės

Jos žodžiais, Lietuvoje kai kurie įvaizdžio ir rinkodaros specialistai net siūlo savo klientams pavaidinti ir paskelbti keletą socialinės atsakomybės akcijų, kad jas nušviestų žiniasklaida.

D.Arlauskas priduria, kad neretai įmonės giriasi besielgiančios socialiai atsakingai, nors iš esmės ką nors padaro tiesiog raginamos pragmatiško stimulo sutaupyti arba pagerinti savo našumą.

„Išteklių taupymas neturėtų būti siejamas su socialiai atsakingos įmonės statusu. Sakyme, anksčiau ėjo popierinis leidinio „Times“ variantas, tačiau vėliau nuspręsta persikelti į internetą. Vadinasi, pagal tą logiką, kuri dabar vyrauja Lietuvoje, būtų giriama, kad tai jau yra socialiai atsakinga įmonė, besirūpinanti gamtosauga, o iš tikrųjų tiesiog remtasi ekonomine logika ir siekta mažinti sąnaudas, – detalizuoja D.Arlauskas. – Panašus ir ekonominis interesas išlaikyti gerus darbuotojus, todėl jiems sudaromos geros darbo sąlygos.“

Ką darome blogai ir į ką lygiuotis

L.Šimanskienės manymu, viena didžiausių problemų ta, kad daugelis iniciatyvų būna vienadienės, gana chaotiškos. „Taigi padėtų įmonės vertybių išgryninimas ir suvokimas, ką ir dėl ko jos nori daryti“, – sako ji.

Paviršutinišką įmonių požiūrį kritikuoja ir L.Polijančuk. „Jei įmonė pakeičia mokyklai langus – sveikintina, bet ji dar nėra socialiai atsakingai besielgianti įmonė“, – nukerta ji.

Pasak L.Jurkonio, turime žvelgti į Skandinavijos valstybes, kurios toli pažengusios ir turi ilgametės socialinės atsakomybės principų taikymo tradicijas. Tai lemia visuomenės branda ir aktyvumas. „Būtent dėl to kiekviena įmonė priversta užtikrinti, kad finansiniai rodikliai ir įmonės deklaruojamos vertybės ne tik išvardijamos jų ataskaitose, bet ir realiai įgyvendinamos“, – atkreipia dėmesį ekspertas.

J.Polijančuk manymu, lygiuotis į skandinavus dar gerokai per anksti. Užtektų pažvelgti į Vokietiją ar kaimynę Lenkiją. „Joje daug dėmesio skiriama socialinės atsakomybės skatinimui regionuose, kas Lietuvai irgi ypač aktualu“, – apibendrina ministerijos atstovė. ■

Nors bankas „Swedbank“ formaliai socialiai atsakinga įmonė, per krizę elgėsi socialiai itin neatsakingai

T.LUKŠIO, „BFL“ NUOTR.

KAS STABDO ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS PLĖTRĄ LIETUVOJE

Lietuvoje įmonės dažniausiai konkuruoja dėl kainų, kartais – dėl kokybės, bet mažai – dėl reputacijos ar socialinės atsakomybės.

Dr. Ruslanas Kovaliovas

Bendrovės „Mediashop“ valdybos pirmininkas

Norėdamos sukurti gerovės valstybę, šalys renkasi darnaus vystymosi kelią. Siekiant darnaus vystymosi vis svarbesniu instrumentu tampa įmonių socialinė atsakomybė. Šiuo metu Lietuvoje, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, Nacionaliniam atsakingo verslo tinklui priklauso 130 įmonių ir organizacijų. Tačiau ne visos šio tinklo narės priklauso „Global Compact“, dažniausiai dėl to, kad yra mažos arba jos yra užsienio įmonės, kurių narystė įskaitoma korporatyviniu lygiu. Taigi paties „Global Compact“ duomenimis, jam šiuo metu priklauso 87 Lietuvos organizacijos. Tarp tinklo narių esama finansų, telekomunikacijų, pramonės, konsultacijų ir kitiems sektoriams atstovaujančių įmonių, asociacijų, profesinių sąjungų ir akademiniai institucijų.

Viešai pateikiama informacija apie įmonės socialinę atsakomybę padeda užsitarauti didesnę pasitikėjimą, sukurti patrauklaus ir patikimo darbdavio įvaizdį. Socialiai atsakinga įmonė gali tikėtis, kad joje norės dirbti geriausi darbuotojai, taip pat jai pavyks ne tik pritraukti, bet ir išlaikyti personalą. Tokių įmonių rengiamos socialinės atsakomybės ataskaitos padeda įmonėms gerinti ir santykius su valdžios atstovais bei sudaro palankesnę terpę derėtis dėl leidimų, licencijų, spręsti kitus verslo klausimus. Bendradarbiavimas su nevyriausybiniomis organizacijomis vertinamas kaip įmonių atvirumo, noro išklausti bei atsižvelgti į visuomenės nuomonę ir poreikius išraiška.

Lietuvos Vyriausybės nuomone, kuri pateikta 2010 m. patvirtintoje Nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 m. programoje, įmonių socialinės atsakomybės plėtrą Lietuvoje stabdo gyventojų pilietinio aktyvumo stoka, nepakankamai stiprios profesinės sąjungos ir kitos nevyriausybinių organizacijų. O įmonių socialinė atsakomybės plėtra priklauso nuo bendro visuomenės išprusimo ir žmonių pajamų. Jei didelė dalis gyventojų skursta, o vidurinė klasė nyksta, žmonės turi mažiau pinigų, jie priversti taupyti ir ima dominuoti tokie kriterijai, kaip prekės ar paslaugos kaina. Mokėti daugiau už socialiai atsakingų įmonių produkciją žmonės gali tik turėdami didesnes finansines galimybes. Verslo aplinkoje susidariusi nuomonė, kad įmonių socialinė atsakomybė – brangus procesas, neduodantis realios naudos. Lietuvoje įmo-

nės dažniausiai konkuruoja dėl kainų, kartais – dėl kokybės, bet mažai – dėl reputacijos ar socialinės atsakomybės.

Nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 m. programos ir jos įgyvendinimo 2009–2011 m. priemonių plano strateginis tikslas – sudaryti sąlygas plėtoti įmonių socialinę atsakomybę ir skatinti įmones diegti socialinės atsakomybės principus. Programoje nustatyti šie tikslai: kurti teisinę ir institucinę aplinką, palankią įmonių socialinei atsakomybei plėtoti, bei skatinti geresnę įmonių socialinės atsakomybės suvokimą, socialinį ir aplinkosauginį sąmoningumą bei didinti įmonių ir suinteresuotų šalių kompetenciją įmonių socialinės atsakomybės klausimais.

Tačiau šitos priemonės bei numatyti 4670 tūkst. Lt iš Europos socialinio fondo tikrai nepaskatins įmonių socialinės atsakomybės plėtros, nes daugelis Lietuvos įmonių dėl per didelės mokesčių naštos vos gali išgyventi, o augantis šešėlinis verslas dar labiau mažina ne šešėlyje dirbančių įmonių konkurencingumą, todėl Vyriausybė, užuot kūrusi formalias bei imitacines programas ir švaičiusi lėšas, turėtų gerinti verslo sąlygas ir mažinti mokesčių naštą Lietuvos įmonėms.

Lietuvoje vis dar toleruojamas mokesčių vengimas, kontrabanda ir korupcija, o tai savo ruožtu sudaro palankias sąlygas šešėliniam verslui. Iš tiesų Lietuvoje būtina didinti mokesčių mokėtojų skaičių ne tik kovojant su šešėlinio verslo pasekmėmis ir ribojant atsiskaitymus grynaisiais pinigais, griežtai baudžiant ne tik darbdavius, bet ir nelegaliai dirbančius darbuotojus, įvedant visuotinį pajamų deklaravimą ir panašiai, bet visų pirma likviduojant šešėlinio verslo priežastis. Mažinimas mokesčių naštos verslui bei įvairių biurokratinių kliūčių verslo plėtrai gali būti daug veiksmingesnė priemonė už visas kovos su šešėlinio verslo pasekmėmis priemones.

Daugelis ES šalių narių skatina įmonių socialinę atsakomybę, pasitelkdamos viešuosius pirkimus bei investavimo politiką, todėl, užuot skyrusi lėšų gyventojų sąmoningumo didinimui ir įmonių švietimui, Lietuvos Vyriausybė visų pirma turėtų pasirūpinti mokesčių naštos atsakingam verslui mažinimu bei viešųjų pirkimų ir investavimo politikos tobulinimu, integruojant įmonių socialinės atsakomybės kriterijus. ■

SVEIKATA

Širdies nepakankamumas pavojingesnis už kai kurias onkologines ligas

Lietuvoje širdies nepakankamumas vargina daugiau nei 70 tūkst. žmonių. Nustačius širdies nepakankamumą, pusės tokių ligonių likusio gyvenimo trukmė vidutiniškai tėra penkeri metai.

Austė Merkytė

Šios ligos paplitimas apima beveik 3 proc. bendros suaugusiųjų populiacijos Lietuvoje. Lietuvos higienos instituto duomenimis, 2011 m. iš viso užregistruoti 72 226 širdies nepakankamumo atvejai.

Neatsitiktinai į šią patologiją atkreiptas pasaulinis dėmesys, kiekvienais metais rengiama informacijos kampanija. Europoje suvokimo apie širdies nepakankamumą diena minima gegužės pirmąjį savaitgalį, o amerikiečiai šiai sveikatos problemai aiškinti skiria visą savaitę, kuri prasideda nuo vasario 14-osios.

Vos tik Europos kardiologų draugijos Širdies nepakankamumo asociacija inicijavo šią kampaniją, Lietuva, būdama Europos kardiologų draugijos narė, prie jos nedelsdama prisidėjo.

Lietuvoje ši diena minima jau ketvirtus metus. Be įvairių informacinių renginių, didžiausias renginys Širdies nepakankamumo dienos paminėti šiemet prasidės gegužės 10 dieną 16 val. prekybos centre „Panorama“. Visuomenė bus supažindinta su šio negalavimo priežastimis, pradedant įvairiomis paskaitomis, animaciniais filmais apie širdies veiklą, pokalbiais su ekspertais, baigiant įvairiais kūno matavimais ir krūvio tolerancijos testais. Paprastai tokie renginiai sulaukia didelio visuomenės susidomėjimo.

Gyventojams būtina suvokti, kaip svarbu širdies nepakankamumą laiku diagnozuoti ir pradėti gydymą, kad pailgėtų sergančiųjų širdies liga gyvenimo trukmė ir pagerėtų jų gyvenimo kokybė.

Gydymas itin brangus

Širdies nepakankamumas – tai patologinė būklė, sindromas, kai širdies skilveliai nebesugeba išstumti pakankamai kraujo į mažąjį ar didįjį kraujotakos ratus. Kadangi mūsų širdis dirba kaip siurblys, veikianti įvairių neigiamų veiksnių ji pradeda silpti ir sutrinka kraujo cirkuliacija – vystosi širdies nepakankamumas. Gydymo sėkmė ir žmogaus gyvenimo trukmė priklauso nuo to, kaip jis supranta, kas su juo vyksta, ir kaip sugeba savimi pasirūpinti. Medikai konstatuoja, kad pacientai apie tai dažniausiai sužino tuomet, kai atsiduria ligoninėje ir kai nustatomas ūminis širdies nepakankamumas.

Pasak Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Širdies nepakankamumo sektoriaus vedėjos prof. Aušros Kavoliūnienės, Lietuvoje širdies nepakankamumas išsivysto sulaukus vidutiniškai 65 metų amžiaus.

„Mes dažnai neįvertiname, kad širdies nepakankamumas labai pavojingas: jis sutrumpina žmogaus gyvenimą, pakeičia gyvenimo kokybę. Bijome vėžio diagnozės, tačiau širdies nepakankamumas yra kur kas baisesnė diagnozė nei krūties vėžys moterims ar prostatos vėžys vyrams. Todėl Europos kardiologų draugija jau daugelį metų mini Širdies nepakankamumo, arba suvokimo apie šį negalavimą dieną, kad informuotų visuomenę apie jos svarbą ir prevencijos būtinybę, – sako A.Kavoliūnienė. – Be to, reikia suvokti, kad širdies nepakankamumo gydymas valstybei kainuoja keturis kartus daugiau, nei bet kokios lokalizacijos vėžio

gydymas. Nes gydymo sąnaudas sudaro dažnos ir besikartojančios hospitalizacijos. Kaip žinome, gydymas ligoninėse yra pats brangiausias.“

Kaip atpažinti ligą

Lietuvos kardiologų draugijos Širdies nepakankamumo darbo grupės pirmininkė dr. Jelena Čelutkienė pabrėžia, kad šios ligos prognozė yra labai bloga, todėl reikia kuo anksčiau atpažinti šią ligą. Kuo anksčiau bus pradėtas gydymas, tuo ilgesnio išgyvenimo galima tikėtis. Laikoma, kad nustačius šią diagnozę po penkerių metų miršta apie pusę pacientų.

Čia derėtų paaiškinti, kad tai nėra atskira

Lietuvoje širdies nepakankamumas išsivysto

širdies liga, o funkcijos sutrikimas sergant bet kuria kita širdies liga. Pirmiausia turi būti struktūriškai pažeista širdis bei išsivystyti širdies ir kraujagyslių liga.

Širdies nepakankamumas dažniausiai išsivysto persirgus miokardo infarktu, rečiau – nestabilią krūtinės angina ar ilgai sergant išemine širdies liga, padidėjusio kraujospūdžio ligomis, esant kai kuriems širdies ritmo sutrikimams, pavyzdžiui, lėtiniam prieširdžių virpėjimui. Gana daug žmonių nepastebi šio proceso, nežinodami jo simptomų arba tiesiog atsiradusius naujus simptomus siedami su senėjimu. Juo labiau kad dažniausiai šie simptomai neatsiranda staiga, per vieną naktį, o vystosi palaipsniui ir ilgai slypi.

Nors priežasčių tokiai būklei prasidėti yra labai daug, pačios dažniausios širdies nepakankamumą sukeliančios ligos yra išeminė širdies liga ir arterinė hipertenzija – padidėjusio kraujospūdžio liga.

Pasak J.Čelutkienės, dažniausi širdies nepakankamumo simptomai yra dusulys, gali varginti kosulys, greitas nuovargis, skysčių kaupimasis, pasireiškiantis kojų tinimu, svorio bei pilvo apimties didėjimu. Žmonės pradeda netoleruoti krūvio, mažėja jų darbingumas. Pavyzdžiui, darosi sunku lipti laiptais, eiti ilgesnį atstumą.

Diagnostika

Ligą gydytojai per apžiūrą diagnozuoja pirmiausia pagal tipinius požymius. Įtarus širdies nepakankamumą, diagnozę turi būti patvirtinta širdies vaizdinimo tyrimais – ultragarso arba kartais magnetinio rezonanso. Europos kardiologų draugijos širdies nepakankamumo diagnostikos ir gydymo gairės rekomenduoja tirti kraujo žymenį, kuris padeda identifikuoti širdies nepakankamumą. Lietuvoje toks tyrimas atliekamas tik kai kuriuose medicinos centruose ir universitetinėse klinikose.

MARTON NUOTR

iš *sivysto sulaukus vidutiniškai 65 metų amžiaus* ▲

Pasak A.Kavoliūnienės, širdies nepakankamumo diagnozavimas priklauso nuo to, kokios stadijos yra liga. Pavyzdžiui, net jei žmogus ir jaunas, tačiau yra nutukęs ir turi padidėjusį kraujo spaudimą, įvertinus jo būklę gali paaiškėti, kad pacientas priskirtinas A širdies nepakankamumo stadijai. Tai reikštų, kad jam gresia labai didelė rizika išsivystyti širdies ligoms ir širdies nepakankamumui.

Pas šeimos gydytojus apsilanko sergantieji arterine hipertenzija arba hipertenzine širdies liga. Šie žmonės mano, kad jiems tik padidėjęs kraujo spaudimas. Tačiau kiekvieną pacientą ištyrus ultragarsu būtų nustatyta ir struktūrinių kairiojo širdies skil-

velio pakitimų, kuriems atsiradus bus diagnozuotas B stadijos širdies nepakankamumas. Tokių ligonių galėtume įvardyti sergančių pradinės fazės širdies nepakankamumu. Tą patį ligonį dar po penkerių metų, jei nebus koreguojamas kraujo spaudimas, jau vargins nutukimas, didelis cholesterolio kiekis, jam vystysis ligos komplikacijos ir bus nustatytas širdies nepakankamumo kliniškinis pasireiškimas – vadinamoji C stadija.

Maždaug 5–10 proc. tokių pacientų pasiekia D stadiją, kai gydymas vien vaistais nebeįveda ir prireikia chirurgo pagalbos, širdį pavaduojančių prietaisų ar netgi širdies transplantacijos.

Gydymas – kompleksinis

Gydant širdies nepakankamumą taikomos kompleksinės priemonės, ir tai nėra vien tik vaistai. Daug įtakos turi paciento gyvenimo pokyčiai, kaip jis sugeba keisti mitybą, mažinti stresą, reguliuoti miego ir poilsio režimą. Gydymo plane nemedikamentinis gydymas sudaro apie 60 proc. Negaluoju dėl širdies nepakankamumo didelės įtakos turi dietos laikymasis, ribojant skysčių kiekį, mažinant arba iš viso atsikant druskos.

Turint šią negalią, visą gyvenimą teks vartoti gydytojo paskirtus vaistus. Pasak gydytojos J.Čelutkienės, širdies nepakankamumui gydyti naudojama keletas veiksmingų vaistų grupių. Vieni palengvina širdies darbą, kiti suretina širdies ritmą ir padeda širdžiai dirbti taupiau, tretį šalina skysčius ir t.t.

Palyginti neseniai tokiems pacientams

pradėta skirti naują vaistą Ivabradiną, įtrauktą į pagrindinę širdies nepakankamumo gydymo schemą. Jį vartojant pasiekiamas tikslinis širdies susitraukimų dažnis – mažiau nei 60 kartų per minutę. Nustatyta, kad nusilpusiai širdžiai reikalingas taupiausias darbo režimas. Ivabradino svarbiausia savybė, kad jis specifiskai retindamas širdies ritmą pagerina jos darbą.

Iki šiol vaistas buvo skiriamas tik išeminei širdies ligai gydyti, bet nuo 2012 m., atsiradus naujiems tyrimų duomenims, pripažinta, kad šis vaistas turi būti skiriamas ir širdies nepakankamumui gydyti kartu su kitais širdies nepakankamumą gydančiais vaistais. Jis priskiriamas prie tų preparatų, kurie pagerina ligos prognozę. Kitaip tariant, pailgina paciento gyvenimo trukmę. Skiriant Ivabradiną kartu su kitais vaistais, pasiektas mažiausias mirštamumas tarp širdies nepakankamumu sergančių ligonių. Ivabradinas kompensuojamas krūtinės angina gydyti, bet nėra kompensuojamas širdies nepakankamumui gydyti. Čia specialistai įžvelgia trūkumą, nes vaistas nėra prieinamas visiems šia liga sergantiems pacientams.

Ligoniai, sergantys ir krūtinės angina, ir širdies nepakankamumu, turi žinoti savo pulsą, kad sergant abiem ligomis geriau, kai pulsas yra mažesnis nei 70 kartų per minutę, o tikslinis – 60 kartų per minutę. Ivabradinas reprezentuoja naujausią grupę vaistų, padedančių pasiekti reikalingą pulso kontrolę, taip palengvina ligos simptomus, eigą ir pailgina išgyvenamumą. ■

VAISTAI, GELBSTINTYS TURINT ŠIRDIES NEPAKANKAMUMĄ

Angiotenziną konvertuojančio fermento inhibitoriai – AKFI

Blokuoja organizmo išskiriamo hormono angiotenzino II susidarymą, taip priversdami kraujagysles atsipalaiduoti ir mažindami kraujo spaudimą. Tuomet širdžiai nereikia įveikti didelio pasipriešinimo, kad išstumtų kraują į organizmą. Mažina ligos paūmėjimus bei pailgina gyvenimą.

Angiotenzino II receptorių blokatoriai – ARB

Blokuoja angiotenzino II, natūralaus inkstų gaminamo hormono, veikimą. Taip atpalaiduoja kraujagysles ir mažina kraujo spaudimą. Skiriami pacientams, kurie netoleruoja AKFI inhibitorių.

Beta blokatoriai

Kai širdis dirba silpniau, nei turėtų, organizmas bando tai kompensuoti išskirdamas adrenaliną ir noradrenaliną, hormonus, pagreitinančius širdies darbą ir didinančius kraujo spaudimą. Ilgas šių hormonų veikimas gali pakenkti širdžiai. Beta blokatoriai padeda širdžiai susitraukinėti lėčiau, mažina kraujo

spaudimą, saugo širdį nuo ilgalaikio kenksmingo adrenalino bei noradrenalino poveikio ir apsaugo nuo staigios širdinės mirties.

Mineralokortikoidų receptorių antagonistai – MRA

Blokuoja natūralių, antinksčių produkto, hormonų, kurie gali pabloginti širdies nepakankamumą, veikimą. Mažina ligos paūmėjimus bei pailgina gyvenimą.

Diuretikai

Padeda organizmui šalinti skysčių perteklių, skatindami inkstus gaminti daugiau šlapimo, sumažina patinimus.

Digitalio preparatai

Dažniausiai vartojamas digitalio preparatas yra digoksinas. Jis gali šiek tiek sustiprinti širdį ir sumažinti širdies susitraukimų dažnį. Ypač naudingas asmenims, kurių širdies ritmas nereguliarus, esant prieširdžių vir-

pėjimui su dažniais širdies susitraukimais, kai pacientas netoleruoja beta blokatorių.

If inhibitoriai

If inhibitorius Ivabradinas, naujausia vaistų grupė, rekomenduojama širdies nepakankamumui gydyti. Ivabradinas mažina išskirtinai širdies susitraukimo dažnį,

neveikdamas kitų sistemų, dėl to pacientai jį labai gerai toleruoja. Tai ypač svarbu tiems širdies nepakankamumu sergantiems pacientams, kurių arterinis kraujospūdis yra normalus ar net linkęs į mažesnę, nes Ivabradinas nemažina krauj-

jospūdžio. Todėl skiriant Ivabradiną lengva pasiekti rekomenduojamą pulsą iki 60 kartų per minutę. Specifiškai retindamas pulsą, Ivabradinas pagerina širdies darbą, todėl jau per pirmuosius gydymo mėnesius jis pagerina fizinio krūvio toleranciją, gyvenimo kokybę, o vartojant ilgą laiką mažina ligos paūmėjimus bei pailgina gyvenimą.

KURORTAI

Lietuvos pajūris – nesikeičiantis, bet pasiilgtas

Nors svajonės apie vandens pramogų parkus pajūryje ir liks svajonėmis, trumpo sezono įkarščio metu turizmo specialistai prognozuoja jau įprastą vietų trūkumą kurortuose.

Renata Baltrušaitytė

Palangai šie metai ypatingi – 760-ies metų jubiliejaus proga kurortas virsta ne tik vasaros, bet ir kultūros sostine. Populiariausia šalies poilsiavietė žada įvairresnę nei įprasta renginių programą.

„Nors vasara dar neprasidėjo, kultūros sostinės programos renginiai jau persirito į trečiąjį etapą. Pirmasis buvo vainikuotas Stintų švente, antrasis – Jurginėmis, o dabar jau rengiamės gegužės 17–18 d. vykstančiam kurortinio sezono atidarymui“, – pasakoja Palangos kultūros centro direk-

torius Nerijus Stasiulis.

Pasak jo, šią tradicinę šventę šįmet pajavairins teatralizuotas šviesų reginys „Kurhauzo istorija“ ir muzikinis pirotechnikos spektaklis pajūryje. Tą savaitgalį šešiasdešimtmetį minės Palangos orkestras, kurio pasveikinti sugužės geriausi Lietuvos pučiamųjų orkestrai. Folklorininkai Birutės parke surengs gegužinę, padainuos pajūrio krašto senųjų meilės dainų.

Be to, gegužės 18-ąją Palangoje, kaip ir visoje Lietuvoje, vyks Gatvės muzikos diena: savanoriai muzikantai visą šeštadienį linksmins poilsiautojus J.Basanavičiaus gatvėje.

Šeštadienio vakarą visoje Europoje vyks tarptautinės Muziejų nakties renginiai. Nors Gintaro muziejus dėl rekonstrukcijos darbų naktį atverti durų neplanuoja, Antano Mončio namai-muziejus šeštadienio vakarą kvies į šiuo metu Palangoje jau vykstančio dailininkų plenero „Niekieno žemė“ parodos atidarymą.

„Birutė“ prie Birutės

Iš viso kultūros sostinės programa žada daugiau kaip šešias dešimtis koncertų, daugiau kaip keturias dešimtis parodų. Tradicinių festivalių sąrašą papildys liepos mėnesį rengiamas naujas kompozitoriaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio vardo klasikinės muzikos festivalis bei Kultūros naktis prie Baltijos, kviesianti naktinėi liepos 6-ąją. Tuomet Birutės parke nuskambės ir pirmoji lietuviška opera „Birutė“, parašyta kompozitoriaus Miko Petrausko. Šios operos dramatinis pagrindas – istorinė legenda apie Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio ir vaidilutės Birutės susitikimą Palangoje bei jų meilę. Kauno miesto simfoniniam orkestrui diriguos Modestas Pitrenas, dainuos Asta Krikščiūnaitė, Audrius Rubežius, Rafailas Karpis, Arūnas Malikėnas, Giedrius Žalys ir Kauno valstybinis choras. Pastatymo, Vilniuje pirmą kartą rodyto 2006-aisiais minint nacionalinės operos šimtmetį, režisierė – Birutė Marcinkevičiūtė-Mar.

Sceną operai ketinama statyti Birutės kalno papėdėje, pievelėje šalia Tiškevičių rūmų rožyno – ten, kur „Nakties serena-dų“ festivalio metu būriai poilsiautojų renkasi dykai pasiklausyti vėjo plaukstančių

koncerto aidų. Kaip į tokius kultūrinių užmojų reaguos rūpestingai tvarkomo parko administracija? „Su jais viskas suderinta. Žolė kenčia tada, kai rengiami šokiai, o ne tuomet, kai žmonės ramiai sėdėdami ant suoliukų klausosi muzikos“, – aiškina N.Stasiulis.

Palangos botanikos parko direktorius Valdas Pakusas taip pat neįžvelgia rimtės grėsmės parko želdynams: „Jei orai bus sausi, iš anksto pievą gausiau palaistysime, nes gyvybinga žolė lengviau atlaiko panašius išbandymus. O šiaip bėdų neturėtų kilti.“

Tvenkinys be gulbių

Šią vasarą Birutės parke toliau vyks jo istorinės dalies restauravimo ir pritaikymo viešosioms reikmėms darbai. ES lėšomis vykdomas projektas persirito į antrąjį etapą, kurio sąmata – 3,5 mln. Lt. Įgyvendinant šį etapą bus keičiamos parko tvoros, tobulinamas apšvietimas, valomas centrinis šalia rūmų esantis tvenkinys, tvarkomi priešais Gintaro muziejų esančios aikštės želdiniai. Tiesa, želdiniai prižiūrėtojų sulauks tik vasaros pabaigoje, o štai tvenkinys bus nusaustas ir laikina tvora apsuptas jau netrukus, taigi norintiems pasidžiaugti antimis ir gulbėmis poilsiautojams šią vasarą teks pėdinti iki tolėliau tyvuliuojančio antrojo tvenkinio.

Pasikeitimų pajus ir Gintaro muziejaus lankytojai. Įėjimas į rūmus šįmet bus atvertas nebe iš paradinės Laiminančio Kristaus skulptūros, o iš priešingos – rožyno pusės. Statybininkai jau baigia tvarkyti cokolinį rūmų aukštą, kuriame įsikurs bilietų kasos, nauja drabužinė, tualetai, atsiras liftas sunkiau vaikstantiems lankytojams. „Tikėjimės pirmąjį remonto etapą baigti iki Muziejų nakties, bet vykdami tyrinėjimus archeologai aptiko XV–XVI amžiaus radinių – juk visi žino, kad rūmai stovi senosios gyvenvietės vietoje“, – neslepia Gintaro muziejaus projektų koordinatore Regina Makauskienė. Užtat naujomis parodomis ketinama atsigriebti Kultūros nakties, vykstančios liepos 6-ąją, metu.

Beje, per pirmąjį Birutės parko restauravimo darbų etapą sugrąžinus istorinį Edouardo Andre suprojektuotą takų tinklą, „Gintaro“ ir „Vyturio“ sanatorijose besigydantieji, tarp kurių būna ir judėjimo negalia turinčiųjų, neteko tiesiausio kelio prie jūros, vedančio pro Botanikos parko administraciją ir Lurdą. Jau porą metų parkotvarkininkai bergždžiai mėgina pakeisti senus vasarotojų įpročius ir nukreipti jų srautą aplinkinių kelių, vedančių į atokesnius paplūdimius, tačiau negelbsti nei panaikinta tako danga, nei jo galuose sodinami krūmai. Vargu ar priverstinis aplinkkelius būtų tikslinga vadinti „parko pritaikymu viešosioms reikmėms“.

Įėjimas į Gintaro muziejų šįmet – jau iš Rožyno pusės ↑

Šventojoje prie kopų stovi prašmatnus „Amber Palace SPA“ ↑

Nidoje vėl veikia atsinaujinęs viešbutis „Skalva“ ↑

Atnaujinta dviračių tako dalis tarp Nidos ir Pervalkos ▲

„Tikriausiai šiuo atveju projekto autoriai padarė klaidą, – pripažįsta ir V.Pakusas. – Tas takas išties buvo įrengtas sovietmečiu, kai kitoje Vytauto gatvės pusėje išdygo sanatorijų kompleksas, taigi formaliai žvelgiant atkurta istorinė tiesa. Tačiau kartu keliaujantieji į paplūdimius neteko galimybės grožėtis Tiškevičių rūmais ir jų rožynu, o sanatorijų ligoniams kelias prie jūros pailgėjo.“

Rusams reikia šilto vandens

Pasak Palangos turizmo informacijos centro vadovės Alos Valužienės, šimet apie naujų viešbučių ar poilsio namų atidarymą kurorte negirdėti, plečiasi tik privatus sektorius. „Viešbučių mūsų kurortui jau pakanka, bet visada atsiranda su vaikais atvykstančių šeimų, kurioms patogumui nuomotis ne tik kambarėlių, bet ir uždara kiemą. Tokie žmonės kreipiasi būtent į privatininkus. O didžiausia naujiena tebėra Šventojoje šalia „Energetiko“ prie jūros išdygęs prašmatnus „Amber Palace SPA“, – pasakoja turizmo specialistė.

Ji neslepia, kad daug rusų ir baltarusių pritraukiančiai Palangai SPA centrai su baseiniais yra svarbūs, nes turtingi poilsiautojai šaltu jūros vandeniui anaipol nesižavi. Būna ir komiškų situacijų, kai sušalę svečiai atskuba į turizmo informacijos centrą tei-

rautis, kaip iš čia kuo skubiau persikelti Juodosios jūros pakrantėn. O dėl to, kad rusų turistų apklausoje Palangai šimet pagaliau pavyko nukonkuruoti latvių Jūrmalą, daugiausiai nuopelnų, A.Valužienės nuomone, tenka visų pirma pigesnėms lietuvių siūlomoms paslaugoms.

Rekonstravo dviračių taką

Nida gali pasidžiaugti po pertraukos jau pernai duris atvėrusiu, o per žiemą dar labiau pasigražinusi 24 kambarių viešbutiu „Skalva“. Pasak viešbučio direktorės Rūtos Peteržikaitės, jis įsikūręs Purvynėje, kurorto pakraštyje, ir turi restoraną, kuriame galima skaniai pavalyti. Birželio mėnesį dviviečius kambarius šiame Nidos viešbutyje galima rezervuoti vos už 119 Lt.

Kita vertus, uždaryti ir atskirais apartamentais išparduodami pernai dar veikę svečių namai „Palvė“, taigi per patį sezono įkarštį rasti stogą virš galvos prestižiškiausiame Lietuvos kurorte netaps lengviau. Pasak Nidos kultūros ir turizmo informacijos centro vadovės Neringos Gecevičiūtės, karštomis vasaros savaitėmis turizmo specialistai jaučiasi bejėgiai, negalėdami kurorto svečiams pasiūlyti nakvynės.

Dar viena kurorto naujovė – atnaujinta ir paplatinta populiariausia ir todėl smarkiausiai nudėvėta dviračių tako atkarpa tarp Nidos ir Pervalkos. Tarptautinėmis dviračių lenktynėmis prasidės ir tradicinė Nidos sezono atidarymo šventė „Benai,

plaukiam į Nidą“, vyksianti gegužės 24–26 d. Be tradicinių triukšmingų koncertų Nidos uoste pastatytoje scenoje, jaukesnės muzikos gerbėjų šeštadienio pavakarę lauks bardų muzikos atlikėjų pasirodymai prie Vytauto Kernagio paminklo. ■

*Sezono atidarymas Palangoje sutaps
su Gatvės muzikos diena* ▲

*Palangos orkestras šįmet švęs savo
60-mečio jubiliejų* ▲

REGIONAI

Septynios meno bangos prie Baltijos

Šiomet Palanga pasidabino Lietuvos kultūros sostinės titulu, kuris ne tik suteikia išskirtinumo ir garbės, bet ir įpareigoja šį vardą pateisinti.

Saulius Paukštys

Ilgai ir atsakingai rengėmės, kad „Lietuvos kultūros sostinė Palanga“ pateisintų patikėtą titulą ir kiekvieną svečią nustebintų siūlomų renginių gausa bei įvairove. Todėl nuoširdžiai kviečiu šiais metais apsilankyti Palangoje, nes Lietuvos kultūros sostinė malonių staigmenų žada visų meno žanrų mėgėjams“, – informuoja Palangos miesto meras Šarūnas Vaitkus.

Palangos kultūros centro direktoriaus pavaduotojas Nerijus Stasiulis pabrėžia, kad reprezentuoti stengiamasi visos Lietuvos, o ne tik Palangos kultūrą.

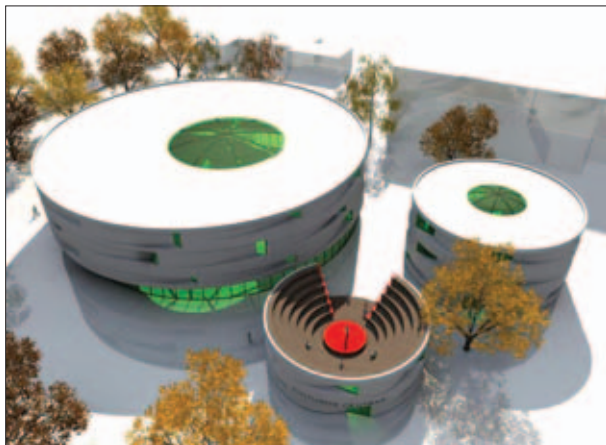
„Svorio centrui nukreipti į tuos dalykus, kurie turi vertybinę užtaisą. Todėl bandėme aprėpti visus esamus meno žanrus: nuo parodų iki operų, nuo pučiamųjų orkestrų iki festivalių, nuo kulinarinio paveldo pristatymo iki folkloro festivalio“, – paaikškina N.Stasiulis.

Lietuvos kultūros sostinės titulas – puiki proga pristatyti šį kurortą ne kaip turistinį, bet ir kaip rimtosios kultūros miestą. Tai galimybė atkreipti dėmesį, kad čia gerai jaučiasi tiek kūrėjai, tiek atlikėjai, tiek žiūrovai.

Dėmesys tradicijai ir naujovėms

Šiomet Palanga mini keletą reikšmingų sukakčių: 760-ąsias miesto įkūrimo, 600-ąsias Žemaitijos pakrikštijimo metines ir 125-erių metų kurorto statuso suteikimo progą. Todėl visoms šioms sukaktims deramai paminėti numatyta suorganizuoti tiek tradicinių, tiek naujų renginių.

Be jau tradicinių „Palangos stintos“, „Kurorto“, „Palangos stalo“, „Birutės parko“ švenčių, šiomet kurortas žada meno mėgėjus vilioti naujais renginiais ir festivaliais. Kaip visada publikai bus pristatyti itin aukšto meninio lygio profesionaliosios muzikos festivaliai „Ave Maria“, „Nakties serenados“ ir kiti tradiciniai renginiai, jau daugelį metų į kurortą priviliojantys didelį būrį meno mėgėjų. Numatoma ir naujovių, tarp kurių – liepą vyksiantis tarptautinis M.K.Čiurlionio

Palangos koncertų salės rekonstrukcijos darbai prasidės jau šį rudenį

muzikos festivalis, meno šventė „Kultūros naktis prie Baltijos“, „Nakties serenadų“ šventės ir visus metus vainikuojanti metų sandūros šventė – „Kalėdų šviesos miestas“, kai kultūros sostinės titulą teks perduoti kitam miestui.

„Visais pjūviais ieškome kokių nors perlų, kuriuos bandomė stiprinti ir parodyti, ką geriausio turime. Metai nebus paženklinėti vienu svarbiausiu renginiu. Kaip sakome, turime septynias bangas – septynis išskirtinius renginius, apipintus kitų gausa, – pabrėžia N.Stasiulis. – Palanga – didžiausias kurortas, todėl mums suteikta atsakomybė reprezentuoti Lietuvą, nes į kurortą atvykę užsienio svečiai susidaro įspūdį apie visą mūsų šalį.“

Miestas gražėja

Šiuo metu intensyviai tvarkomas Palangos miestas, dygsta nauji objektai, rekonstruojamos gatvės, o tai kurortą padarys dar patrauklesnį tiek vietos gyventojams, tiek svečiams.

Palangiškių ir miesto svečių, nusprendusių pasivaikščioti Jono Basanavičiaus gatve, žvilgsnius traukia restauruotas Kurhauzas, šiais metais tarsi pakilęs iš pelenų – maždaug per pusmetį buvo restauruota miestui priklausanti mūrinė pastato dalis. Palangai tapus

Lietuvos kultūros sostine, Kurhauzo – vieno kurorto simbolių – svarba dar labiau padidėjo. Todėl dar šiemet planuojama savivaldybei priklausančią mūrinę pastato dalį visiškai sutvarkyti ir metų pabaigoje čia surengti didelį renginį, per kurį ketinama pagerbti miesto ir šalies kultūrai nusipelnčius asmenis.

Be šio miesto simbolio, Palangoje sparčiai kyla universalus sporto kompleksas, išsiskiriantis savo forma, kuri primins lūžtančią jūros bangą. Suprojektuoto komplekso bendras plotas sieks per 4 tūkst. kv. m.

Rudenį prasidės ir Palangos koncertų salės rekonstrukcijos darbai. Buvusi vasaros koncertų salė po rekonstrukcijos įgaus apvalią formą ir bus maždaug 4 tūkst. kv. m. ploto. Vėliau bus imamasi kito korpuso – maždaug 900 kv. m. ploto meno mokyklos, galiausiai išdygs apie 250 kv. m. kultūros centras. Koncertų salėje bus įrengtas 2500 sėdimų žiūrovų vietų amfiteatras su apie sceną išdėstytomis žiūrovų vietomis.

Didžiulio lankytojų dėmesio kasdien sulaukiantis Botanikos parkas taip pat gražinamas. Pasinaudojus ES fondų lėšomis, praėjusiais metais sutvarkyti takai, keliai ir vejos, rekonstruota dalis laistymo vandentiekio tinklų, renovuoti tilteliai ir Birutės kalno laiptai, fontanos, Mažasis parteris. Šiemet planuojama tvarkymo darbus toliau tęsti.

Naujomis spalvomis sutvarkyti ir tvarkomi buvę Tiškevičių rūmai, kuriuose įrengtas Gintaro muziejus.

Ne paslaptis, kad daugelį šių darbų paspartino Palangai suteiktas kultūros sostinės titulas, tačiau, nepaisant to, nauji arba rekonstruoti pastatai išliks ilgai ir vietos gyventojų bei miesto svečių poreikius tenkins dar ne vienus metus. ■

Vienas kurorto simbolių - šiomet restauruotas Kurhauzas

SVARBIAUSI RENGINIAI

Gegužės 17–19 d. – kurorto šventė „Palanga 760“

Liepos 6 d. – meno šventė „Kultūros naktis prie Baltijos“

Liepos 7–12 d. – tarptautinis M.K.Čiurlionio muzikos festivalis

Liepos 28 – rugpjūčio 18 d. – sakralinės muzikos ir poezijos festivalis „Ave Maria“

Rugpjūčio 6 – rugsėjo 18 d. – meno ir kultūros festivalis „A.Mončio dienos Nr. 8“

Rugsėjo 7 d. – Birutės parko diena

Rugsėjo 21 d. – „Palangos stalas 2013“

Gruodžio 30 – 2014 m. sausio 12 d. – „Kalėdų šviesos miestas“

veidas

„Veidas“ – jau ir **Jūsų** telefone!

Kiekvieną pirmadienį
spaudos prekybos
vietose

Naujienos internete

Visa savaitraščio
versija iPad'e

NEMOKAMAI

Žvelk giliau!

www.veidas.lt

FINANSAI

Lietuvos meno elitą maitina privatūs vakarėliai ir užsienis

Iškilūs menininkai prisipažįsta: jiems gėda pasakyti savo atlyginimo teatruose dydį. Vakaruose jie būtų milijonieriai, bet Lietuvoje uždirba mažiau nei statybininkai ir pragyventi gali tik iš privačių renginių ir televizijos laidų.

Giedrė Bolzanė

MALEKŠO NUOTR.

NACIONALINIO DRAMOS TEATRO ARCHIVO NUOTR.

S. MAŽEKOS, „BFL“ NUOTR.

ASMEINIO ARCHIVO NUOTR.

Dauguma iškiliausių šalies menininkų savo pagrindinėje darbovietėje uždirba 2-4 tūkst. Lt iki mokesčių, bet dauguma jų antra tiek ar dar daugiau užsidirba dalyvaudami privačiuose renginiuose ar pasirodydami užsienyje

Kaip manote, kiek uždirbti turėtų viena žymiausių Lietuvos sopranų, operos primadona Irena Milkevičiūtė? Vienos garsiausių šalies operos dainininkių, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatės atlyginimas Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre (LNOBT) siekė 2–4 tūkst. Lt iki mokesčių. Tai yra mažiau, nei Lietuvoje uždirba statybininkai.

Vakaruose aukščiausio lygio operos solistai gyvena pasiturimą gyvenimą, o talentingiausi Lietuvos solistai aukščiau vidutinio sluoksnio pakyla nebent dainuodami privačiuose vakarėliuose arba važinėdami dirbti į užsienio teatrus. Tokių atlikėjų yra vis daugiau, naujausias pavyzdys – dirbti į Eseną (Vokietija) išvyksta LNOBT sopranas Nr.1 Sandra Jonušaitė, sukūrusi apie dvidešimt pagrindinių vaidmenų.

Kaip sako I.Milkevičiūtė, Lietuvos kultūrai tai didelė netektis. „Mūsų dainininkai tiek po užsienį nevažinėti, jei Lietuvoje atlygini-

mai būtų pakenčiami. Man irgi teko dainuoti užsienio pastatymuose – dirbti Italijos, Vokietijos, Ispanijos, JAV teatruose. Už porą spektaklių gaudavai kaip už pusę metų darbo mūsų teatre“, – prisimena prieš mėnesį su teatru atsisveikinusi 66 metų operos primadona.

I.Milkevičiūtė priduria, kad džiaugdavosi kiekvienu kvietimu dainuoti privačiai, nes tai būdavo didelė finansinė paspirtis, ypač – sumажėjus spektaklių, nes tuomet pastebimai susitraukė ir operos solistės alga.

Privačiuose renginiuose uždirba daugiau nei teatre

Baleto primarius Nerijus Juška teigia, kad būtent gastrolės užsienyje bei privatūs užsakymai padeda išgyventi daugeliui operos ir baleto artistų. Tik dėl dalyvavimo privačiuose vakarėliuose ir išvykų į užsienio teatrus N.Juška niekada neskurdo – pasistatė namą, susitvarkė buitį. Šiuo metu LNOBT nebedaug šokančio N.Juškos atlyginimas siekia apie du tūks-

tančius litų. Vis dėlto baleto primarius sako nesiskundžiantis – jis džiaugiasi ir tokiu atlygiu.

„Koks buvo mano atlyginimas per patį karjeros piką? Juokingas, – tvirtina N.Juška. – Jei būčiau šokęs tiek pat spektaklių, tarkime, Didžiajame teatre Maskvoje, šiandien jau būčiau milijonierius. Ten už spektaklį solistai gauna 3 tūkst. eurų, o teatre Lietuvoje – kelis šimtus litų.“

Užtat dalyvaudamas privačiuose renginiuose Lietuvoje N.Juška užsidirba gerokai daugiau nei teatre: už pasirodymą gauna pusantro tūkstančio litų ir daugiau.

Operos, baleto solistai, orkestrų muzikantai bei dirigentai yra vieni labiausiai migruojančių Lietuvos kultūros atstovų. Dažnas jų dirba tarp Lietuvos ir užsienio, ypač daug keičia garsiausi dirigentai ir orkestrų menovadovai. Reikia pripažinti, kad kai kurie jų, sėkmingai pasinaudoję griuvus sienoms atsivėrusiomis galimybėmis, šiandien gyvena ne prastiau nei prakutę verslininkai.

Vienas tų, kuriam kultūra tapo pelninga profesija, yra Lietuvos valstybinio simfoninio orkestro įkūrėjas ir vyriausiasis dirigentas, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Gintaras Rinkevičius. Prabangiam savo šeimos namui G.Rinkevičius užsidirbo iš esmės ne Lietuvoje, o diriguodamas garsiems Vokietijos, Latvijos, Rusijos ir kitų šalių orkestrams.

Vis dėlto tokie pavyzdžiai Lietuvoje – labiau išimtis nei taisyklė, nors Šv. Kristoforo kamerinio orkestro meno vadovas ir dirigentas Donatas Katkus pripažįsta, kad kiekvienas orkestras džiaugiasi galimybe groti užsienyje, nes ten galima uždirbti bent keliskart daugiau nei Lietuvoje.

„Į mūsų orkestrą surinkti aukščiausios klasės menininkai, kad ir į kokią šalį nuvažiuotume, publika mus giria už profesionalumą. O savo atlyginimus, kurie mums priklauso kaip biudžetinėms, pasakyti tiesiog gėda: mano, kaip dirigento ir meno vadovo, atlyginimas yra 1260 Lt, orkestro muzikantai gauna 1100–1400 Lt per mėnesį. Vakaruose orkestrų muzikantai uždirba nuo dviejų iki septynių tūkstančių eurų. Todėl ir sukamės kaip tik galime, pačiais įvairiausiais būdais“, – neslepia D.Katkus.

Menininko profesija – viena brangiausių, o atlyginimai – vieni mažiausių

Piniguose nesimaudo ir Vakarų menininkai, bet uždirba gerokai daugiau. Pavyzdžiui, JAV Brodvėjaus teatruose minimali akto-

riaus alga siekia per 6,4 tūkst. dolerių per mėnesį (apie 17 tūkst. Lt). Tačiau ryškiausios scenos žvaigždės, ypač jei dirba ir Holivude, uždirba kur kas daugiau: štai Džeimso Bondo vaidmens atlikėjo aktoriaus Danielio Craigo savaitinis atlyginimas siekia apie 40 tūkst. dolerių.

Tiesa, eiliniuose teatruose atlyginimai mažesni, o „The New York Times“ viename savo straipsnių kėlė klausimą: „Aktoriaus darbas įdomus, bet ar galite sau tai leisti?“ Tad atlyginimų dydis aktualus ne vien Lietuvos menininkams.

Jungtinėje Karalystėje paprastas aktorius per mėnesį uždirba 2–3 tūkst. svarų sterlingų (8–12 tūkst. Lt), bet patys didžiausi scenos grandai gali uždirbti ir dešimt kartų daugiau. Aktoriaus pripažinimas ir šlovė Vakaruose su atlyginimo dydžiu susiję daug labiau nei Lietuvoje.

Lietuvoje net ir didžiausios dramos teatrų žvaigždės, kaip sako Lietuvos teatro sąjungos pirmininkas Ramutis Rimeikis, per mėnesį uždirba 2–3 tūkst. Lt. Už kiekvieną suvaidintą pagrindinį vaidmenį spektaklyje Nacionaliniame dramos teatre aktorius gauna 150 Lt neatskaičius mokesčių.

Dėl kalbos barjero dramos teatro aktorių galimybės vaidinti užsienyje gerokai mažesnės nei operos ar baleto solistų, tačiau dauguma teatro aktorių taip pat turi papildomų

AKTORIŲ, OPEROS IR BALETO SOLISTŲ VIDUTINIS ATLYGINIMAS (IKI MOKESČIŲ, PER MĖNESĮ, LT, 2012 M.)

Vilniaus mažasis teatras

Vidutinis aktoriaus atlyginimas su priedu už suvaidintus spektaklius: **2200**

Mažiausias atlyginimas su priedu – **1330**, didžiausias – **3300**

Lietuvos nacionalinis dramos teatras

Vidutinis aktoriaus atlyginimas be priedų: **1371**

Vidutinis atlyginimas su priedais: **2167**

Pagrindinį vaidmenį atliekantis aktorius už spektaklį gauna **150 Lt** priedą

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras

Operos tarnybos darbuotojų: **3173**

Baleto tarnybos darbuotojų: **2487**

Orkestro tarnybos darbuotojų: **2426**

Choro tarnybos darbuotojų: **2094**

Šaltinis: Vilniaus mažasis teatras, Lietuvos nacionalinis dramos teatras, Nacionalinis operos ir baleto teatras

darbų, arba, kaip jie ironiškai vadina, „chaltūrų“ (veda renginius, filmuojasi serialuose, TV laidose, įgarsina reklamas), taip iš įvairių šaltinių susirankiodami jų poreikius tenkinančias pajamas.

„Pusantro tūkstančio litų – įprastas teatro aktoriaus atlyginimas, – tvirtina žymus Nacionalinio dramos teatro aktorius Vytautas Rumšas. – Statybininkai uždirba turbūt trigubai daugiau.“

Jam antrina pripažintas teatro ir kino aktorius Regimantas Adomaitis: „Visi mano, kad mes pertekę pinigų. Bet tai, ką gauni už spektaklius, yra juokas. Niekada artistai daug

negaudavo – nei sovietmečiu, nei dabar. Aš irgi negyvenau vien tik iš tos algelės – daug filmavausi užsienyje.“

„Iš tiesų retas aktorius gyvena vien iš to, ką uždirba teatre, todėl ir bėgioja per televizijas, renginius, serialus, alina save. Užtat po to ir atsitinka tragedijos“, – priduria R.Rimeikis.

Rinkdamiesi menininko profesiją dauguma jaunuolių idealizuoja savo ateitį ir būsimą kūrybinį darbą. Ne vienas iškilus menininkas „Veidui“ prisipažino neįsivaizdavęs, kad tapęs aktoriumi ar muziku pagrindinį savo atlyginimą užsidirbs ne dirbdamas profesio-

2013 05 17

Penktadienis 19 val.

Vilniaus kongresų rūmai

Sezono pabaigos koncertas

VISI KARLO ORFO TRIUMFAI

Carl Orff trilogija „Triumfai“

„Carmina burana“

„Catulli Carmina“

„Afroditės triumfas“

LAURYNĄ BENDŽIŪNAITĖ, sopranas

ALGIRDAS JANUTAS, tenoras

MINDAUGAS BARGAILA, tenoras

RAMŪNAS URBIETIS, baritonas

LIUDAS MIKALAUSKAS, bosas

KAUNO VALSTYBINIS CHORAS (vad. Petras Bingelis),

LIETUVOS VALSTYBINIS SIMFONINIS ORKESTRAS

GINTARAS RINKEVIČIUS, dirigentas

Bilietai kainos nuo 30 Lt

www.lvso.lt | www.tiketa.lt

Mecenatas

Orkestro televizija

Informaciniai rėmėjai

Koncertų partneriai

Rėmėjai

Orkestro viešbutis

nalioje scenoje, o linksmindamas ne visada kultūringą vakarėlių publiką ar dalyvau-damas lėkštuose TV projektuose.

Operos solistė Regina Šilinskaitė-Burakauskienė, Nacionalinio operos ir baleto teatro profesinės sąjungos pirmininkė, stebisi, kaip susiklostė tokia situacija, nes juk išugdy-ti menininką, palyginti su kitų profesijų atsto-vais, valstybei atsieina bene brangiausiai. Pasirinkusieji menininko profesiją, pasak pašnekovės, taip pat turi daug ko atsisaky-ti, nuosekliai dirbti nuo ankstyvos vaikys-tės, o ir vėliau nuolat tobulintis iki pat kar-jeros pabaigos.

R.Šilinskaitė-Burakauskienė prime-na, kad patys politikai ne vienoje priim-toje kultūros strategijoje yra pripažinę, jog šiuo metu kultūrai skiriamos lėšos neadekvačios jos sukuriama vertei – Lie-tuvos kūrybinis sektorius sukuria apie 5 proc. šalies bendrojo vidaus produkto (BVP). Deja, padėtis nesikeičia, kultūros darbuotojų atlyginimai Lietuvoje išlieka vieni mažiausių ES.

Pasak Lietuvos nacionalinės filharmoni-jos generalinės direktorės Rūtos Pruse-vičienės, kitos sritys Lietuvoje visuomet buvo laikomos svarbesnėmis už kultūrą: „Net dis-kusijose su politikais gali išgirsti paniekina-mą požiūrį: ką jūs ten smuikeliu čirpinat. O juk gerai išmokyti griežti smuiku trunka nuo šešiolikos iki dvidešimties metų. Vokalistai

apskritai tobulinasi visą gyvenimą. Tai inte-lektinis darbas, tačiau jis mūsų šalyje neverti-namas.“

Pasak Filharmonijos vadovės, per krizę jų veiklos finansavimas iš valstybės biudžeto sumažėjo apie 80 proc. Jau ir taip kuklūs atly-ginimai buvo apkarpyti iki penktadalio. Finansavimas neatnaujintas lig šiol, padidi-nus minimalią algą šiek tiek padidėjo tik valy-

AUFARTO, BFL NUOTR.

Kaip sako Mažojo teatro vadovė G.Cholina, pagrindiniai jų aktoriai vis dar uždirba kaip karjeros pradžioje, kai į teatrą atėjo būdami studentai.

tojų ir dar kai kurių mažiausiai mokamų pagalbinių darbuotojų uždarbis.

Tiek Filharmonijos, tiek teatrų biudžeto struktūra atrodo maždaug taip: apie 80 proc. sudaro valstybės finansavimas, o likusius 20 proc. – už renginių bilietus ir iš rėmėjų surink-tos pajamos. Tad jei ne valstybės dotacijos, teatrai ir kitos kultūros įstaigos neišgyventų ir algų artistams visai neišgalėtų mokėti. „O mūsų pajamos iš koncertų praktiškai niekada nepadengia išlaidų. Pavyzdys: normalus kon-certas kainuoja apie 30 tūkst. Lt, o pajamos už bilietus siekia daugiausiai 15 tūkst. Lt. Žinau, kad panaši padėtis yra ir dramos bei

operos ir baleto teatruose“, – apibendrina R.Prusevičienė. Galimybę branginti bilietus ir taip bent šiek tiek kilstelėti aktorių atlygini-mus Nacionalinio dramos teatro direktorius Martynas Budraitis sako nematantis: bilietų kainos jau pasiekė tą ribą, kai jas dar kiek pa-didinus žiūrovai bilietų nebeįpirktų. Pasak M.Budraičio, jau ir taip teatrus iš esmės išlai-ko mokesčių mokėtojai, tad žiūrovų atžvilgiu toks sprendimas nebūtų teisingas.

Valstybinio mažojo teatro vadovė Greta Cholina sako, kad kai kurių jų aktorių atlyginimai iš esmės nedidėjo jau kone dešimtmetį. Per tą laiką stu-dentai tapo pagrindiniais aktoriais, bet ir šiandien uždirba ne ką daugiau nei karjeros pradžioje. Didinti aktorių atly-ginimo koeficientų teatras nedrįsta, nes

G.Cholina sako nežinanti, kas bus rytoj: o gal valstybės finansavimas vėl sumažės ir jie ne-beišgalės mokėti padidintų atlyginimų, nors privalės. Kaip sako G.Cholina, politikams kultūra vis dar egzistuoja paraštėse ir priorite-tu dažniau esti mintyse nei sprendimuose.

Kitas klausimas, ar Lietuva šiandien išgali savo menininkams mokėti daugiau? Ko gero, net ir kitaip paskirsčius biudžeto lėšas, kaip siūlo kai kurie politikai, – iš kitų sričių atė-mus, o kultūrai pridėjus, padėtis ne itin pasi-keistų. Iškilus menininkai išpėja: ateityje, po dešimtmečio ar vėliau, Lietuva skaudžiai pa-jus tokio požiūrio į kultūrą padarinius. ■

„Jei nebus balanso tarp televizijų šlamšto ir meno, neliks nieko kita, kaip tik visiems ieškoti Radžiui žmonos“

Edgaro Montvido, Londone gyvenančio garsaus operos solisto, komentaras

Skaitau nepaprastai įdomią knygą (ikvėptas kalėdinių koncertų turnė su Toskanos simfo-niniu orkestru) apie Medici šeimą, jų indėlį į Florencijos suklestėjimą, meno mecenavi-mą, didelę svarbą renesanso gimimui. Ir mažiau, kaip stipriai pasikeitė valstybės ir kultūros dialogas, valdininkų, bankininkų požiūris į meną bei menininkus. Žinoma, būtų labai kvaila ir net, sakyčiau, nepadoru lyginti Cosimo de' Medici, kuris visokeriopai rėmė Donatello ar Michelozzi, su tiesioginia-me eteryje nusišnekančiu bankininku ar grupe verslininkų, kurie, kaip ir didžiama tautos, meldžiasi ne meno šedevrams teatruose ar galerijose, o oranžiniam kamuoliui arenose.

Kultūra ir jos lygis yra rentgenas, parodantis valstybės išsilavinimą, valdininkų išprusimą; jų požiūris į kultūrą atspindi jų matytus spek-taklius, parodas, perskaitytas knygas. Kad kultūra Lietuvoje yra vargšės našlaitėlės Ele-nytės (ar Sigutės) vietoje, jau daug ką pasa-ko, tad nenuostabu, jog tokio lygio operos solistė, kaip Irena Milkevičiūtė, kuri, mano galva, yra geriausias visų laikų sopranas Lie-tuvoje, gyvena už poros tūkstančių litų algą per mėnesį, o turėtų būti mažų mažiausiai milijonierė.

Š. MAŽEIKOS, BFL NUOTR.

Taip, stodami į meno specialybės studentai mažiausiai galvoja apie tai, iš kokių honora-rų jiems teks ateityje verstis. Tačiau, mano įsitikinimu, už darbą turi būti atlyginta, na, o jei jau pasiekei savo profesijos aukštumą, tai tuo labiau turi atsipindėti banko sąskai-toje. Pašaukimas pašaukimu, bet mes kal-bame ne apie hobi, o apie profesiją. Aš savo profesiją ir darbą labai gerbiu, ir nors mano honorarai Lietuvoje nesiekia nė pusės to, ką uždirbu Vakaruose, laikausi principo, kad turi būti sumokėta.

Kita bėda, arba realija, ta, kad Lietuva yra maža šalis, maža čia ir rinka. Kalbėdamas konkrečiai apie muzikantus turiu galvoje ke-letą koncertų salių, keletą operos teatrų (ačiū Dievui, kad jų daugėja), tad apie vaka-

rietiskus honorarus čia dirbantiems meni-ninkams belieka pasvajoti. Vėlgį mesiu ak-menį į valstybės daržą – kiek per pastaruo-sius metus buvo pastatyta įvairių arenų? O kiek teatrų? Nulis!

Čia esama ir daugiau niuansų – atlikėjas, dirbdamas visu etatu, yra tarsi užrakintas viename teatre ir negali tikėtis to paties už-mokesčio kaip laisvai samdomas (nors čia taip pat esti ir privalumų, ir trūkumų). Mums, operos solistams, pasisekė – mes dainuoja-me įvairiomis kalbomis, neturime kalbos barjero, galime važinėti iš teatro į teatrą, iš šalies į šalį, todėl kiekvienas esame savo li-kimo kalvis. Stenkis, tobulėk, būk smalsus ir tau pasiseks. Aktoriams – prasčiau.

Aš labai linkiu, kad Lietuvoje būtų skatina-ma mecenavimo tradicija, kad valstybė vi-sokeriopai padėtų ir drąsintų tiek savo ša-lies menininkus, tiek juos remiančiuosius, ir gal vieną dieną ims ir gims lietuviškas Cosimo de' Medici... Noriu patikinti, kad Lietuvoje tikrai esama išsilavinusių ir protin-gų verslininkų, suprantančių, kad menas niekada nedavė ir neduos pelno, bet, ne-paisant to, yra gyvybiškai svarbus tautos mentalitetui palaikyti, balansui tarp kvaili-nančio komercinių televizijų šlamšto ir laiko patikrintų vertybių suteikti. Antraip nieko kita neliks, kaip tik visiems ieškoti Radžiui žmonos. ●

tylos!

2013 gegužės 14–19

TARPTAUTINIS
TEATRO DEBIUTŲ
FESTIVALIS
VILNIAUS MAŽAJAME
TEATRE

14

18:30

Julio Cortázaras
NAKČIA, AUKŠTIELNINKAS
LMTA II vaidybos magistrantūros kursas
Aktorijų ansamblis „Degam“
Režisierius – Juozas Javaitis
Trukmė – 3 val.

22:00

KONCERTAS
Dainuojantys mimai
„Neteisėtai padaryti“
LMTA II vaidybos magistrantūros kursas
Autoriai ir atlikėjai – Šarūnas Gedvilas
ir Rokas Petrauskas
Trukmė – 1 val.

15

17:00

VDA SCENOGRAFIJOS STUDENTŲ
PARODOS ATIDARYMAS

18:30

Antonas Čechovas
IVANOVAS
LMTA I vaidybos magistrantūros kursas
Teatras-studija „Theaomai“
Režisierė – Silva Krivickienė
Trukmė – 2 val. 30 min.

21:00

TYLOS! DISKUSIJŲ KLUBAS
Scenografas teatre

16

16:00

IŠTRAUKŲ PRISTATYMAS
LMTA III režisierių kursas
Kurso vadovas – Aidas Giniotis
Trukmė – 2 val.
LMTA Sluškų rūmai

18:30

Mindaugas Nastaravičius
PAUKŠTYNO BENDRABUTIS
Klaipėdos jaunimo teatras
Režisierius – Valentinas Masalskis
Trukmė – 1 val. 50 min.

21:00

DAINŲ SPEKTAKLIS
GAIDOS
Klaipėdos jaunimo teatras
Režisierius – Valentinas Masalskis
Trukmė – 45 min.

17

18:30

pagal Friedrichą Schillerį
LIEBE. SCHILLER
GITIS, Maskva
Režisierius – Jurius Butusovas
Trukmė – 1 val. 50 min., spektaklis
vadinamas rusų kalba

21:30

TYLOS! DISKUSIJŲ KLUBAS
Pokalbis su režisieriumi
Jurijumi Butusovu

18

12:00

Liudmila Razumovskaja
BRANGIOJI MOKYTOJA
LMTA III vaidybos kursas
Režisierė – Ieva Stundžytė
Trukmė – 1 val. 20 min. (N-16)

14:00

TYLOS! DISKUSIJŲ KLUBAS
Nepriklausomų trupių išlikimas
šiandien

19:00

Antonas Čechovas
MEŠKA
LMTA IV vaidybos kursas
Režisierė – Laima Adomaitienė
Trukmė – 1 val. 15 min.

20:30

KONCERTAS
Grupė „Kamanių šilelis“
Atlikėjai – Kamilė Gudmonaitė
ir Mantas Zemleckas, LMTA
Trukmė – 1 val.

19

12:00

Vytautas V. Landsbergis
BERNIUKAS IR ŽUVĖDROS
LMTA II vaidybos magistrantūros kursas
Režisieriai – Gela Kandelaki (Gruzija)
ir Vytautas V. Landsbergis
Trukmė – 1 val.

18:30

Aristofanas
PAUKŠČIAI
J. Vachtangovo teatro studija, Maskva
Režisierius – Michailas Milkis
Trukmė – 1 val. 40 min., spektaklis
vadinamas rusų kalba

21:00

Festivalio uždarymas

www.vmt.lt

INICIATYVA

R. Karbauskis Naisių kaime kuria kultūros židinį

Šią savaitę Naisiuose duris atveria vienintelis Lietuvoje profesionalus teatras, kurio visi spektakliai bus nemokami.

Vaida Stoškuvienė

Dar prieš penkerius metus Šiaulių rajone įsikūrę Naisiai buvo eilinis mažai kam žinomas Lietuvos kaimas, į kurį retai užsukdavo turistų iš Vilniaus, Kauno ar kitų didesnių miestų. Dabar ekskursijų grafikas sudarytas mėnesiui į priekį. Visą pernykštę vasarą ir iki vėlyvo rudens Naisiai svečių sulaukdavo kiekvieną savaitgalį, o kai kuriais dienomis atvykdavo po kelis šimtus smalsuolių.

Naisių bendruomenės pirmininkė Rita Žukauskienė neabejoja, kad šį daugiau nei šešis šimtus gyventojų turintį kaimą išpopu-

Lietuvos kaimus ir miestus, – unikalus ir vienintelis toks šalyje, nes rodo nemokamus spektaklius. Naisiuose profesionalių aktorių vaidinimai žiūrovams taip pat nekainuos. Išskirtinis „Naisių vasaros“ teatras dar ir tuo, kad repertuare – pagal lietuvių autorių kūrybą pastatyti spektakliai bei muzikinės programos.

Visi šie projektai sumanyti „Agrokoncerno“ įmonių grupės prezidento Ramūno Karbauskio ir įgyvendinti jo lėšomis. „Noriu pakeisti kaimo įvaizdį, parodyti, kad jis gali būti gražus. Jeigu nepakeisim vaikų požiūrio

pirmieji naujai įkurti Naisių muziejai: Inkilų ir Baltų dievų skulptūrų. Abu jie yra po atviru dangumi – didingos iš medžio drožtos skulptūros išdėstytos palei visą kaimą. Žingsniuojant maždaug pusantro kilometro besidriekiančiais takeliais galima pamatyti daugiau kaip 50 senųjų baltų dievybių, iš akmenų suformuotose Saulės ir Ugnies aikštėse pasisemti energijos. O viena beržų alėja ypač gyva ir maloni ausiai, mat čia medžiuose iškelta daugiau kaip šimtas inkilų, kuriuose gyvena maždaug dvidešimt rūšių paukščių, tokių kaip varnėnai, geniai, kukučiai, čiurliai,

Per Naisių kaimą driekiasi pusantro kilometro takeliai šalia kurių – Baltų dievų skulptūros, Saulės ir Ugnies aikštės, Inkilų muziejus, kuriame da-

liarino čia filmuojamas serialas „Naisių vasara“. Bet net ir nemačiusiems nė vienos filmo serijos Naisiai palieka įspūdį.

Čia yra žirgynas, kuriame auginami, veisiami ir treniruojami žemaitukų veislės žirgai, vienintelis Lietuvoje Inkilų muziejus, Baltų dievų skulptūrų muziejus po atviru dangumi, veikia modernus dažasvydžio centras, prie tvenkinio įrengtas nedidelis jaukus paplūdimys ir tinklinio aikštelė. O šią savaitę duris atveria profesionalus „Naisių vasaros“ teatras.

Tiesa, šis teatras įkurtas prieš dvejus metus, bet neturėjo savo namų. Nuo šiol atnaujintuose Naisių kultūros namuose dvylikos aktorių trupė, vadovaujama režisierės Reginos Steponavičiūtės, profesionalioje scenoje repetuos ir rengs pasirodymus žiūrovams.

Beje, šis teatras, važinėjantis po visos

kaimą, greitai nebus kam čia dirbti“, – kodėl ne vieną milijoną litų skyrė savo gimtajam Naisių kaimui pagyinti, atskleidžia R. Karbauskis.

Gyva inkilų alėja, didingos skulptūros, futbolo ir tinklinio aikštelės

Populiarinti Naisius R. Karbauskis pradėjo ne tik prisidedamas prie serialo „Naisių vasara“ scenarijaus kūrimo, bet ir prieš ketverius metus ėmęs organizuoti visai šeimai skirtą festivalį tokiu pat pavadinimu. Festivalyje puoselėjamos blaivybės ir sveiko gyvenimo būdo tradicijos, todėl čia nebūna alkoholinių gėrimų. Pirma diena skiriama įvairių muzikos grupių koncertams, mugėms, o antrąją vyksta sporto rungtys, žemaitukų konkursas.

Per pernykštį festivalį buvo pristatyti du

paprastosios raudonuodegės, lipučiai, yra net pelėdai skirtas inkilas. Visi paukščių nameliai skirtingi, nes pritaikyti konkrečiai jų rūšiai.

Tako pusiaukelėje nustebina staiga atsivėręs vaizdas į nedidelį tvenkinį, šalia kurio – ne tik tvarkingas paplūdimys, bet ir tinklinio aikštelė. Pasirodo, ši vieta vasarą itin mėgstama ne tik naisiškių, bet ir šiauliečių.

R. Žukauskienė pastebi, kad įrengus skulptūrų taką, sutvarkius kitas Naisių erdves vis daugiau vietinių savaitgaliais arba atvykus svečių išeina pasivaikščioti, o tai kaimo žmonėms gana neįprasta.

Beje, Naisiuose ne tik muziejaus po atviru dangumi teritorijoje nepamatysi nė vienos šiukšlės, bet ir ant šaligatvių. Dar sovietmečiu įrengta futbolo aikštė, kurioje jaunimas kone kasvakar gainioja kamuolį, taip pat nepriekaištingai prižiūrėta. „Yra žmonių,

dirbančių „Agrokoncerne“, kurie atsakingi už tai, kad būtų nupjauta veja, tvarkomos kitos kaimo vietos. Techniką taip pat skiria R.Karbauskis“, – paaiškina bendruomenės pirmininkė.

Ji priduria, kad be pono Ramūno Naisiai nebūtų tokie patrauklūs nei vietiniams, nei turistams. Jo iniciatyva prieš trejus metus buvo įkurta bendruomenė, kuri be R.Karbauskio paramos sunkiai išsilaikytų. „Jis skyrė lėšų, kad senas pastatas būtų pritaikytas dažasvydžiui žaisti, nupirko reikiamos įrangos, o gautos pajamos atitenka bendruomenei. Kultūros namuose šią vasarą pradėjus veikti kavinei, pelnas taip pat bus skirtas bendruomenės reikmėms“, – vardija R.Žukauskienė.

Nemokamus spektaklius jau matė daugiau kaip 100 tūkst. žmonių

„Neskaičiuoju, kiek konkrečiai vienam ar kitam projektui skyriaus pinigų, – sako R.Kar-

gastroliuodama trupė dažnai pastebėdavo, jog daugelis žiūrovų pirmą kartą mato tiek koncertuojančius, tiek vaidinančius aktorius. „Kaimo žmonės atviresni, neslepia nei džiaugsmo, nei nuostabos. Kai salė ploja atsistojusi, apima euforija, bet kartais būna sunku nuspėti, ar žiūrovai taip džiaugiasi, kad atvykom, ar dėl to, jog puikiai suvaidinom“, – sako O.Jazdauskaitė.

Aktorė neslepia, kad jiems patiems siūlytis nereikia – jau po pirmųjų gastrolių vienos iš kitų sužinojusios kaimo bendruomenės ar kultūros centrai ėmė kviesiti „Naisių vasaros“ teatrą. Šiuo metu net eilė susidariusi. Kas mėnesį teatras parodo dvylika spektaklių: vieną ar du Šiauliuose, o kitus didesniuose miestuose ir miesteliuose. Nuo šiol savaitgaliais vaidinimai vyks ir atnaujintuose Naisių kultūros namuose. Pasak O.Jazdauskaitės, jų atidarymas – didelė šventė tiek teatrui, tiek bendruomenei. Mat aktoriai repetuodavo tai vienoje, tai kitose patalpose

Siekia į vieną vietą surinkti kuo daugiau etninių eksponatų

„R.Karbauskis idėjų, kaip dar labiau išgražinti Naisius, turi penkeriems metams į priekį, – nusijuokia bendruomenės pirmininkė. – Artimiausiu metu planuojama naujam gyvenimui prikelti nuo grafų Zubovų laikų išlikusį svirną ir ten rengti tautodailininkų parodas, organizuoti edukacinius renginius, pavyzdžiui, kepti duoną ar lipdyti iš molio.“

Dar vienas objektas, dėl kurio verta užsukti į Naisius jau dabar, – žemaitukų žirgynas, priklausantis R.Karbauskiui. Čia galima ne tik juos apžiūrėti, paglostyti, bet ir stebėti, kaip jie treniruojami, pajodinėti.

Pabendravus su žirgais siūloma aplankyti Šiaulių rajono literatūros muziejų. Naisiuose įkurtą dar 1984 m. poeto Zigmo Gaidamavičiaus-Gėlės gimtajame name. Poetui čia skirtas vienas kambarys, kitose salėse saugoma ir kaupiama medžiaga apie

VISTOKŠKŪNĖS NUOTR.

„NAISIŲ VASAROS“ TEATRO ARCHIVO NUOTR.

me daugiau kaip šimtas eksponatų |

„Naisių vasaros“ teatro aktoriai kas mėnesį visoje Lietuvoje parodo po dvylika spektaklių |

bauskis. – Kol galiu, tol remiu. Vien teatrui jau išleista apie milijoną litų. Mat reikalingos dekoracijos, apšvietimas, įgarsinimas, prideda gastrolių išlaidos, atlyginimai aktoriams, režisieriui, kitiems trupės nariams.“

Pašnekovas neabejoja, kad taip investuoti pinigai duoda grąžos – per dvejus metus „Naisių vasaros“ teatro spektaklius matė daugiau kaip 100 tūkst. vaikų ir suaugusiųjų visoje Lietuvoje. „Kai kuriuose kaimuose mūsų teatras – pirmas atvykęs profesionalus teatras. Daugelis mažesnių miestelių vaikų iki tol nė karto nebuvo matę jokio spektaklio. Tad „Naisių vasaros“ teatro tikslas, kad visi vaikai, nepriklausomai nuo tėvų finansinės padėties, turėtų galimybę pažiūrėti vaidinimą“, – tikslus atskleidžia vienas turtingiausių Lietuvos ūkininkų.

„Naisių vasaros“ teatro aktorė Orinta Jazdauskaitė patvirtina, kad pirmus metus

Šiauliuose, neturėjo tinkamos vietos ir Naisių gitaros ansamblis, trūko erdvės kitiems renginiams, nes salės nėra net Naisių mokykloje.

Kultūros namai, kaip ir visa kita Naisiuose, duris atvers R.Karbauskio dėka. Nors buvo gauta 270 tūkst. Lt iš ES struktūrinių fondų, šios sumos užteko tik sovietmečiu statyto pastato išorei renovuoti. Visas vidus, šildymo, vandentiekio sistemos įrengtos R.Karbauskio lėšomis.

Beje, čia bus ne tik teatro ir bendruomenės namai, bet liepos mėnesį pradės veikti ir Naisių krašto muziejus. O Inkilų ir Baltų dievų skulptūros muziejai vasarą pasipildys etninių gėlių ekspozicija. Tokioms gėlėms, kaip laukinės tulpės ar anksčiau augintos ramunės, bei kitiems augalams bus suteikta verpstės forma ir jie bus pasodinti atviroje erdveje.

praeities ir dabarties rašytojus, literatus ir kalbininkus. Antrame muziejaus aukšte eksponuojama unikali medalių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių rašytojams, kultūros veikėjams, kolekcija.

Įdomu tai, kad su Naisiais gidai savanoriai supažindina nemokamai. O veikti čia yra ką gerą pusdienį. Be to, nuo Naisių iki Šiaulių – vos 7 km. Tad ekskursiją galima pratęsti šiame mieste.

„Siekiamo į vieną vietą surinkti kuo daugiau etninių eksponatų, kad norint susipažinti su senovės lietuvių papročiais, tradicijomis žmonėms nereikėtų iki vieno muziejaus važiuoti 100 km ir tiek pat iki kito. Kai matau tiek iš spektaklio išėjusių, tiek iš ekskursijos po Naisius grįžtančių žmonių laimingus veidus, man tai suteikia puikių emocijų bei skatina ir toliau remti įvairius projektus“, – apibendrina R.Karbauskis. ■

TEATRAS

Jauno vyno taurė keliama už senjorus

Nors pavasaris šykštus šilumos, bet dosnus muzikos: gegužę žiūrovų laukia dvi operos ir baletas.

Renata Baltrušaitytė

Neįgyvendintos idėjos nėra dvasios, kurios per amžius neramiai bastosi neradamos vietos. Anksčiau ar vėliau jos randa kur nutūpti. Prieš penkiolika metų Vilniaus festivalyje su kvietiniais operos solistais skambėjusi Wolfgango Amadeus Mozarto opera „Visos jos tokios“ vėliau taip ir nesulaukė

DMATVEJO NUOTR.

žadėto prieglobsčio Nacionaliniame operos ir baleto teatre, o dabar ėmė ir prisiglaudė netoliese, šalia Kongresų rūmų, išdygusiame palapinių miestelyje.

Malonumų turizmas

Gal Vilniaus miesto opera žada pasiūlyti turistinio stiliaus pastatymą? Greičiau priešingai: kostiumų dailininkas Juozas Statkevičius kaip tik žada sublizgėti aukštosios mados apdarų ansambliais. O palapinės, pasak režisierės Dalios Ibelhauptaitės ir dirigento Gintaro Rinkevičiaus, tėra benamės kultūros ir iš teatro į teatrą priverstų keliauti gabiausių solistų gyvenimo simbolis. „O kaip būtų gerai ilgiau pagyventi namie ir nesiblaškyti po pasaulį vien tam, kad pinigų šeimai uždirbtum“, – pirmiesiems palapinių miestelio svečiams prisipažino jaunas Kostas Smoriginas.

Vis dėlto prabangaus turizmo dvasia operai „Visos jos tokios“ nesvetima. Pagal šiek tiek adaptuotą šiems laikams operos siužetą du susižadėję verslininkai neva išvyksta darbo reikalais, o savo mylimosioms siūlo maloniai praleisti laiką Kaprio salos pakrantėje. Tuo tarpu patys išskuba joms iš paskos ir, persirengę turtiniais arabais, tikrina išrinktųjų ištikimybę. Nebūdamos ištikimios, ar grįš sužadėtiniai, merginos atsiduoda saldžioms pagundoms. Finale tariami arabai nusimes kaukes ir skėstelės rankomis: „Visos jos tokios“...

W.A.Mozarto operoje poros susitaiko, bet ar šiuolaikiniai vyrai norėtų grįžti į ištikimybę

G.Kuprevičiaus baletą „Čiurlionis“
stato jaunų Lenkijos
teatralų komanda

pamynusių merginų glėbį, operos statytojai abejoja. Todėl koks bus operos finalas, galutinai nėra apsispręsta. Be K.Smorigino, „Visos jos tokios“ girdėsime Leipcige dirbančią Viktoriją Kaminskaitę, iš Italijos atvykusią Jurgitą Adomonytę, Lietuvoje karjerą pradedančią Viktoriją Miškūnaitę ir Tadą Girininką. Nebus apsieita ir be kvietinio tenoro, kuris žada atvykti iš Kroatijos.

Antroji operinė premjera – kitos nepriklausomos kompanijos, pasivadinusios Vilniaus kamerine opera, darbo rezultatas. Ši kompanija ketina pristatyti vietos teatrų taip pat ilgai ignoruojamą Giacomo Puccini „Toską“. Vėlgi – idealistinės meilės išbandymai, tik šį kartą nesurežisuoti, be mocartiškų išdai-gų ir pasibaigiantys dramatiška mirčių serija. Pastatymą režisuos Toską dainuosianti Nacionalinio operos ir baleto teatro solistė Inesa Linaburgytė, dailininko Kavaradosio vaidmeniui pakviestas Maskvos „Helikono“ operos tenoras Vadimas Zaplechnas, o klas-tingojo Skarpijos vaidmuo patikėtas Latvijos nacionalinės operos vyresnės kartos baritonui Samsonui Izjumovui. Taip pat matysime lie-tuvius Vytautą Bakulą, Vladą Bagdoną, Joną Sakalauską, Algirdą Bagdonavičių.

„Čiurlionis“ lenkų rankose

Ką veikia Nacionalinis operos ir baleto teatras, kol jo solistai dainuoja kituose pasta-tymuose? Ogi rengiasi Giedriaus Kuprevi-

◀ **J.Budraitis** monospektaklyje „Paskutinė
Krepo juosta“

čiaus baleto „Čiurlionis“ premjerai.

„Niekas nežino, kokia drama siautė Mikalojaus Konstantino Čiurlionio siejoje, kokie vaizdiniai ir skambesiai jaudino jo vaizduotę. Akcentavau keturias didžiulias Čiurlionio meiles: Mariją, Bronislavą, Sofiją ir Kūrybą“, – prisipažįsta kompozitorius. „Čiurlionis“ – devynioliktasis jo kūrinys scenai ir pirmasis, kuris bus pastatytas didžiausiam šalies teatre.

Vis dėlto „Čiurlionis“ Vilniuje scenai rengia ne savą, o iš Varšuvos didžiojo teatro pakviestų kūrėjų komanda, vadovaujama choreografo Roberto Bondaros. Jis – Lenkijos nacionalinio baleto trupės narys, lygiagrečiai dėstantis Varšuvos muzikos akademijoje.

„Labai norėjau, kad tai būtų kas nors ne iš vietinių choreografų – norėjau netikėtai žvilgsnio, kitokio santykio su Čiurlioniu“, – neslepia G.Kuprevičius. Kas iš jo gerų norų išeis – pamatysime.

Moljero atgimimas

Jau minėta W.A.Mozarto opera „Visos jos tokios“ dėl savo sensualumo padoriame devynioliktame amžiuje daugelyje teatrų buvo nepageidaujama. O štai Moljero komedijos buvo ujamoms iš teatrų dar septynioliktame amžiuje – prie gyvos autoriaus galvos. „Tartiufą“ dar 1664 m. dvasininkai uždraudė, o Moljerą kėsinosi sudeginti ant laužo kaip eretiką.

Keista, bet nūdienos Lietuvoje Moljeras išgyvena netikėtą pakilimą. „Šykštuolis arba Melo mokykla“ ką tik pastatytas Kauno kameriniame teatre, o „Tartiufas“ premjera laukia Panevėžio J.Miltinio dramos teatre. Spektaklį stato teatro meno vadovu sutikęs padirbėti sostinės aktorius ir režisierius Dainius Kazlauskas.

Su W.A.Mozarto operos versija „Tartiufas“ turės dar vieną bendrą bruožą. Pasak režisieriaus, jei kas tikisi išvysti privalomai perskaityti skirto kūrinio pažodinį pastatymą – taip tikrai nebus. Klasikinei komedijai būdinga schema neegzistuos. Žiūrovų laukia smagūs komedijos dialogai, o svarbiausia, kaip ir „Visos jos tokios“ operoje, – kitoks, netradicinis finalas.

Kodėl apgavikus ir sukčius išjuokęs Moljeras šiandien mums vėl tapo aktualus? Greičiausiai todėl, kad kone kasdien susiduriame su nė kiek ne prastesniais savais Tartiufais.

Senjorų benefisai

Dar viena gegužės teatro tendencija – net kelios trupės atiduos pagarbos duoklę saviems senjorams. Štai Nacionalinis Kauno dramos teatras (metas įprasti prie naujo pavadinimo) savo premjerą „Mūsų brangioji Pamela“ netgi ketino perkrikštyti „Mūsų brangiąja Gražina“ – Pamela vaidinsiančios aktorės Gražinos Balandytės garbei.

„Svarbiausia – mokytis iš herojės vidinės šviesos, optimizmo, aukštesnių vertybių. Tai nugalintis pozityvas. Jai nereikia dešimties Dievo įsakymų, jai reikia tik meilės“, – apie G.Balandytės kuriamą personažą pasakoja režisierius Algirdas Latėnas, pabrėžiantis, kad ir pati aktorė yra tobulas šių savybių pavyzdys.

Pamela iš Brodvėjaus išpopuliarintos komedijos – vieniša senutė, gyvenanti apleistame name lūšnynų kvartale. Iš pirmo žvilgsnio tobulas grobis sukčiams – tereikia apdrausti miesto keistulės gyvybę ir ją nužudžius pasiimti milžinišką draudimo išmoką. Tačiau Pamelos optimizmas ir geranoriškumas ne tik supainioja apgavikų planus, bet ir pažadina juose atjautą, rūpestį, švelnumą. Taip visai svetima senučiukė pažū jiems tampa brangiąja Pamela.

Rusų dramos teatras savo premjerą „Praėjusią vasarą...“ skiria aktoriaus Michailo Makarovo 75-erių metų jubiliejui. Matysime visą Makarovų šeimyną: Jekateriną Makarovą, Valentina Lukjanenko bei Michailą Ma-

Kodėl apgavikus ir sukčius išjuokęs Moljeras šiandien vėl aktualus? Todėl, kad kasdien susiduriame su nė kiek ne prastesniais savais Tartiufais.

karovą, savo benefisui pasirinkusiam prieš kelis dešimtmečius itin populiaraus rusų dramaturgo Aleksandro Vampilovo pjesę „Praėjusią vasarą Čiulimske“. Nuošaliame Sibiro miestelyje gyvena mergina, vardu Valentina. Ji dirba valgykloje ir paslapčia myli tardytoją Šamanovą, kuris draugauja su vaitininke Zinaida. Netikėtas meilės prisipažinimas pribloškia pavargusį ir gyvenimu nusivylusį Šamanovą. Prasideda vidinė kova tarp veiklaus gėrio ir pasyvaus abejingumo.

O štai Oskaro Koršunovo/Vilniaus miesto teatras suteiks progą dar kartą pasigėrėti Juozo Budraičio, ką tik puikiai pasirodžiusio Gintaro Varno režisuotose „Bakchantėse“,

Į sceną pagrindiniu vaidmeniu po kelių metų pertraukos sugrįš G.Balandytė

meistriškumu. Airių dramaturgo Samuelio Becketto pjesė „Paskutinė Krepo juosta“ priklauso absurdo literatūros klasikams.

Gyvenimą bebaigiąs Krepas sėdi savo kambaryje, paskendęs tarp juostų su savo paties balso įrašais, ir naujai išgyvena praeities būsenas. „Tai yra pagyvenusio žmogaus prisiminimai, svarstymai, savo gyvenimo analizavimas, pridarytų klaidų smerkimas. Tie visi paradoksai iš tiesų vyksta gyvenime, nors ir atrodo, kad gyveni natūraliai ramiai, švelniai, logiškai tvarkingai. O iš tiesų yra daugybė įvairių paklaidų, netikėtumų, nepateisinamų ir nepaaiškinamų dalykų. Visa tai galima rasti „Paskutinėje Krepo juostoje“, – pasakoja J.Budraitis, su režisieriumi O.Koršunovu šiam pastatymui mintyse rengęs du dešimtmečius.

„S.Becketto pjesės – kaip akmenys. Išgrynintas egzistencializmas, stiprūs simboliai nebepalieka vietos interpretacijoms. Arba tampa tuo simboliu, arba ne. Čia nieko neprivaidsi. Niekada nestatyčiau „Paskutinės Krepo juostos“, jei ne J.Budraitis, kuris savo amžiumi, gyvenimo patirtimi, intelektu gali tapti tuo bekeitišku simboliu“, – priduria O.Koršunovas.

O ką galima pridurti apie Lietuvos muzikos ir teatro akademijos vaidybos bakalauro diplominių „Jauną vyną“? Kad tai – plastikos

spektaklis pagal Herkaus Kunčiaus tekstus. Ir kad jauni bendramoksliai, susibūrę į trupę „Degam“, lygina save su jaunu vynu, kuris brendo rupioje dirvoje ir todėl nestokoją nuoskaudos bei pykčio poskonių. Esate maloniai laukiami degustacijosje. ■

Aštuonios gegužės premjeros

8, 10, 11, 12 d.	19 val.	Kongresų rūmuose	„Visos jos tokios“. Rež. D.Ibelhauptaitė
9 d.	19 val.	Rusų dramos teatre	„Toska“. Rež. I.Linaburgytė
18 d.	19 val.	Menų spaustuvėje	„Jaunas vynas“. Rež. Eglė Mikulionytė
18, 19 d.	18 val.	Rusų dramos teatre	„Praėjusią vasarą...“ Rež. V.Lukjanenko
20 d.	18 val.	Panevėžio J.Miltinio teatre	„Tartiufas“. Rež. D.Kazlauskas
24, 25 d.	18.30 val.	Nacionaliniame Kauno dramos teatre	„Mūsų brangioji Pamela“. Rež. A.Latėnas
24, 25, 26 d.	18.30 val.	Nacionaliniame operos ir baleto teatre	„Čiurlionis“. Choreografas R.Bondara
30, 31 d.	19 val.	OKT studijoje	„Paskutinė Krepo juosta“. Rež. O.Koršunovas

KINAS

Gegužė kine: riaumojantys, griauinantys, skrendantys, lėbaujantys tęsiniai užgožia originalumą

Matuojant Holivudo standartais, gegužės mėnuo jau priskiriamas prie vasaros sezono, kai didžiosios studijos pradeda leisti į ekranus galingiausius kozirius. Ši tradicija pamažu prigyja ir Lietuvos kino rinkoje.

Edvinas Pukšta

Kad ir kaip nesinori pripažinti, kalendorinį pavasarį komerciniame repertuare užbaigsime tik su vieninteliu bent iš dalies originaliu filmu, nes visi kiti pasiūlymai susiję su išlankniuotais tęsiniais, kadaise matytų atrakcijų perdirbiniais ar nebūtinai pasiteisusių idėjų atkartojimais.

Gal ir neverta stebėtis, nes ne tik Holivudo fabriku viršininkai, bet ir Rusijos prodiuseriai ar net nepavargstantis akrobatas Jackie Chanas bando prisitaikyti prie žiūrovų skonio, nes jų svarbiausias tikslas – kuo mikliau surinkti kiek įmanoma daugiau pajamų!

Kanai vis arčiau mūsų

Dėl 66-ojo Kanų festivalio atidarymo ceremonijos filmo nereikės skristi į Prancūzijos Rivjerą, nes australų didmeistro Bazo Luhrmanno išpūdingoji romantiška drama „Didysis Getsbis“ pagal kultinio amerikiečių rašytojo Scotta F.Fitzgeralda romaną jau po dviejų dienų atkeliaus į Lietuvą. „Mulen Ružo“ režisierius turi akį pribloškiamai stilingiems vaizdams, turi puikią klausą energingam muzikiniam fonui (dainas specialiai parašė populiariausi šiandieniniai atlikėjai Jay Z, Beyonce, Andre 3000, Kanye Westas, Lana del Rey, Will.I.Am ir kt.) ir žino, kaip realizuoti ekstravagantiškus sumanymus, kuriuos paryškina dar prieš filmavimą suplanuoti 3D efektai. B.Luhrmanno parinktas aktorių kolektyvas nekelia abejonių, kad matysime ne tik originalią viziją, bet ir pagirtiną vaidybą.

Chameleoniskai išrankus ir sunkiausius lūkesčius įveikiantis Leonardo DiCaprio (dar prieš „Titaniko“ triumfą aktorius įsimintinai pasirodė B.Luhrmanno „Romeo ir Džuljeta“) nenuvilia lūkesčių jau daugelį metų, o talentingoji gražuolė Carey Mulligan stebina sulig kiekvienu nauju pasirodymu.

Kiekvienas festivalis trokšta atsidaryti vizualiu, magišku, triukšmingu ir nepamirštamu

mu reginiu, todėl Kanai ne veltui pasirinko „Didįjį Getsbį“, net ir žinodami, kad filmo premjera JAV nelauks raudonojo kilimo krikšto. Taigi nepaisant pažįstamo, skaityto ir matyto siužeto, „Didysis Getsbis“ yra būtent tas filmas, kurį gegužės mėnesį būtina pamatyti, ir tikriausiai ne vieną kartą.

Ir vėl alkoholio reklama Las Vegase

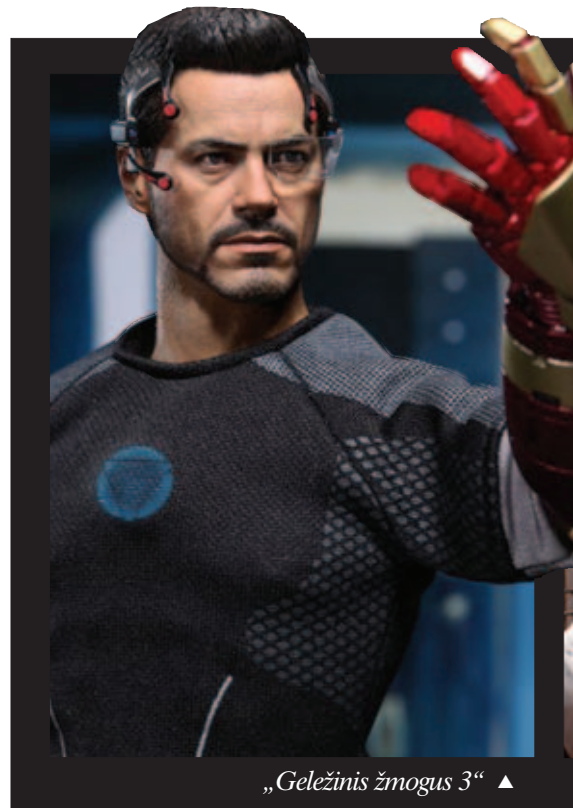
Nesunku prognozuoti, kad lietuviški įpročiai pasirinkimo prioritetą skirs tuštiems ir žiūrovams pataikaujantiems niekaliukams. Negaišime laiko priekaištams, kurie nepakeis iššaknijusių tradicijų, bet taip jau išsiauklėjome, kad alkoholinių pagirių nuotykių pas mus lankomi su polėkiu ir pasimėgavimu.

„Didysis Getsbis“ yra būtent tas filmas, kurį gegužės mėnesį būtina pamatyti, ir tikriausiai ne vieną kartą

Komedijos „Pagirios 3: velniai žino kur“ reklama anonsoja išgertuvių pabaigą, tačiau visi žinome, kad esant reikalui režisierius Toddas Phillipsas vėl susikvies girtuoklius bičiulius Bradley Copperį, Zachą Galifianakį ir Edą Helmsą prie butelaitio velnio lašų. Kol pageidaujate žiūrėti, tai jie jums leis.

Trečiajai serijai jau nereikia sklaidos ir ypatingų idėjų pastangų, nes visi norintieji puikiai žino, ką gaus, ir vėl mėgausis identiška tiražuojamais nešvankiais (ne)juokingais pokštais. Pirmosios „Pagiros“

„Geležinis žmogus 3“ ▲

Lietuvoje pardavė 56 tūkst. bilietų, antrosios sudomino net 76 tūkst. žiūrovų, tai kas laukia trečių „Pagirių“, kurių reklaminius klipus neišprovokuoja net minimalios šypsenos?

Griauname Londoną

Visi lenktyninių trilerių keliai veda tiesiai pas greitus, kvailus ir įsiutusius. Koks skirtumas, kas kur važiuoja ir kas ką gauda. Kai per 12 metų spaudžiantis greičio pedalą serialas nurieda iki šeštosios benzino kolonėlės, tai jis tampa nesustabdomas. Kiekviena nauja serija suvilioja ankstesnius keleivius ir dar įsisodina naujų žiopių, kurie mėgsta žiūrėti tas pačias sprogtančias, nelogiškas ir idiotiškas lenktynes. Penktajam filmui iki lietuviško milijono pritrūko vos kelių lemtųjų metrų, bet Londone užfiksuota kriminalinė intriga ant ratų turėtų nuvežti link trokštamo rezultato.

Lenktynių organizatoriai neperstengia ir leidžia sau prikelti iš mirusiųjų ankstesnėse serijose nužudytus ar paaukottus herojus. Vargu ar kas reikalaus paaiškinimo, kaip čia nutiko, kad Michelle Rodriguez staiga virto Jėzumi Kristumi. Lenktyninio trilerio „Greiti ir įsiutę 6“ auditorija neužduoda klausimų, o perka bilietą, ima dėžę spragėsių ir lekia į salę. Kad nepasirodytų per mažai, tai režisierius Justinas Linas ištraukia iš garažo tanką ir dar nuleidžia iš dangaus galingą krovinių lėktuvą. Ir be papildomo anonso aišku, kad po metų ar dvejų atvažiuos „Greiti ir įsiutę 7“.

„Greiti ir įsiutę 6“ ▲

„Paslaptinė karalystė“ ▲

Geležinis pataikavimas Europai ir Kinijai

Hollywoodo strategų nedžiugina komiksinių fantastinio trilerio „Geležinis žmogus“ rezultatai Lietuvoje: antrasis nuotykis pardavė 7 tūkst. bilietų mažiau, bet ir patys autoriai pripažino, kad nesėkmingą pasirodymą lėmė pasirengimo klaidos. Prodiuseriai nušalino dviejų pirmųjų serijų režisierių Joną Favreau, o scenaristai radikaliai perrašė komiksinių trilerio koncepciją, pamiršo prieš tai gvilďdintus reikalus, prisigalvojo naujų idėjų būsimam tęsinui, todėl premjeriniai seansai papiktino kiečiausius gerbėjus, laukiusius standartinio ir taisyklingo tęsinio.

„Geležiniame žmoguje 3“ daugiau komedijos, daugiau meilės ir romantikos, daugiau pasaulį griaujančių niekšelių su pagrindiniu teroristu Mandarinu (aktorius Benas Kingsley tiesiog mėgaujasi puikiai parašytu vaidmeniu) ir mažiau amerikietiško komiksų įtakos.

Tiesa, „Geležinio žmogaus“ atvejį puikiai pasitarnauja hollywoodinio pataikavimo nagrinėjimui. Siekdami patekti į antrą vietą pasaulyje pagal bilietų pardavimą užimančios Kinijos repertuarą, prodiuseriai sumontavo specialią versiją. Didžiąją dalį veiksmo jie nufilmavo Pekine, įvedė populiariausią Kinijos aktorę Fan Bingbing, gražiai paminėjo augančią Kinijos ekonomiką ir gamyklų produktyvumą, o prie blogio armijos pridėjo aklą disidentą Cheną Guangchengą, kurio vaidinamą niekdarį Geležinis žmogus baudžia už paskleistą melą apie Kinijoje pažeidinėjamas žmogaus teises. Politizuota ironija patiko hollywoodiniams trileriams griežtai cenzūruojančiam Kinijos kino biurui.

Aplink pasaulį su Jackie Chanu

Papildomų paaiškinimų neprireiks iš Kinijos atvežtam komiškam ir akrobatiškam veiksmo trilerui „Operacija: Zodiakas“. Teoriškai tai aktorių J.Chaną tarptautinėje arenoje išgarsinusių trilerių „Dievo šarvai“ tęsinys, kurį vėl režisuoja pats J.Chanas. 1986 m. pradėtas ir 1991 m. pratęstas nuotykis Lietuvoje ypač išpopuliarėjo su pirmaisiais vaizdajuočių grotuvais ir prasta kokybe įrašytais filmais. Dar svaresnį žinomumą sukaupęs J.Chanas grįžo namo iš laikinos emigracijos Holivude ir įtikino Kinijos investuotojus, kad leistų jam daryti tai, ką širdis geidžia. Draudimo kompanijos jau seniai nerizikuoja pasirašinėti sutarčių su bebaimiu aktoriumi-akrobatu, kuris dirba be kaskadininkų ir dublerių, o vis dar turi polėkio sudėtingiausius triukus atlikti savo jėgomis.

„Operacija: Zodiakas“ sukurtas senuoju ir skausminguoju stiliumi, kai nuotykių pabaigoje žiūrovams atskleidžiama, kiek daug teko iškentėti J.Chanui ir jo komandos nariams per nepavykusius bandymus. Užsispyręs J.Chanas atsisakė specialiuju efektu ir lekioja aplink pasaulį, ieškodamas išsimėčiusių kinų zodiako detalių. Veiksmo trileris buvo filmuojamas Honkonge,

Taivane, Paryžiuje, Pekine, Australijoje, Indijoje ir kaimyninėje Latvijoje, kur J.Chanas išbandė Siguldoje sumontuotą bobslejaus trasą.

Žinome, kad J.Chano filmuose nereikia ieškoti prasmės ir logikos, užtenka mėgautis kvapą vis dar gniaužiančios choreografijos, kaskadininkų drąsos ir originalumo nestokojančiais veiksmo momentais.

Rusolivudo kopijavimo fabrikas

Komercinio rusiško kino paklausą toliau skleis du nauji filmai, aiškiai paveikti režisierių meilės Holivudui ir idėjų bado. Pavojingų nuotykių komedija „Lobiai O.K.“ yra nukopijuota trilerių „Kodas: L.O.B.I.A.I.“ ir „Romanas su brangakmeniu“ mišrainė, tik be Nicolaso Cage'o, Kathleen Turner ir Michaelo Douglasso. „Nėra laiko aiškinti“, – skelbia firminis nulinės intrigos filmo šūkis. „Bet kodėl mes turime žiūrėti tai, ką jau ne sykį matėme?“ – galėtume paklausti prodiuserių.

Keistas ir dar vienas mūsų platintojų pasirinkimas: jiems užtenka ryžto vežti dviejų mėnesių senumo romantinę komediją „Mergvakaris Maljorkoje“, kopijuojančią „Seksą ir miestą“ be elementariausio originalumo ir pakankamai plačiai pasklidusią piratiniuose kanaluose.

Ar bus naujas „Ledynmetis“?

Na, ir pabaigoje apie animaciją. Paskutinę gegužės dieną lietuviškai dubliuotą kokybišką animacinį nuotykį paskleis „Ledyn-

mečio“ ir „Robotų“ autorius Chrisas Wedge'as. Tikimasi, kad „Paslaptinė karalystė“ sėkmingai pavaduos šiemet atostogaujantį „Madagasgarą“. Režisierius su scenaristais išmintingai pasiskolino idėją iš „Išikūnijimo“ (egzistuoja ne tik mūsų, bet ir kitas stebuklingas pasaulis), prisiminė komedijos „Brangioji, aš sumąžinau vaikus“ sumanymą, atrado priežasčių spalvingam gėrio mūšiui prieš blogį, skyrė gausybę laiko 3D efektų dizainui ir pripaišė išradimų, mistinių padarų, kurie neleis nuobodžiauti mažiausiems žiūrovams.

Didesnių ir užaugusių vaikų lankomumas priklausys nuo lietuviško įgarsinimo ir tautiškoms interpretacijoms sumąstytų pokštų patrauklumo. Bet koku atveju „Paslaptinė karalystė“ taikysis nukauti animaciniams nuotykiams privalomą lietuvišką milijoną. ■

Tvarkaraštis

Gegužės 3 d.
„Geležinis žmogus 3“
„Dykvietė“
„Mergvakaris Maljorkoje“
Gegužės 10 d.
„Operacija: Zodiakas“
„Didžiosios vestuvės“
„Rifo pasaka 2“
Gegužės 17 d.
„Didysis Getsbis“
„Tolyn į tamsą. Žvaigždžių kelias“
„Lobiai O.K.“
Gegužės 22 d.
„Greiti ir įsiutę 6“
Gegužės 24 d.
„Tarp dviejų pasaulių“
Gegužės 31 d.
„Pagirios 3: vėlina žino kur“
„Paslaptinė karalystė“
„Salemo valdovai“

PAVASARIO SKAITINIAI

Moters smegenys

Vyro tikrovė – lyg kalnas, kurį per šimtmečius nepastebimai gludina ledynai, moters tikrovė – nuolat besikeičiančios ir nenuspėjamos oro sąlygos. Tokį palyginimą savo knygoje pateikia neuropsichiatriė Louann Brizendine. Ši knyga ką tik pasirodė Lietuvos knygynuose, o „Veidas“ siūlo ištrauką iš jos.

Keblūs moters smegenų santykiai su pykčiu

Vyro ir moters smegenys labai skirtingai apdoroja pyktį. Nors ir vyrai, ir moterys teigia patiriantys tiek pat pykčio, intensyviau pyktį ir agresiją išreiškia vyrai. Migdolinis kūnas yra smegenų centras, kuriame patiriama baimė, pyktis ir agresija; vyrų jis yra didesnis nei moterų. O baimės ir agresijos kontrolės centras – priekakčio smegenų žievė – santykinai didesnis moterų smegenyse.

Taigi pykčio mygtuką vyrų smegenyse nuspaušti lengviau. Vyrų migdolinis kūnas, be kita ko, turi daug testosterono receptorių, kurie stimuliuoja ir paaštrina jų reakciją į pyktį, ypač po bręstant patirto testosterono antplūdžio. Todėl tų vyrų, kurių testosterono lygis yra aukštas, ypač jaunų, „pykčio saugikliai“ perdega greičiau. Daugelis testosteroną vartojančių moterų taip pat pažymi, kad jų pykčio reakcija staiga tapo ūmesnė. Su amžiumi vyrų testosterono lygis savaime mažėja, migdolinis kūnas darosi ne toks aktyvus, priekakčio smegenų žievė įgyja vis daugiau emocijų kontrolės svertų ir vyrai tampa ramesni, ne taip greitai išsiplieskia.

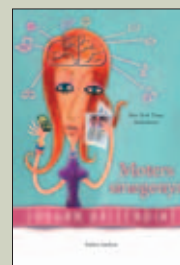
Moterų smegenys į pyktį reaguoja daug ramiau ir ne taip tiesiogiai. Augdama iš savo motinos nuolat girdėdavau, kad santuokos kokybė ir trukmė gali būti matuojama įkandimų žymėmis ant moters liežuvio. Moteris linkusi „prikąsti liežuvį“ ne vien dėl socializacijos ar aplinkos spaudimo. Ši polinkį

daugiausia lemia smegenų struktūra. Net jei moteris norėtų tučtuojau išreikšti savo pyktį, jos smegenų grandys mėgina nuslopinti šią reakciją, sukeldamos keršto ar ilgalaikio konflikto baimę. Moters smegenys yra sukurtos visomis išgalėmis vengti konflikto – šį impulsą lemia baimė supykdyti oponentą ir sugriauti su juo santykius. Impulsą gali lydėti staigus tam tikrų smegenų cheminių medžiagų, tokių kaip serotoninas, dopaminas ir norepinefrinas, koncentracijos pokytis, kuris sukelia nepakeliamą, priepuoliui prilygtančią kančią, jei bendraujant jaučiamas pyktis ar išsiplieskia konfliktas.

Galbūt reaguodamos į šį didžiulį diskomfortą moters smegenys išsiugdė papildomų galimybių spręsti konfliktines situacijas ir jų išvengti – daugybę grandžių, kurios perima emocinius signalus ir juos „sugromuliuoja“, lygiai kaip karvė turi priedinę skrandžio kamerą, kurioje permalamas jau anksčiau nurytas maistas. Tam pritaikytos itin erdvios moters smegenų sritys – priekakčio smegenų žievė ir priekinė juostinė smegenų žievė. Jos yra moters smegenų priedinio skrandžio atitinkmuo pykčiui sugromuliuoti. (...)

Tyrimai rodo: kai žaidžiant išsiplieskia konfliktas ar kyla ginčas, mergaitės paprastai nusprendžia pasitraukti iš žaidimo, taip išvengdamos pikto apsižodžiavimo, o berniukų žaidimas paprastai tik dar labiau įkaista – jie ima aršiai ginti savo poziciją ir gali valandų valandas ginčytis, kuris yra viršiausias

ar kuriam priklauso teisė į visų geidžiamą žaislą. Jei moterį pribloškia žinia apie jos vyro romaną arba vaikui gresiantį pavojų, jos pyktis būna trumpas, o emocijos greitai nurimsta. Ji stengiasi išvengti demonstratyvaus pykčio ir konfrontacijos lygiai taip, kaip vyras stengiasi išsisukti nuo akistatos su emocijomis.

APIE AUTOREĮ IR KNYGĄ

Kodėl moterys kalbesnės už vyrus? Kodėl jos prisimena smulkiausias barnių detales, o vyrai neprisimena net pačių barnių? Kodėl jos kaip įmanydamos vengia konflikto? Kodėl moterys dvigubai

dažniau nei vyrai serga depresija? Atsakymai į šiuos ir kitus klausimus – daug diskusijų sukėlusioje knygoje „Moters smegenys“. Pasitelkdama naujausių tyrimų duomenis, neuropsichiatriė Louann Brizendine atskleidžia, kaip unikali smegenų struktūra veikia moters mąstyseną, bendravimą, vertinimus ir santykius su kitais. **L. Brizendine** – mokslų daktarė, Kalifornijos universiteto neuropsichiatriė, Moterų nuotaikos ir hormonų klinikos įkūrėja. Knyga „Moters smegenys“ – tai kelių žemėlapis moterims, kurioms svarbu rasti mokslinį savo elgsenos paaiškinimą. Kita vertus – tai profesionalus vadovas, gvildenantis santykių problemas. Autorei geriausiai sekasi paaiškinti neurocheminius aistringos meilės mechanizmus. ●

J. MATTON / NUOTR.

Mergaitės ir moterys ne visuomet pajunta migdolinio kūno sužadintą tiesioginį stiprų pykčio priepuolį, kokį paprastai patiria vyrai. Prisimenu, kaip kartą kolega su manimi pasielgė ne itin garbingai ir aš, parėjusi namo, apie tai papasakojau vyrui. Jis bematant įniiršo ant mano kolegės ir negalėjo suprasti, kodėl aš neįniiršusi taip pat, kaip ir jis. Užuo smegenyse sukėlęs greitą veiksmo impulsą, kaip nutinka vyrams, pyktis merginų ir moterų smegenyse pirmiau eina į vidinio jausmo, skausmingos konflikto nuojautos ir verbalinio bendravimo grandis. Prieš kaip nors reaguodama į kolegės poelgį, jaučiau būtinybę gerai „sugromuluoti“ incidentą. Moterys, ant ko nors supykusios, pirmiausia linkusios pasikalbėti su kitais žmonėmis. Tačiau mokslininkai svarsto: nors moteris, apimta pykčio, ne taip operatyviai griebiasi veiksmų, įjungusi savo sparčiau veikiančias verbalinio bendravimo grandis, bet ji gali oponentą užversti tokia piktų žodžių lavina, kokios vyrų smegenys sukelti nesugebėtų. Tipiški vyrai pasako mažiau žodžių ir kalba sunkiau nei moteris, taigi frustracinėje situacijoje jie yra lyg verbaliai neigalūs. Vyro smegenų grandys greičiau duoda signalą kūnui pereiti prie fizinės pykčio išraiškos, ypač jei jo pyktį dar paastrina negebėjimas deramai atsikirsti moteriai žodžiais.

Neretai konsultuojamos poros, kurias sunkiai klostosi tarpusavio santykiai, problema yra ta, kad vyro smegenų grandys greitai paskatina jo piktą ir agresyvią reakciją, dėl kurios moteris įsibaimina ir emociškai užsidaro. Ikiistorinis įrašas smegenyse jai sako, kad situacija pavojinga, bet jei ji nutrauks santykius, neteks maisto ir apsaugos teikėjo ir jai gali tekti verstis vienai. Jei pora lieka įkalinta šio akmens amžiaus konflikto rėmuose, jo

išspręsti neįmanoma. Man neretai pavyksta padėti klientams suvokti, kokios skirtingos yra vyro ir moters smegenys bei jų pykčio ir saugumo užtikrinimo grandžių veikimas.

Nerimas ir depresija

Vieną dieną Sara atėjo į mano kabinetą visa drebėdama. Ji ir Nikas smarkiai susikivirčiojo dėl moters, su kuria jis ešą flirtavo darbe. Sara buvo įsitikinusi, kad Nikas praėjusį savaitgalį flirtavo su ta moterimi tiesiog jos akivaizdoje, per vakarėlį. Kai supykęs Nikas nutraukė diskusiją ir išėjo iš kambario, Saros vaizduotėje ėmė sukilti jų būsinių skyrybų „vaizduotė“ – turto dalybos, derybos dėl vaikų globos, atsisveikinimas su jo giminėmis ir išvykimas iš miesto. Ji niekaip negalėjo susitelkti ir nusiraminti; ji rengėsi kitai žodinei dvikovai ir jau beveik neabejojo, kad jų santuoka žlunga.

Tačiau iš tiesų buvo kitaip. Nikas labai stengėsi normalizuoti jų santykius, bet šis konfliktas Saros smegenims vis viena sukėlė gilaus neurocheminio streso būklę. Visos jos smegenų grandys dirbo budriausiu režimu. Nikas, iš pažiūros nė kiek nesutrikęs, žaidė savo įprastą trečiadienio vakaro kompiuterinį krepšinio žaidimą. Ir apskritai jis elgėsi ramiai ir užtikrintai, o ji naktį negalėjo užmigti ir visą kitą dieną verkė, vis labiau puldama į neviltį. Saros tikrovė jai bylojo, kad atėjo pasaulio pabaiga, o Nikas šiai pasaulio pabaigai buvo visiškai abejingas.

L. Brizendine

J. MATTON / NUOTR.

Kodėl Sara jautėsi nesaugi ir įsibaiminusi, o Nikas – ne? Vyrai ir moterys pasižymi skirtingais saugumo ir baimės emocinio išgyvenimo mechanizmais, kuriuos suformavo skirtinga jų gyvenimo patirtis. Saugumo pojūtis yra biologiškai išpauštas dalykas; skenerio nuotraukos rodo, kad merginų ir moterų smegenys, laukdamos baimės ar skausmo, suaktyvėja labiau nei vyrų. Kolumbijoje atlikti tyrimai rodo, kad smegenys atpažįsta pavojų, kai suaktyvinamos jų baimės struktūros, o saugumo būseną – kai įsijungia malonumo ir atlygi teikiančios grandys. Moterims, lūkuriuojančioms gresiančio pavojaus arba skausmo, sunkiau nei vyrams nuslopinti baimę. Štai kodėl Sara blaškėsi viena namuose, tarytum žvėris narve.

Nerimas yra būseną, kai stresas ar baimė aktyvina migdolinį kūną ir skatina smegenis visą dėmesį skirti iškilusiai problemai ar grėsmei. Moterys junta nerimą keturis kartus dažniau nei vyrai. Labai jautrus moters streso „jungiklis“ skatina ją pradėti nerimauti daug anksčiau nei vyrą. (...)

Deja, didesnis suaugusių moterų ir paauglių merginų jautrumas reiškia, kad jas beveik dvigubai dažniau nei vyrus paliečia depresija ir nerimas, ypač iki vaisingojo laikotarpio pabaigos. Šis susirūpinimą keliantis reiškinys egzistuoja visose kultūrose, tiek Europoje, tiek Šiaurės Amerikoje, tiek Azijoje arba Vidurio Rytuose. Nors psichologai šią „lyčių depresijos spragą“ mėgina aiškinti remdamiesi kultūriniu ir socialiniu kontekstu, vis daugiau nervų sistemos tyrinėtojų padaro išvadą, kad svarbų vaidmenį čia atlieka moterų jautrumas baimėi ir stresui, genai, estrogenas, progesteronas ir įgimtos biologinės smegenų ypatybės. Tam tikros genų variacijos, taip pat estrogeno ir serotonino kontroliuojamos smegenų grandys, manoma, lemia didesnę moterų depresijos riziką.

Kai kurios moterys, sergančios depresija, turi šiek tiek kitokią nei įprastą CREB-1 geno versiją, kuri turi mažą estrogenų nuspaudžiamą „jungiklį“. Mokslininkai spėja, kad tai gali būti vienas iš keleto mechanizmų, kurie dėl didelės progesterono ir estrogeno koncentracijos

brendimo laikotarpiu sukelia moters jautrumą depresijai. Estrogeno poveikiu taip pat galima aiškinti, kodėl triskart daugiau moterų nei vyrų kenčia nuo vadinamosios žiemos depresijos ar sezoninio afektyvaus sutrikimo. Yra žinoma, kad estrogenas veikia kūno cirkadinius ritmus, tamsos ir šviesos kaitos veikiamą miego ir būdravimo ciklą, ir taip iš prigimties jautrioms moterims sukelia žiemos depresiją... ■

Louann Brizendine

KELIONĖS

Jungtiniai Arabų Emyratai – nenumaldomas siekis būti geriausiems pasaulyje

Jungtiniai Arabų Emyratai net skeptikus priverčia patikėti jei ne stebuklu, tai bent neįtikėtina sėkmės istorija, rodos, akimirksniu skurdžius žvejų kaimelius pavertusia prabangiais milžiniškų dangoraižių miestais.

Daiva Urbienė

Jei reikėtų Jungtinius Arabų Emyratus palyginti su koku nors pasakos personažu, bene labiausiai tiktų pamotės engiama Pelenė, netikėtai gavusi stebuklingą progą tapti karaliene. Tokių paralelių galima įžiūrėti susipažinus su šio krašto istorija. Priminsime, kad Persijos įlankos pakrantės teritorijoje, kurioje dabar išsikūrę JAE, dykumoje gyveno šeichų valdomos gentys, besiverčiančios kupranugarių auginimu, o pakrantėse buvo įkurti žvejų kaimeliai ir nedideli skurdūs miesteliai, kurių gyventojai ne tik gaudė žuvis, bet ir rinko perlus.

Europos šalims užmezgus prekybinius santykius su Indija, beveik šalimais nusidriekę vandens keliai, kuriais pirmyn atgal zujo laivai, prigrūsti prabangos prekių, tokių kaip šilkas ar prieskoniai. Tad pakrantėje savo bazes ėmė kurti piratai ir jau XVI a. ši vieta buvo žinoma kaip Piratų krantas. Jūrų plėšikai taip įkyrėjo, kad turtingos šalys, tokios kaip Portugalija ar Didžioji Britanija, ėmėsi karinių veiksmų, kuriais siekė kontroliuoti šią teritoriją. XIX a. viduryje britams nusiaubus pakrantę ir sudeginus kelis miestus, septyni emyrai pasirašė taikos sutartį su Didžiąja Britanija. Amžina jūros taikos sutartis leido britams kontroliuoti Sutartinio Kranto, arba Sutartinio Omano (taip po sutarties pasirašymo pavadinta ši teritorija), užsienio reikalus ir gynybą, bet neturėjo teisės kištis į vidinius emyratų reikalus.

Padėtis iš esmės pasikeitė XX a. viduryje, kai Persijos įlankoje rasta milžiniškų naftos klodų: tada buvo nutraukta sutartis su Didžiąja Britanija, o septyni emyrai susijungė ir pasivadino Jungtiniais Arabų Emyratais. Šiandien JAE sudaro septyni emyrai: Abu Dabio, Dubajaus, Adžmano, al Fudžairo, Ras al Chaimos, Šardžos ir Um al Kaivaino.

Santūrioji sostinė

Prasidėjus naftos gavybai, dviejų ir šiaip turtingesnių Abu Dabio bei Dubajaus emyratų ekonomika pradėjo sparčiai augti ir greitai pasivijo turtingiausias pasaulio šalis. Nors pagrindinės pajamos gaunamos iš naftos, emyrai nemažai investuoja ir į kitus sektorius – finansų, statybų ar turizmo. Tarkime, JAE tikisi, kad per 2015 m. šalį aplankys net 25 mln. turistų. Ir atrodo, kad tokie skaičiai ne iš piršto laužti. Prabanga ir komfortas kiekviename žingsnyje, modernūs miestai, aukštosios technologijos visur, kur tik įmanoma, pasaulio rekordų vaikymasis bei karštis ištisus metus (idealiausias lai-

Vėduoklinės palmės formos dirbtinės salos Dubajuje ↑

kas europiečiams lapkričio–balandžio mėnesiais, kai vidutinė oro temperatūra svyruoja apie 26 laipsnius šilumos) pritraukia milžiniškus srautus turistų, o dalis jų čia grįžta ne kartą.

Didžiojoje Britanijoje gyvenanti lietuvė Kristina Safadi su dviem sūnumis JAE atostogavo jau trečią kartą. Ir nors iš kelionės grįžo tik prieš kelias dienas, moteris sako, kad jau vėl ima svajoti apie viešnagę šioje šalyje ir jokie kiti egzotiniai kraštai jos nevilioja. „Aš ten atstogauju ir dėl oro, nes esu garantuota, kad jis visuomet bus geras, ir dėl prabangos“, – sako Kristina.

K.Safadi su vaikais paprastai atostogauja per moksleivių pavasario atostogas, nors tuo metu būna pats turizmo įkarštis ir visos paslaugos siek tiek brangesnės. Štai devynios dienos penkių žvaigždučių viešbučio kambarys su vaizdu į *Corniche* bulvarą ir jūrą trims asmenims kainavo apie 9,6 tūkst. Lt. Tiesa, Kristina pabrėžia, kad tikrai galima rasti viešbutį, kuris trijų asmenų šeimai kainuotų kelis kartus brangiau ar gerokai pigiau, pavyzdžiui, 5,6 tūkst. Lt. Už vakarienę trims

FAKTAI APIE JAE

Jungtiniai Arabų Emyratai plyti Arabijos dykumoje prie Persijos įlankos. Ribojasi su Omanu, Kataru ir Saudo Arabija. Dykumoje sienos vis dar nėra tiksliai nustatytos.

- Sostinė – Abu Dabis. Didžiausias miestas – Dubajus.
- Plotas – 83,6 tūkst. kv. km.
- Gyventojų skaičius – 5,5 mln.
- Tris ketvirtadalius užima smėlio dykumos.
- Žiemą vidutinė temperatūra – 26 laipsniai šilumos, o vasarą karštis šokteli iki 40 laipsnių.
- Dubajaus šeichas Rashidas bin Zayedas Al Maktoumas dalį už naftą gautų pajamų įsakė padalyti tėvynainiams – 180 tūkst. arabų iš *Banu Jas* klanų genčių. Šių beduinų palikuonims pajamos garantuoja užtikrintą ir prabangų gyvenimą.

◀ Prabangusis viešbutis „Burj Al Arab“ – vienintelis pasaulyje įvertintas septyniomis žvaigždutėmis

Aukščiausio pasaulyje pastato „Burj Khalifa“ smailė sminga į 828 m aukštį ↑

picerijoje „Pizza Hut“ tenka pakloti apie šimtą litų. Na, o iš viso per atostogas Kristina išleido apie 12 tūkst. Lt.

Lietuvė poilsui renkasi sostinę Abu Dabį, nes, pasak jos, būtent šiame mieste galima pajusti tikrą emyratų dvasią, kurios Dubajuje jau ir su žiburiu neberasi. Pavyzdžiui, vakare, kai leidžiasi saulė ir šiek tiek atvėsta, į 7 km ilgio *Corniche* bulvarą, nutiestą palei pat jūrą, išeina pasivaikščioti minios žmonių. „Vaikšto arabų šeimos: vyrai baltais ilgais apdarais, moterys, vaikai su auklėmis, o Dubajuje, kur tik pasisuksi – visur turistai, kur tik nueisi – vieni rusai“, – miestus lygina Kristina ir priduria, kad vis dėlto Dubajuje turistams yra gero kai daugiau veiklos, ir ji su vaikais porą kartų ten būtinai nuvažiuoja.

Iš tiesų, nors sostinė gerokai kuklesnė – nėra pasaulinių rekordų besivaikančių statybų ar septyniomis žvaigždutėmis besipuikuojančių viešbučių, jos nurašyti kaip nuobodžios nederą. Abu Dabyje verta aplankyti šeštą pagal dydį pasaulyje, akinamu baltumu švytinčią Šeicho Zaedo mečetę, atsikvėpti prie vieno iš daugiau kaip dviejų šimtų miesto fontanų. Pasak Kristinos, įdomu užsukti į didžiausią pasaulyje teminį parką uždarose patalpose – „Ferrari“ pasaulį. Čia skuba ne tik vaikai ar paaugliai, bet ir suaugę „Formulės 1“ gerbėjai, norėdami išbandyti bolidus imituojančius treniruoklius su autentiškais vairais ir sėdynėmis. Parke gausu su „Ferrari“ automobiliais susijusių atrakcionų, parodų ir kitų pramogų.

Didžiausi, aukščiausi, prabangiausi

Na, o Dubajus, palyginti su Abu Dabiu, kuklumu nepasižymi. Čia stūkso milžiniški stikliniai bokštai, pučiasi blizgantys burbulai ir tviskantys kupolai, dabinantys dangoraižius ar milžiniškus pramogų kompleksus. „Nemačiau nė vieno miesto, kuriame būtų tiek daug dangoraižių. Dubajuje tiesiog akys raibsta nuo jų aukščio“, – pasakoja fotografiją Didžiojoje Britanijoje studijuojantis Lukas Šalna, su tėvais aplankęs ne vieną tolimą šalį.

Tačiau megapolis nėra tik šaltų stiklo atspalvių dangoraižių džunglės. Pasak Luko, jame susimaišo žalios augalų, mėlyno dangaus, dangoraižių stiklo, smėlio spalvos. Papildomų atspalvių suteikia ir gelsvi taksi automobiliai, kurių stogai nudažyti skirtingomis spalvomis.

Vis dėlto dangoraižiai Dubajuje nėra vienintelis dėmesio vertas turistinis objektas. Stengiamasi, kad turistus miestas savo prabanga ir netikėtumais stebintų kiekviename žingsnyje, kad visi įmanomi atvykusiųjų įgeidžiai ar kaprizai būtų patenkinti tuojau pat.

Ir tai tikrai nėra tik banalus rinkodaros triukas ar tuščias reklaminis šūkis. Pavyzdžiui, vidury dykumos tvyrant alinančiam karščiui atsibodo drybsoti viename iš aukiųnių paplūdimių ir pradėjote svajoti apie šaltuką bei slides? Prašom – įrengta puiki slidinėjimo arena. Norite pasižvalgyti iš paukščio skrydžio aukščiausiam pasaulio pastate? O gal užsigeidėte puodelio kavos prabangiausio viešbučio restorane? Visa tai gali pasiūlyti Dubajus. Šio emyro šeichas, rodos, apsisėtas manijos įveikti visus Guinnesso rekordų knygoje suregistruotus didžiausius pasaulio statinius ir naujus rekordus sutelkti savo mieste. Ir jam tai sekasi.

Tikriausiai kiekvienas turistą stengiasi

A. Pocevičiūtei Dubajuje labiausiai patiko prabanga, neįtikėtina švara ir paslaugumas ↑

nusifotografuoti prabangiausio pasaulyje viešbučio, vienintelio įvertinto septyniomis žvaigždutėmis, „Burj Al Arab“ fone. 28 aukštų 321 m aukščio pastato nuotraukas tikriausiai yra matęs kiekvienas – tai savotiška Dubajaus vizitinė kortelė. Iš tolo žiūrint atrodo, kad karštame vėjyje išdidžiai išskleidęs stiklinę burę miesto link grakščiai sklendžia futuristinis laivas. Tradicinio arabiško laivo burės pavidalo pastatas pastatytas jūroje supiltoje dirbtinėje saloje. Architektų užmojai kvapą gniaužia ir įėjus vidun: didžiulis apie 183 m aukščio holas, daugiau nei 30 m aukščio fontanas, milžiniškas akvariumas, pasakojama ir apie apartamentų sienas, puoštą auksu.

Verta pakilti ir į aukščiausio pasaulyje pastato (jo smailė sminga į 828 m aukštį) „Burj Khalifa“ apžvalgos aikštelę: iš jos dieną atsiveria kvapą gniaužiantis dykumos, miesto ir įlankos peizažas, o naktį – žiburių jūra. Pasak fotografijos studentės Augustės Pocevičiūtės, kuri Dubajuje ilsėjosi su šeima, prie šio aukščiausio pastato yra šokančių

fontanų, kurių vaizdu pasimėgauti ji rekomenduotų kiekvienam keliautojui. „Vaizdas fantastiškas! Fontanai šoka kas pusvalandį, keičiasi muzika, lazerių šou“, – pasakoja Augustė.

Reikia paminėti, kad išskirtinumo ir rekordų vaikymasis Dubajui nemažai kainavo. Mat 2009 m., lygiai tuo pat metu kaip ir į Graikiją, į Dubajų atslinko skolų krizė, prie kurios nemažai prisidėjo ir neregėti statybos mastai – aukščiausias pasaulyje pastatas, vienuolika dangoraižių, aukštesnių nei aukščiausias pastatas Europoje, vėduoklinės palmės ir žemynų formos dirbtinių salų projektai. Skolų slegiamam Dubajui pagalbos ranką ir piniginę ištiesė Abu Dabio šeichas, ir galop krizę pavyko suvaldyti.

Tačiau rekordų troškulus niekur nedingo. Šiomet Dubajuje pristatytas dar vienas grandiozinis projektas: „Dubai Miracle Garden“ – didžiausias pasaulyje gėlių sodas, kuriame planuojama pasodinti daugiau nei 45 mln. gėlių.

Pravers ir informacija, kad viena iš turistinių pramogų – siūlomos ekskursijos į kaimyninį Omaną arba visureigių safaris po dykumą su nakvyne, jodinėjimu ir vakarine šokių programa. Verta užsukti ir į vieną didžiausių pasaulyje vandens pramogų parkų „Atlantis“.

Paprašyti apibendrinti, kas labiausiai sužavėjo JAE, pašnekovai kaip susitarę tvirtina, kad juos sužavėjo ne tik prabanga, komfortas, saugumas, bet ir dėmesys turistams bei paslaugumas. „Jaučiausi taip, tarsi būčiau karalienė“, – nusijuokia Kristina. ■

P.KRUGMANO GINČAS SU MŪSŲ POLITIKAIS DĖL LIETUVOS EKONOMIKOS PŪTENCIALO

Lietuvos politikams derėtų labiau rūpintis Lietuvos valstybės maksimalaus ekonominio potencialo realizavimu.

Dr. Algimantas Šindeikis

Gerovės valstybės prioritetas turėtų būti svarbesnis nei mistinės socialinės lygybės ar XIX a. egzistavusias iliuzijas primenančio etnocentrizmo puoselėjimas. Per protingą laiką nerealizavus Lietuvos gerovės valstybės modelio išlaikyti savo piliečius tėvynėje yra pavojinga politinė utopija.

Algirdo Butkevičiaus Vyriausybės suburtoms darbo grupėms baigiant darbą netrukus sužinosime apie bręstančias mokesčių ir „Sodros“ reformas. Politiniai praragėjimai yra skausmingi. Jokios „Sodros“ reformos nebus. Tiesiog su savo milžinišku deficitu toliau negalinti egzistuoti „Sodra“ bus inkorporuota į valstybės biudžetą.

Nereikia būti labai išmintingam, kad suprastum, jog tai jokios problemos nesprendžia, tik padaro ją mažiau matomą. Pasirodo, dirbantys šalies piliečiai net ir su tokiais dideliais „Sodros“ mokesčio tarifu negali išlaikyti šalyje egzistuojančio socialinės apsaugos lygio. Lietuva nebus pirma valstybė Europoje, kuri taip „susitvarkys“ su nauja dirbančiųjų ir pensijas bei kitas socialines išmokas gaunančiųjų santykio realybe. Atrodo, kad toks pat likimas laukia ir privalomojo sveikatos apsaugos mokesčio, kurį planuojama tiesiog prijungti prie gyventojų mokamo pajamų mokesčio.

Taigi, jokių stebuklų A.Butkevičiaus Vyriausybė ir jos darbo grupės nesukūrė, nieko pozityvaus tikėtis neverta, o galiausiai mokesčiai gali dar labiau išaugti, nes didinant neapmokestinamų pajamų dydį (taip iš dalies įgyvendinant socialdemokratų priešrinkiminį pažadą įvesti progresinius mokesčius) ir įvedant „Sodros“ įmokų skaičiavimo lubas (tai būtina norint bent kažkiek pagerinti Lietuvos investicinį klimatą) atsiveria kone milijardo dydžio biudžeto skylė.

Nors Andriaus Kubiliaus Vyriausybė (dabar jau tapusi šešėline) tebesigiria savo krizės suvaldymo stebuklu, esama vis daugiau abejonių, ar tikrai tai buvo krizė (o gal tai mūsų ekonomikos pajėgumo tikroji realybė?) ir apskritai ką Lietuva turėjo daryti siekdama išvengti didžiulio šalies BVP smukimo, o juo labiau ko Lietuva savo ekonomikoje iš viso gali siekti ir tikėtis pasiekti.

Paulas Krugmanas, paskelbęs savo komentarą „The New York Times“, nesutinka su Latvijos ir kitų Baltijos valstybių krizių įveikimo sėkme: „Žmonės, girdami Baltijos šalių sėkmę, atmeta teiginius apie aukštą nedarbo

lygį ir nepakankamą augimą prieškrizinio lygio atžvilgiu, tvirtindami, kad aukštas BVP ir užimtumas 2006–2007 m. tebuvo „burbulas“ ir mums nereikia laukti, kad tie laikai sugrįžtų. Manau, kad jie nesupranta, koks komplikuo-tas yra šis argumentas.“

Ekonomikos Nobelio premijos laureatas primena, kad valstybės ekonomika gali funkcionuoti tik už savo potencialą žemesniame lygyje, ir nesutinka, kad Baltijos šalys 2006–2007 m. veikė aukščiau savo potencialo, kurio pasiekti jau nebepavyks. Taigi, P.Krugmanas nesutinka su A.Kubiliumi, kuris ankstesnių Vyriausybių ekonomikos auginimo pastangas ir veiksmus laiko kone nusikalstamais, nes jie buvo paremti ne Lietuvos realios ekonomikos potencialo, o dirbtinai gausių paskolų ir didelio viešojo sektoriaus išlaidavimo pagrindu.

P.Krugmanas Lietuvos ir mūsų kaimynių politikams siūlo pasukti galvas, koks turi būti tas tikrasis Lietuvos ekonomikos potencialas ir kaip išspausti jo maksimumą. Tikra politinė demagogija yra bandymas Lietuvos visuomenę įtikinti, kad mūsų dabartinė situacija yra ne krizė, o tikroji normalioji mūsų ekonomikos padėtis, realiai atspindinti šalies ekonomikos potencialą. Toks mūsų pasitenkinimas smuku-

Per protingą laiką nerealizavus Lietuvos gerovės valstybės modelio išlaikyti savo piliečius tėvynėje yra pavojinga politinė utopija.

sio ekonominio ir socialinio gyvenimo rodikliais yra pavojingiausia, kas gali nutikti Lietuvos valstybei. Tai netikėjimas mūsų pajėgumu sukurti aukšto standarto gerovės valstybę. Jei politikai (šiuo atveju A.Kubiliaus ir A.Butkevičiaus interesai sutampa) sugebės mus įtikinti, kad gyvename labai gerai, kad turime stengtis tai vertinti ir net nesvajoti apie didesnę BVP augimą, mažesnę nedarbą, didesnę vidutinę algą, iš netikėjimo Lietuvos gerovės valstybe potencialo bus sunku išsiveržti. Ir piliečiai versis savo gerovės kurti į kitas valstybes.

Šiandien politiniai debatai už Lietuvos ribų vyksta ieškant atsakymo į klausimą, kodėl ir toliau didėja ekonominiai piliečių skirtumai, socialinė nelygybė ir kokia turi būti valstybės intervencija kovojant su šia didėjančia socialine nelygybe. Ir Lietuvoje vis pasigirsta nuomonių, kad socialinė nelygybė yra tokia didelė, kad kelia pagrįstą dalies visuomenės pasipiktinimą ir turi būti bandoma ieškoti būdų, kaip

šią nelygybę likviduoti. Todėl pradedama šne-kėti apie progresinių mokesčių būtinybę. Bet diskutuojant apie piliečių nelygybę reikia nepamiršti to fakto, kad postindustriniame pasaulyje ta nelygybė didėja visur. Ir mokslininkų tyrimai pribloškia tiek kairiuosius, tiek dešiniuosius, nes atskleidžia, kad šis procesas nėra tik politikos, o daug gilesnio reiškinių priežastis. Jerry Z.Mulleris, JAV katalikiškojo universiteto profesorius, įrodinėja, kad socialinė nelygybė yra kapitalistinės veiklos laisvės produktas, nes vieni asmenys ir bendruomenės tiesiog geriau išnaudoja savo laisvės ir kapitalizmo suteikiamas galimybes nei kiti. Šis socialinės nelygybės reiškinys yra labai pavojingas, nes piliečių protestais, socialinės tvarkos suardymu ir populizmo bei priešiškos reakcijos plitimu visame pasaulyje gali stipriai smogti egzistuojančiai kapitalistinei sistemai.

Negalima pamiršti to, kad per pastaruosius kelis amžius kapitalizmas sukūrė fenomenalų žmonijos progreso šuolį, lėmusį anksčiau neįsivaizduojamą materialinio gyvenimo standarto išaugimą ir beprecedentį visų rūšių žmogiškojo kapitalo realizavimą. Tačiau kartu kapitalizmas sukūrė ir nesaugumo atmosferą. Su nesaugumo atmosfera ekonomiškai išsivysčiusios valstybės kovojo ieškodamos ir po Antrojo pasaulinio karo sukurdamas ekonominės gerovės valstybes, kuriose demokratija ir kapitalizmas gyvena pakankamai harmoningai.

Maksimalaus Lietuvos ekonominio potencialo realizavimas turėtų būti tiek politinės kairės, tiek dešinės rūpestis. Piliečių skurdas, nerealizuoti gerovės valstybės lūkesčiai yra tas eduonis, kuris gali sunaikinti Lietuvos valstybę, jai netenkančią aktyviausių, energingiausių, geriausiai išsilavinusių piliečių, paliekančių savo tėvynę.

Todėl bet kokia mokesčių ar kitokia valstybės reforma turi turėti aiškų gerovės valstybės vektorį, kurį gali nulemti tik verslo plėtra, investicijų skatinimas, o ne riestainių skylių dëlionimas iš vieno krepsio į kitą. Jau trečią dešimtmetį nepriklausomos Lietuvos politikai blaškosi tarp ekonomikos skatinimo ir socialinių programų plėtros, ieškodami ne racionaliausio ir efektyviausio sprendimo, o būdo, kaip įtikti sovietmečio „gerovės“ išlepintiems rinkėjams. Politikai, blaškydamiesi tarp kapitalizmo ir socializmo, dažnai pamiršta prioritetą sukurti tokią ekonominę ir socialinę aplinką, kuri leistų sparčiai augti Lietuvos ekonomikai. ■

GIEDRIUS KUPREVIČIUS

2 veiksmų baletas

Čarlius

LIETUVOS NACIONALINIS OPEROS IR BALETO TEATRAS

PREMJERA 2013 M. GEGUŽĖS 24, 25, 26 D.

Choreografas ir režisierius **Robert Bondara** (Lenkija). Muzikos vadovas ir dirigentas **Robertas Šervenikas**. Scenografijos ir kostiumų dailininkės **Diana Marszałek, Julia Skrzynecka** (Lenkija). Šviesų dailininkas **Maciej Igielski** (Lenkija). Video projekcijų dailininkė **Ewa Krasucka** (Lenkija). Choro meno vadovas **Česlovas Radžiūnas**.

GENERALINIS
RĖMĖJAS

RĖMĖJAI

SAMSUNG

Samsung **SMART TV**

Pažangiausias būdas mėgautis TV

Wireless Screen

Matykite savo mobilus įrenginio ekraną televizoriuje naudodamiesi bevieliu ryšiu

Twin Tuner

Žiūrėkite du kanalus vienu metu – televizoriuje ar mobilus įrenginio ekrane

Smart Interaction

TV, kuris atpažįsta Jus bei gali būti valdomas balsu ir judesiais

Vaidymo judesiais efektyvumas priklauso nuo aplinkos apšvietimo. Valdymas balsu iietuvių kalba negalimas. Ekranu vaizdai atkuriami.